ŠTUD. KNJIŽNICA V MARIBORU
2599

[DQ UKR]

Prawch

Učenke
v petih delih sveta.

Spisala

Elizabeta Berthet

Prevel

Anton Sušnik.

(Francoska akademija odlikovala je to delo s ceno „Monthyon“ 10.000 frankov.)

[2. izd.]

I. del.

Ljubljana.

Založil in prodaja **J. Giontini** v Ljubljani.

1904.

R 2.599 + 2 prins.

Slud. knjižnica
MARIBOR
Zgod. društva

S 5926

S. 14. IV. 1924 + dr. Jankovič.

Natisnil A. Slatnar v Kamniku.

Darinka, mala Črnogorka.

I.

Žené na Črni Gori. — Moj brat Peter. — Domačin in domačina.

V domovini moji je mala dežela, pokrita z ogromnimi in visokimi gorami, od katerih je prejela ime svoje „Črna Gora“.

Narod naš je siromašen, kakor zemlja, na kateri prebiva, toda velik po svoji hrabrosti in podjetnosti.

Pravoslavni Črnogorci, kakor otočec sredi razburjenega morja, ohranili so si svojo samostalnost proti navalom turške sile.

V tej stoletni borbi so silne neprijatelje mnogokrat sijajno porazili, da-si je časih bojna sreča jih na pol zapustila; toda vselej je bila „Črna Gora“ prisiljena s handžarom v žuljavi roki, da je ostala zvesta svojim zastavam; zaradi tega uživajo Črnogorci do današnjega dne svojo neodvisnost.

Sredi teh krepkih gorjancev, kojih glavni posel je vojna, ki nikedar ne odhajajo z doma, da ne bi se oborožili prej varno in skrbno, sta-

lišče žene ne more biti preveč prijetno. V ostalem pa Črna Gora meji z deželami, v katerih je žena podvržena despotičnim (samosilnim) običajem.

Večina domačih opravkov izročena je našim ramam. Same nosimo bremena in vodo iz vodnjakov, dà, celó polje same obdelujemo. Prosti čas rabimo v to, da šivamo, pletemo, tkamo in všivamo zlate lepotinke na obleke, katere vzbujajo občudovanje tujcev.

Očetje naši in možje z nami malo govoré, imajo preveč opraviti s skrbmi za pridobitev živeža rodbini v tej nerodovitni deželi. Mi pa pokorno in vestno opravljamo in spopolnujemo svoje dolžnosti — mnogokrat jako težavno — brez obotavljanja in mrmranja.

Zato smo pa tudi vladarice v hiši.

Bratje naši pazijo na nas s posebno nežnostjo in sinovi se spoštljivo proti nam vedejo. Gremo kamor in kadar se nam ljubi, ne da bi se morale bati nevljudnega pogleda svojih môž. Pri Črnogorcih je spoštovanje do žene jedna prvih dolžnostij vsacega vljudnega človeka. Ob vojskinem času bi vojak zgubil vso čast, kateri bi se drznil streljati na isti kraj, kjer se je prikazala žena. A celó neprijateljem našim je to kaj dobro znano; in tako se pripeti, da se Albanci v trenotji največje nevarnosti čestokrat

skrivajo za svoje žené, ker so prepričani, da nihče ne bode ná nje streljal.

Kako je s poučevanjem deklic v taki deželi, se lahko da misliti. Kakor sem vže omenila, je glavni naš posel: šivanje, pletenje, všivanje ter oskrbovanje domačih in poljskih del; čemu bi torej trebale znanstvene naobraženosti?

Še le nekoliko let je temu, odkar je v tej zadevi nov veter potegnil preko naših nepristopnih gorá. Uže začenja naša nadebudna dežela poznavati prednosti, katere prinaša omika vsacemu narodu; ona neče te prednosti prepustiti svojim neprijateljem. Zaradi tega je lepo število deških in dekliških šol pričelo svoje blagodejno delovanje.

Bila sem jaz prva deklica, ki sem uživala tako blagodarno premembo naših razmer.

Starši moji bivali so v bjelopavloviškem okraji, najrodovitnejšem in najbogatejšem na Črni Gori. Tamošnji vrhovi niso tako skaloviti in pusti, kakor drugod po naši deželi; dosti je ondi vode, obilo gozdov in sočnatih pastvin, v obče so tam vsa znamenja in sledovi srečne Švice. Vladika, knez črnogorski, ima ne daleč naše vasi svoj letogradič (letovišče), kjer se mudi vsako leto nekaj časa ter zabava z lovom na raznotero zverjad.

V oni vasi, ki je štela pet ali šest nizkih in dolgih koč, prebivala je izključno rodbina, h kateri sem jaz spadala.

Take občine, ki imajo člene jedne same rodbine, imajo svojega patrijarha, „domačina“, ki je bil prostovoljno izvoljen ter so mu vsi neomejeno pokorni. On upravlja domače zadeve ter sploh skrbi za potrebe vseh. Žena njegova, „domačina“, vodi domače gospodinjstvo. Skrbi dalje tudi za vzgojo dece, katero sama vzgojuje in v molitvi poučuje.

V zimskih večerih jim pripoveduje pri gorkem ognjišči junaške čine rodoljubov, starodavne povedke, uči jih peti pesni iz zbirke naših narodnih pesnij (pesmarice).

Pripovedovanje in pesni, prošinjene rodoljubnim navdušenjem, ki vzbuja obraznost dečkov in deklic, pripravljajo jih uže za nežne mladosti k junaškim činom in požrtvovalnosti za domovino.

Tudi jaz sem bila v svoji mladosti tako vzgojena.

Mati moja — domačina — bila je jako ljubeznjiva, vrhu tega je pa skrbela, da smo se učili vsakeršnega dela, sama nam je bila vzoren vzgled.

Oče moj, domačin, smatran je bil najpremožnejšim občanom Črne Gore; bil je

senator ter užival kneževo zaupanje vsled mnogih uslug, katere mu je bil izkazal v turških vojskah. Vzlic temu je skromno živel med nami; neprestano je pazil, da je vsak po svojih močeh pripomogel k občinskemu blagostanju; časih nas je pa moral tudi ostaviti, kadar so deželne zadeve zahtevale njegovo prisotnost na Cetinji, v našem glavnem mestu.

Menila sem torej, da sem kakor večina črnogorskih devojk te dôbe k popolni nevednosti uže obsojena, a previdnost božja premenila je usodo mojo. Najstarši brat moj, Peter, ki je mene zelo rad imel, učil se je na Cetinji v samostanu, hotel je namreč postati pop, t. j. duhovnik pravoslavne vere. Mimogredé bodi omenjeno, da so popje podvrženi vojaški službi kakor vsak drug Črnogorec. Večna borba, katero imamo s privrženci mohamedanske vere, zahteva vse sile celega naroda; a tudi me devojke se dejanski udeležujemo teh bojev.

V vojni donašamo vojakom streljiva, poročamo važne novice, obvezujemo ranjence in strežemo bolnim; pri izvrševanji svojih dolžnostij treba nam mnogokrat i istega poguma kakor bojevnikom.

Toda vrnimo se k bratu.

Hoté postati duhovnik moral se je Peter marljivo učiti; zaradi tega je s svojimi vednostmi vidno nadkriljeval vse ostale sodruge svoje starosti.

Čestokrat nas je obiskoval in pri tacih priložnostih na očetovem domu pripovedoval nam je o Bogu, Materi božji, svetnikih ter nam je kaj čital iz „Pesmarice“.

Narodne pesni je umel s tako spretnostjo predavati, da je vselej vzbudil pozornost odrašenih in malih. Zlasti jaz sem se vselej tresla samega navdušenja; trudila sem se naučiti mnogo pesnic iz te dragocene zbirke. Peter, čegar ljubljenka sem bila, mi je v tem oziru pomagal, kolikor je mogel. Ker bi pa zato potrebovala preveliko časa, da se vseh naučim na pamet, učil me je poleg tega i čitati. Kazala sem pri tem tako marljivost, da sem v kratkem času zelo napredovala. Kmalu sem znala sama čitati ter sem glasno čitala drugim domorodne pesni.

Poseben dogodljaj je bil to v naši hiši, v kateri je takrat bivalo trideset oseb. Sestre moje in bratje dali so mi občutiti svojo mržnjo, kajti po njihovem mnenji se to ne zlaga s starodavnimi običaji. Največ me je še težila nevolja očetova, domačina, pred katerim se je vse treslo. Necega večera, ko sem se zopet veselila s

knjigo v roki svoje umetnosti, pogledal je ná-me mračno in prihodnjega dne naložil mi je zelo težko delo. Ni sicer ničesar očital, ali razumela sem dobro, kaj pomeni njegov ostri pogled; jokala sem celo noč. Od tega časa sem se varovala v njegovi navzočnosti. Kmalu potem doživela sem mnogo občutljivejši dokaz, kako malo je cenil žensko izobraženje.

Črnogorski vladika ustanovil je na Cetinji dekliško šolo, v katero so nekatere odlične rodbine vojvodske, serdarske, senatorske itd. pošiljale hčerke svoje.

I v moji navzočnosti govorilo se je jedenkrat o tej novi napravi, izrazila sem pri tej priliki gorko hrepenenje, da bi rada prišla na Cetinje, kjer bi mi bilo možno, odgojo svojo popolniti.

Dobro sem poznala blagostanje v našem gospodarstvu in potrebni troški záme bi se dali kmalu pokriti, toda kako pridobiti očetovega dovoljenja, ki mi baš v tem oziru ni bil naklonjen? Kri mi je silila v glavo pri teh mislih, kajti bila sem prepričana, da mi mati celo dovolili ne bodo, s to prošnjo obrniti se do očeta. Poprosim torej svojega brata Petra; on, kot najstarejši med moškimi, imel je več vpliva pri domačinu, in ker je bil vsestransko izobražen, poznal je tudi dobroto in korist šolskega pouka.

Vrli Peter je rad sprejel to posredovanje ter povedal očetu mojo namero, toda ta je odločno in popolnem odbil mojo prošnjo. Brat je hotel oporekati; domačin pa, vedno neomahljiv v svojih ukrepih, zaprl mu je usta. —

Užaljeni Peter mi je razložil, naj niti ne mislim na to, da bi premenila voljo rodbinskega načelnika. Dasiravno še le deset let stara, občutila sem veliko žalost. V tej nesreči nisem imela nikogar, komur bi bila mogla to potožiti, ter sem si s plakanjem lajšala svojo bolest.

Niti iskrice nisem torej imela upanja, da se mi uresniči moja namera, ko se je nenadoma prigodilo nekaj posebnega, ki je imelo na mojo bodočnost velik vpliv.

II.

Koze in domoljubna pesen. — Srečanje. — Turški roparji. — Odločnost in predrznost.

Bilo je v začetku bližajoče se zime, ko so vsi členi naše naselbine pospravljali na polji. Jaz, da-si sem bila senatorjeva hči, imela sem oskrbovati koze, katerih se je na stotine paslo po skalah, precej oddaljenih od doma. Te živalice so bile jako svojeglavne in ne-

ubogljive, kakeršnih morda ni na vsem svetu jednacih. Zaradi tega se za nje nisem dosti brigala; navadno sem se vsedala v ajdo pod kak grm in s „Pesmarico“ v roci občudovala sem vedno bolj plemenite čine naših slavnih junakov in nenavadno požrtvovalnost naših žená, nego divje rajanje svoje črede.

Necega večera, ko sem se tako celi dan bavila v gorah, klicala sem koze, da bi se ž njimi vrnila v vas. Solnce se je naglo skrivalo za gorske vrhove in do doma trebale smo najmanj pol ure. Ker sem uže skoro vse pesni znala na pamet, zapela sem jedno s takim čutom in navdušenostjo, da je moj otroški glas odmeval od gozdov in skalovja.

Še sanjalo se mi ni, da bi me mogel kdo poslušati v tej samoti, kar je naglo stopil iz gošče mož s puško ter koračil naravnost proti meni.

Tako sem se prestrašila, da niti besedice nisem mogla pregovoriti. Bilo je to blizu turške meje in v tistem času so čestokrat Albanci prilomastili v naše kraje. Pri takih naglih napadih posameznih čet neprijateljskih godili so se grozni umori in strašna roparstva.

Možno, da je ta človek Turek, ki hoče ukrasti koze ter me pri tej priliki ubiti, kajti

pri jednakih mejnih napadih se niti otroku ni prizaneslo. Prvi pogled na moža me je pa vendar umiril. Neznanec izgledal je kot lovec in spomnila sem se, da sem po dnevi čula nekoliko strelov, ki pa niso bili slični strelom naših črnogorskih pušk.

V tem mnenji potrdil me je še beli pes, ki je pritekel za njim; le-ta, namestu da bi mi zobe pokazal, kakor delajo naši ovčarski psi, stiskal se je k meni in se mi prilizoval.

Toda i lovec je izgledal vljudno in je nehoté vzbujal zaupanje; možno, da je spadal k družini kneza, ki je skoro jedno miljo od todi prebival.

Obleka njegova se je razločevala povsem od dragocene obleke naših gorjancev, ki je neredko vse njihovo imenje.

Bil je lep in mlad mož. Imel je na sebi belo suknjo, džamadan ali križan telovnik, rudeč, usnjen pas, za katerim je tičalo polno orožja. Na glavi je imel rudečo čepico in na nogah lovske škornje. Toda džamadan njegov ni bil bogato z zlatom pretkan, kakor je to v navadi, temveč imel je le priprostega iz svile. Namestu da bi tičal za njegovim pasom hanžar s srebrnim ročajem ali samokresi z dragocenimi kamni posuti, s katerimi krasi večina

Črnogorcev svoje orožje, imel je tujec le priprosto kartušo. Puška njegova bila je novodobna dvocevka-risanica. Vzlic tej priprostosti se ni mogel človek ubraniti, da ne bi občutil spoštovanja do tega tujca.

Približavši se k meni reče smehljaje se: „Ti si vrla deklica! Kako lepo prepevaš pesni črnogorske! Za spremljevanje ti manjkajo še gosli. Glas imaš lepo doneč, zvoneč, in zdi se mi, da umeješ tudi krasne čute, koje opevaš.“ —

Bila sem iznenadena in ganjena, vendar sem stopila k neznanemu možu, poljubila mu roko ter ga pozdravila, kakor je pri nas običaj.

Lovec je ljubeznivo ná-me zrl.

Ko zopet poprimem svojo preslico, skrivajoča knjigo pod predpasnik, nagovori me ves začuden: „Torej ti znaš tudi čitati?“ Zarudim in pokimam z glavo. „To je dosti važno v naši deželi, zlasti pri deklicah; toda nadejam se, da se to premeni . . . Kako se imenuješ, hčerka?“

Imenovala sem mu svoje in očetovo ime.

„Iz dobre rodbine si, Darinka“, odgovori neznanec še z večjo prijaznostjo, — „oče tvoj je senator in kapitan jedne nahije. Povsodi je dobro znan kot pošten človek in iskren bra-

nitelj Črne Gore. Hči moja, ta te uči ljubiti domovino. Slušaj ga vedno; z Bogom!“ Pokliče psa ter se vrne v gozd.

Ko mi je izginil izpred oči, stala sem na mestu nepremično. Bala sem se, nisem-li zakrivila kake nespodobnosti. Zbrala sem koze ter se napotila ž njimi domov. Gorskih vrhov senca begala je in podolževala se je po planini, redka meglica počela se je dvigati iz dolov.

Ko slučajno pogledam v stran, zapazijo moje oči v gošči nekaj leskečega se, kar provzročujejo solnčni žarki. Postojim; predmet ta se jame gibati ter meni približevati.

Naglo so se veje zazibale in pred manoj je stal velikanski Turek, za katerim so ríli drugi. Leskeči predmet, ki je budil mojo pozornost, bila je dolga puška albanska, posuta z dragimi kamenčki. Pogled na rumeni turban me je popolnoma premenil; namestu otroške boječnosti polastil se me je čut sovraštva in srda, kajti mi deca črnogorska uže z maternim mlekom dobivamo srd proti Turkom.

Še na misel mi ni prišlo, da bi pobegnila, toda stala sem tu iskrečih se očij in krčečih se pestij, pričakovaje svojo poslednjo uro. Izgubila sem ves up rešitve.

Ti Turki albanski, ki so oboroženi prihruli na naše ozemlje, bili so roparji. Skri-

vajoč se med skalovjem in grmovjem niso mogli imeti druzega namena, nego ropati ter mi ukrasti moje koze, koje sem hotela braniti sè svojo preslico ter pogumno odločnostjo.

Dolgo nisem ostala v negotovosti. Med tem, ko so se od vseh stranij prikazovali Turki — bilo jih je najmanj 12 do 15 — pristopil je k meni tisti Turek, ki se je najprvi bil prikazal, menda njih načelnik, ter je zakričal, preteč mi z bodalom: — „Gjaver, če le besedico črhneš, te zabodem!“

Gledala sem mu pogumno naravnost v oči. Bil je, kakor sem uže prej omenila, velikanske rasti; goste, črne brke so njegovo divjo zunanjost še pomnoževale. Poleg puške in bodala, s katerim mi je pretil, imel je še več samokresov za pasom.

Še ganila se nisem z mesta, a niti odgovorila mu ne.

„Poslušaj, deklica“, jame zopet govoriti z menoj, toda nekoliko mirneje, — „nič žalega se ti ne bode zgodilo in tudi koz ti ne ugrabim, če mi poveš, kam je šel črnogorski knez.“

„Knez?“ vprašam ga; — „ne poznam ga.“ —

„Kaj? Vsaj si sedaj govorila ž njim, slišali smo vaji jako dobro tam z one sive skale, za katero smo se skrili.“

Na ta način sem torej izvedela, da je bil prijazni lovec, katerega sem srečala, naš vladar sam. Ta vest me je tako okrepila, da bi se bila dala rajši na drobne kosce razsekati, nego pa izdati našega kneza.

Odločno tedaj odgovorim Turku: „Če morda menite lovca, ki je poprej todi šel, povem vam, da je ta krenil v to stran!“ — Pri teh besedah sem mu pokazala popolnoma drugo pot, nego ono, po kateri je odkorakal naš knez. Načelnik te tolpe jame se posvetovati s svojimi pajdaši; gotovo se moja izpovedba ni vjemala in soglasila s tem, kar je povedal jeden izmed Turkov, kajti vrne se k meni ter zareži:

— „Varaš nas, lažnjivka; knez ni mogel iti v to stran . . . Zaklinjam te! Če boš lagala, odrežem ti glavo ter tvoje telo vržem v hrano psom in krokarjem.“

— „Kakor vam drago“, odgovorim mu hladnokrvno. — Posvetoval se je zopet s svojimi tovariši; videlo se je, da je v zadregi; slutila sem, da mu ta kraj ni še popolnoma znan. Načelnik se je zopet k meni obrnil:

— „Vsaj letovišče nam moreš pokazati, kjer prebiva knez? Nekje blizu mora biti, to vemo!“

— „Nahaja se na tej strani“, pravim, ter pri tem pokažem v daljavo, da nihče ni vedel, pri čem da je.

— „Pelji nas tjà. Ako nas pa nameravaš kam drugam peljati, boš nesrečna.“

„Ne grem z vami, koz ne smem zapustiti.“

Tej prostomiselnosti se je moral Turek smejati.

— „E, kaj tvoje koze!“ vikne, — „naj jih vzame Asrail! Morda vašega kneza zalotimo v njegovem letovišči.“

Da bi pa razumeli, čemu je treba v tej deželi veščega vodnika, moram omeniti, da na Črni Gori ni rednih, prikladnih cest kakor drugod, ampak ondi so komaj vidne stezice, ki se križajo in raztezajo na vse strani.

Zlasti onega večera ni bilo možno v tem gozdatem kraji iti dalje brez vodnika.

Delala sem se, kakor bi se udajala svoji usodi, in uverjena, da bo čreda moja uže sama našla pot domov, rekla sem mirno:

„Hočete-li torej videti letovišče kneževo? Pokažem vam je in gotovo, kakor ste rekli sami, bomo kneza srečali na tem kraji... Idimo torej!“

Ta hitra premena vzbudila je še večji sum med družbo. Vodnik njen mi je rekel, preteč:

„Morebiti se zanašaš, da nas kam zapelješ in potem pobegneš; ali pri prorokovi bradi! ne pustimo te izpred očij.“

Potem je potegnil izza pasa dolg motvoz, s katerim mi je zvezal roki. Hoditi in voljno se gibati mi je bilo sicer možno, toda na beg še pomisliti nisem smela.

Ta turška previdnost je bila pač nepotrebna, kajti bila sem takrat stara jednajst let, in na motvozu peljal me je velikan, ki bi me bil lahko z jednim mahljejem presekal. Kazala sem tedaj tolpi pot dalje v samotno pokrajino in najnevarnejšo v tej celi okolici. Menila sem, med tem časom, ko Albance popeljem daleč kam, se bo knezu posrečilo, da pride srečno domov.

Da-si sem bila mlada, vedela sem vendar dobro, da je to jako nevarna igra, katero sem uganjala s tolpo. Bila sem v rokah surovih divjakov, ki bi se bili jako malo brigali, če me umore.

Žrtvovala sem svoje življenje; pripravljena sem bila umreti. V duhu sem molila, da bi mogla vsako trenotje stopiti pred Boga. Lopovi se niso popolnoma zanašali ná-me ter so bili vsled tega zelo previdni.

Med tem, ko je črni načelnik mene stražil z nekoliko možmi, porazdelili so se ostali in se razšli, da bi zasledovali na desno in levo.

Posamezni so se tudi plazili po grmovji ter lezli po skalah.

Kamor je oko človeško moglo videti, ni bilo možno v celi pokrajini opaziti niti človeškega prebivališča niti žive duše. Najžalostnejša samota, v katero sem privedla Turke, morala je v njih zbuditi misel na maščevanje.

Korakali smo brez prestanka dalje; domnevala sem, da se mi je posrečilo, preprečiti gnjusno namero teh banditov. Hvalila sem Boga, da me je izvolil v osvobojenje knezovo; spomnila sem se, da bo kak naš pesnik po moji smrti zložil pesen, katera bo potem objavljena v novi izdaji „Pesmarice“.

Misel ta dajala mi je pogumnost, kar je nenadoma počila ne še 100 korakov od nas puška. Vsi so obstali. Toda ta strel ni mogel biti izstreljen iz črnogorske puške, nego iz take nove sestave. Gotovo se je kje blizu mudil knez, katerega sem si mislila popolnoma kje drugje. Možno, da je, zalezujoč lisico ali zajce, zašel celo sem do te oddaljene samote. V tem mnenji me je potrdilo lajanje psa, ki je zasledoval ranjeno divjačino.

To me je zelo prestrašilo. Hoteč rešiti ljubljenega gospodarja, nakopala sem mu ne-

varnost; hoteč Turke odvrniti od njegove sledi, vodila sem jih in pot kazala naravnost k njemu. Tolpa tolovajska ni mogla prikrivati svojega veselja; vsi se zbero, da bi se posvetovali o napadu na kneza.

— „To je on!“ pravi poluglasno načelnik; „to dete nas je dobro vodilo. Pričakoval sem, da nas izda in da bodem prisiljen razbiti mu črepinjo . . . Alah je velik! Ptiček je v naših pesteh.“

Naglo je razdelil povelja; morilci so se tiho razpršili na vse strani, da bi kneza vjeli in potem umorili.

Ko se zopet vzdramim iz prvega strahu, šine mi v glavo misel, da je skrajni čas, plemenitega lovca opozoriti na to, kaka nevarnost mu preti. Toda kako? Načelnik in trije lopovi stražili so me, kakor oko v glavi. Na najmanjši krik bi mi bili s handžarom odrezali glavo. Konečno pa, kdo vé, ali bi knez čul slabi moj glas?

Pospešili smo svoje korake. Pred nami je še vedno lajal pes. Dolgo ni moglo trajati in lovec je moral postati njihova žrtva.

Šine mi v glavo srečna misel. Korakaje v temnem gozdu približam se v goščavi k načelniku Turkov, ki je pod pazduho nesel ogromno puško; brzo pritisnem s prstom na

petelina ter ustrelim. Vzduh se vsled močnega poka silno pretrese ter vzbudi stoteren odmev v prostranem skalovji. Načelnik obstane in jezno zakolne; vsi njegovi tovariši se hitro zbero okolu njega, meneči, da jim je dal znamenje.

Nastala je kratka zamuda in zdelo se mi je, da je bil jeden izmed njih ranjen, kajti čula sem slabo stokanje. To me pa ni zanimalo.

Morda me je pa vendar-le kdo iz te tolpe zapazil! Možno, da je odbila moja zadnja ura; sklonila sem glavo ter pričakovala smrt. Toda smrt se ni prikazala. K sreči je turški načelnik mislil, da je zadel s puškinim petelinom ob kako vejo. Moja dozdevna odkritosrčnost odvrnila je od mene ta sum. Bodi si kakor hoče, načelnik je zopet svojo puško nabil, in mi smo z nova dalje korakali v zasledovanji. Bila sem privezana v tej tolpi, torej sem morala ž njimi po gozdu dalje, kamor so oni hoteli.

III.

Perjanici. — Vdeležba moja v boji. — Kje sem? Plačilo.

Vedela sem dobro, da moja zvijača ne more ostati brez učinka in da bo knez gotovo opozorjen na dano znamenje.

Lajanje psa je utihnilo in lopovi so vsled tega izgubili pravo sled. Zopet so malo postali, da pogledajo okolu sebe. V tem trenotji se je začul iz daljave glasen vrišč, ki je najbrže pohajal od domačih ljudij. Ker so bili Turki dobro oboroženi, tudi niso mislili na beg.

Načelnik z dolgimi brkami se obrne k tolpi ter jim pravi: „To mora on biti . . . najbrže je več lovcev vkupe. Toda kakoršna usoda je komu namenjena, tej tudi ne uide . . . Al Borak . . .! Ne prizanašajte nikomur!“

Vzdigne roko ter hiti dalje, tolpa turška pa za njim. Vsi tako hitro korakajo, da jim le s težavo morem slediti. Čez nekaj časa začne se gozd svetliti; ko prispemo na rob gozda, pokaže se mojim očem nepričakovan prizor.

V globokem prelazu, kacih petdeset korakov od nas, stalo je malo krdelce oboroženih mož; toda bilo jih je mnogo manj nego turških roparjev, med katerimi sem bila vjeta. Knez, katerega sem takoj spoznala po obleki, stal je sredi med njimi mirno, opiraje se ob svojo puško; tem živahneje se je pa gibala družba njegova. Po njihovi blesteči jednaki obleki in po peresu na čepici spoznala sem, da so to „perjanici“ (kabadahije), t. j. telesna

straža, katero sem vselej rada gledala. Najbrž so zvedeli o navzočnosti sumljivih Turkov na našem ozemlji ter so hoteli poiskati kneza, ki je tega dne sam šel na lov.

Strel, katerega je izstrelil knez in jaz v gozdu, naznanil jim je, kje je gospodar; naglo so se zbrali krog njega. Knez ni bil čisto nič prestrašen, temveč smejal se je taki skrbljivosti svojih braniteljev. Ko so ti zapazili nas ob robu gozda, obstopili so tesno svojega vladarja, kličoč: „Četa, četa semkaj!“ ter so se takoj pripravili k streljanji, toda knez jim je veleval, naj počakajo, da bi se prej prepričal, kaj sploh nameravajo tujci. Namero svojo so Turki jako jasno pokazali, kajti jedva so zagledali Črnogorce, uže so ustrelili nanje s svojimi bolj grmečimi nego nevarnimi puškami, ne da bi bili koga ranili ali zadeli. Toda perjanici niso jim ostali odgovora dolžni, hipoma se je zvalil jeden Turek mrtev na tla, a drug zopet težko ranjen. V pričetem boji se je nadaljevalo.

Kako hiter preobrat! — Sredi ognja in dima nisem čutila nobenega strahu in bojazni. Da-si sem bila mlada devojčica, pogumni značaj naroda našega me je navdajal. Ne brigaje se za lastno nevarnost, skrbela sem povsem za varnost našega ljubljenega vladarja.

Tudi mi ni še na misel prišlo, da bi pobegnila, čeravno je načelnik Turkov, da bi se mogel prostejše gibati, izpustil motvoz, na katerem me je vodil. Ker je uvidel, da njegovi pajdaši še vedno nič ne opravijo, zaklical je ves besen:

— „Glupci! Merite na kralja djavrov!... Ne brigajte se za druge!... Pozor!“

Sam pa je pomeril na kneza, ki je z zaničljivostjo opazoval to počenjanje, ne da bi se bil skrival.

Toda naenkrat me popade jeza; naglo pograbim pest prsti ter jo vržem Turku v oči, potem se vržem pod njegove noge, da bi padel. Ali to se mi ni posrečilo. Strel zleti v zrak, ne da bi bila krogla koga zadela. Turek grdo na to zakolne ter me hoče zgrabiti, toda v tem trenotji se zvali v prah moj sovrag, zadet od črnogorske krogle. Toda tudi jaz čutim na prsih skelečo rano in nezavedna se zgrudim na tla. Še le drugi dan zjutraj se zopet zavem.

Ležala sem na krasni postelji v prostrani, svetli sobi, meni popolnoma neznani. Namestu velike, običajne hišne oprave in belih sten, po katerih so — po ruski šegi — samo svete podobe razobešene, videla sem krasno hišno opravo, česar pa nisem razumela.

Dvignila sem se na postelji po konci ter čudeč se pogledavala krog sebe; dve osebi sta

si nekaj šepetali pri oknu v ušesa, potem se pa približali k meni. Jedna teh dveh oseb bila je črno oblečena, najbrže je bil to zdravnik, druga oseba bila je moja mati, domačina naše rodbine. Pri pogledu na svojo mater sem se zopet zavedla.

Ko zapazim na njenem obličji neko resnobo, bojazljivo viknem, rekoč: „Mati, mati, zgubila sem vso čredo . . . Kaj poreče domačin?“

Mati odgovori smehljaje se: „Bodi brez skrbi, hči moja. Je že vse dobro, da si se le spomnila koz.“ V duhu sem se trudila na vse spomniti. Da-si sem bila zelo utrujena, nisem vendar čutila nobenih bolečin.

Zdravnik pozorno opazuje mene, potipa mi žilo ter konečno pravi: „Mrzlica jo je uže popolnoma opustila, bolnica potrebuje pa še počitka . . . Uzrok bolezni bil je silni vtis, kateri je premagal to dete.“

„Če bi jo bila zadela krogla, končala bi bila na vse veke njeno mlado življenje; k sreči je provzročila le neznatno rano . . . Uboga deklica zahvaliti se ima za svojo rešitev samo tej knjigi, katero je vedno nosila na svojih prsih!“ — Zdravnik je pri tem pokazal na zvezek pesnij (Pesmarico), v kojem je tičala težka krogla.

Rada bi bila vprašala zdravnika za pojasnjenje, toda zopet se je oglasil:

„Obljubil sem svoji veliteljici, da jej brzo povem, kako se počuti bolnica ter jo moram umiriti.“ Potem je odšel. Ostali sve v sobi sami z materjo, pred katero me ni bilo tako sram, kakor pred drugimi. Vprašala sem jo radovedna: „Mati, kaj se je pa vendar z menoj zgodilo in kako sem prišla v to sobo?“

„Umiri se“, rekla je mati objemši me, — „menim, da si se dobro vedla, a domačin je popolnoma zadovoljen s teboj. Včeraj zvečer prinesli so te perjanici skoro mrtvo. Po noči so nas klicali k tebi, in glej, hvala Bogu! uže si ozdravljena.“

„Kje pa so ti hudobni Turki?“

„Vsi so do zadnjega ubiti.“

„Oh, to je dobro! . . . Toda, kje pa sem?“ V tem trenotji stopila sta dva moža v sobo. Za božjo voljo! V jednem izmed teh mož spoznala sem kneza; druga oseba, ki je v meni vzbujala baš tako bojazen kakor spoštovanje, bil je moj oče, oblečen kot senator v svoj krasni džamadam, obšit z zlatom. Strahu sem zarudela ter se skrila v postelji pod odejo, a niti predrznila se nisem, da bi bila s kom govorila ali pa da bi si upala dihati.

Knez pristopi k meni ter me poljubi na lice.

„No, dete moje“, vpraša ljubeznjivo, — „ali ti je uže bolje? Videl sem včeraj, kako si kakor razsrjen ris skočila v obraz onemu potepuhu baš v istem trenotji, ko je ná-me pomeril; tako si od mene smrtonosni strel odvrnila. Zaradi tega sem tudi ukazal, ko smo sodili po vsem pravu te lopove, da so te prinesli v moj grad . . . Bilo bi jako neusmiljeno, tako vrlo deklico, kakor si ti, pustiti brez vsake pomoči!“

„Visokost“, seže mu hitro v besedo oče moj v svoji razburjenosti, . . . „plemenita Vaša gospa je preveč ljubezniva do moje hčere . . ., saj je storila samo svojo dolžnost.“

„Izkazala si mi velikansko uslugo“, — odgovori knez, — „nikdar tega ne pozabim . . . Sploh sem se pa čuval. Strel, ki se je po naključji sprožil ter odmeval v gozdu, ne vem po kakem naključji, bil je znamenje moji telesni straži, ki se je na to takoj zbrala okolu mene.“

„Strel ta se ni po naključji sprožil iz puške kacega Turka“, oglasim se.

„Kako se je torej to zgodilo?“

Izpregovorila sem prav pogumno, kajti molčati nisem smela.

Knezu povem, kako sem ga hitro zapazila ob robu gozda in kako sem brzo sprožila puško, s katero je bil Turek oborožen,

da bi ga še o pravem času opozorila na neprijatelje.

„Tedaj si mi, draga moja, izkazala še večjo uslugo, nego sem mislil. Oni prvi strel zdramil me je k pozornosti ter mi je poslal pomočnike. Pri moji veri, ta deklica je bila odločna in duhovita!“

„Knežja milost Vaša me bo storila ošabnega!“ odgovoril je moj oče, ki ni mogel prikrivati veselja nad mojim vedenjem. Po tem se je knez o nečem razgovarjal na strani z mojim očetom in materjo.

Mati je spoštljivo pritrjevala; toda oče, kazaje vselej na svojo brezobzirno nezavisnost i v pogovoru s knezom, zdel se mi je odpornim. Vendar se je po malem prestanku približal k meni ter mi rekel suhoparno:

„Torej, Darinka, ko ozdraviš, šla boš na Cetinje; tako želi knez naš. Postala boš tam olikana, kakor se to zdaj zahteva . . . Vedel sem dobro, da mi boš delala sitnosti, ko te je uže Peter učil čitanja! Stari odnošaji ginejo, v kratkem bodo žene naše olikane.“

Knez ni hotel baš oporekati nekaterim nazorom starega gorjanca. Predno je odšel, rekel je meni s prav ljubeznivim glasom: „Da, le pridi Darinka k nam v glavno mesto, in kneginja, soproga moja, skrbela bo za tvojo vzgojo. Zdaj pa sprejmi to-le novo knjigo namestu

one, katero ti je uničila krogla iz puške perjanikove.“

Čez nekoliko dnij so me poslali na Cetinje, da bi tam pričela svoje učenje. Sestre moje in sestranke bile so vsled tega jako otožne. Dale so se šele umiriti, ko sem jim obljubila, da jih pozneje vse naučim, kar bom sama umela. Toda nad vse me je pa obradostilo darilce, katero sem prejela od kneza, da, navdalo je vso našo rodbino s ponosom in veseljem: to je krasni in dragoceno vezani zvezek pesnij, v katerega je dobra naša kneginja zapisala lastnoročno nekoliko besedij.

Dafna, mala Grkinja.

I.

Bajeslovje. — Lišp iz zlatih penezkov. — Lepopisec.

Grška, dospevši v starem veku do tako visoke stopinje slave in moči, bila je nekdaj zibel evropske izobraženosti, a ni bila na dobrem glasu glede ženske vzgoje. Male Špartanke morale so se sicer vsled ostrega zakona Likurgovega telovaditi, kakor njih bratje, dalje boriti in tekati za stavo i. t. d.; toda za čitanje, pisanje in krasne umetnosti se niso dosti brigale. Male Atenčanke so bile nežnejših nravij, toda tudi ne dosti učenejše. Redkokdaj so ostavljale ginecej ali žensko sobano, v koji so v prisotnosti svojih mater in nekoliko deklet, kakor Helena in Penelopa predle volno ter tkale za rodbinske potrebe. Ko si je Aleksander Veliki osvojil velike dele tedaj znanega sveta, oblačil se je le v ono obleko, kojo je tkala in sešila njegova lastna mati.

Ta način vzgojevanja grških žená za stare dobe torej ni mogel biti vzor ženske vzgoje

v poslednji dobi. Do nedavno, ko si je Grška pomogla do neodvisnosti, živele smo kakor sploh žene na vzhodu, skoro v sužnjem stanu. Za naših dnij pojavlja se hvalevredni trud, da se povzdigne poučevanje dekliško in deško. V Atenah je zdaj prostoren zavod, nazivan Arsakion, v kojem se izobrazujejo dekleta. Vsako leto zapusti ta zavod devetsto izobraženih oseb, izmed kojih se nekatere, dovršivši svoje učenje, vrnejo k svojim rodbinam; druge pa zopet sprejmo kako službo v bogatih hišah ali pa postanejo didaskalise ali učiteljice.

I jaz sem dolžna zahvalo za vse, kar umejem, neki didaskalisi, živeči v Livadiji, mojem rodnem mestu.

Kako bi mogla grška mladina ostati nebrižna, ko je domovina njena, na kojo mora biti ponosna, polna zgodovinskih, mitologičnih in pesniških spominov?

Pri nas se deca obojega spola rada vsega uči, kar spominja na slavno minolost Grčije, zlasti pa na tradicije one pokrajine, v koji bivajo. Čutila sem narodno zavednost kakor drugi mali rojaki, in dovolite, da vam povem z nekolikimi besedami o položaji, o dogodjajih in povedkah mesta, v kojem sem preživela srečno svoje mladosti dobo. Livadija je jedno izmed najprvih mest Beocije, leži v podnožji

Helikona, krasne gore, nekdaj posvečene muzam, kojih kipi so ostali na njenem temenu.

Nedaleč Helikona štrli v nebo Parnas, še višji gora in slavnejša, kojo so stari pradedi odkazali v bivališče Apolonu, bogu pesništva.

Ime Parnas ostalo je v leposlovji znak pesništva, vsled tega pomeni „na Parnas stopiti“ toliko, kakor postati pesnik. V daljšem pripovedovanji te povedke se seznani čitatelj z istinitim položajem te slovite gore.

Mesto Livadija leži na vhodu temne in ozke doline, s skalami obrobljene, v koji celo leto veje leden veter, znan uže iz grškega bajeslovja.

Iz tega divjega grla, zaraščenega z jelkami, vliva divji potok Hercinski svojo vodo v Kopajsko jezero. Hercinski potok izvira iz dveh vrelcev: iz „Studenca spomina“ in iz „Studenca pozabljenosti“.

Iz tega kraja je ugrabil Pluton, bog peklov, Proserpino. Še dandanes se kaže skala, za kojo je rojenica Hercira skrila gos, katero je Proserpina, njena družica iskala. Nekoliko dalje na drugem konci doline, sredi velikanskih skal, je videti lopo, koje vhod je deloma zasut s peskom in podrtinami. Ta lopa se imenuje „podsvet Trofonijev“, kjer se je v starem veku hranila čudodelna skrivnost; sem so z grozo prihajali

ljudje na posvetovanje, kajti čudotvorna skrivnost je bila neusmiljena do vernih, ki so se le-sem zatekali.

Toliko navajam samo za poskus iz jednega kota Grčije. Kako bi mogla grška deca ostati nebrižna za spomine, ki slove po vsem svetu?

Toda pustimo minolost in oglejmo si sedanjost.

Livadija stoji v jako rodovitnem kraji. Bele hišice z ličnimi rudečimi strehami razpostavljene so med cvetlicami in drevjem na podnožji Helikona. Trgovina in obrt podeljujeta jej dosti blagostanja.

Ulice Minervine, po kojih so nastanjeni večinoma trgovci, podobne so povsem glavnim ulicam večjih trgovskih mest evropskih. Moj oče s priimkom Stravopul je tudi stanoval sè svojo rodbino v Minervinih ulicah in je spadal med najimovitejše trgovce mesta Livadije. Imel je obširne zaloge volne, kojo je v okolici Livadije kupoval in v Atene pošiljal. Njegovo poslovanje je zahtevalo neprestane delavnosti. Vedno je potoval, jahajoč na konji po sosednjih pristavah in vaseh. Zaradi tega je slul na mnogo milj po okolici bogatašem, da-si je treba opozoriti, da se v tako ubožni deželi, kakor je naša, navadno precenjuje bogastvo.

Bil je še mlad in prijetne zunanjosti, kajti s tem se naši rojaki sploh odlikujejo. Oblačil se je v dragoceno narodno obleko: nosil je belo suknjo, telovnik s širocimi rokavi; glavo je dičil rudeč fés, noge so tičale v visokih škornjih. Tako oblečen jahal je po gorah in lesovji; njegov samokres in handžar za pasom sta naznanjala, da bi ne bilo dobro ga razžaliti ali razljutiti.

Mati moja, da-si še mlada, je bila jako skromna in tiha oseba.

Omenila sem uže, da med ženami grškimi vladajo še dandanes vse navade vzhodnih narodov; one se kar tresejo strahu pred svojimi možmi.

Zaradi tega je žena Stravopulova živela zaprta v svoji hiši ter je upravljala z veliko previdnostjo vse, ne meneč se za razmere trgovinske svojega moža.

Moj oče je sam za vse skrbel, in je bila torej tudi moja vzgoja jedna njegovih najprvih skrbij.

Kakor oče ljubila me je i mati, svoje jedino dete, z jednako iskrenostjo.

Oče Stravopul se je porodil in bil vzgojen v kruti dobi vojskini med Grki in Turki in je vsled tega, kar žalibože moram priznati, imel jako skromne šolske vednosti; jedva se

je znal podpisati. Toda pridobivši si nazore, koji so ondaj vladali vso grško deželo, čislal je visoko vzgojo mladine. Zaradi tega me je uže kmalu pošiljal v mestno šolo in je na vse načine skrbel, da bi mogla jednoč zavzemati med svetom častno mesto.

Didaskalisa v Livadiji je bila jako marljiva učiteljica in izobraženejša, nego se je za one dobe zahtevalo od učiteljice malih otrok. Naučila me je v kratkem času čitati, pisati in računiti; pozneje sem si pridobila tudi potrebnih vednostij v zemljepisji, povestnici, osobito v grški.

Naše šolske knjige so bile po večini prevodi dobrih angleških in francoskih knjig in zaradi tega bi me bila učiteljica moja rada naučila teh jezikov.

Tako sem uže znala spretno šivati in všivati, dasi mi je bilo šele dvanajst let.

Dasi sem pisala še dosti razločno in pravilno, vendar pisava moja ni bila všeč skrbnemu očetu.

Pri njem je imela krasna pisava veliko vrednost in vsled tega je premišljal, kako bi mogla v tej stroki nadkrilovati druge. V tej dobi je živel v Livadiji neki Palikard, osiromašen trgovec, Bog vedi odkod doma. Palikard je imel jako krasno pisavo, in mnogi mestni

trgovci so se v kratkem času pri njem naučili jako lepo pisati.

Zlasti moj oče je občudoval uglednost njegovega lepopisja ter je sklenil, da ga prosi, da bi me vadil nekoliko ur na teden v pisanji.

To je kaj lahko dosegel, in misliti si moremo, da je bil poziv mojega očeta v pomanjkanji živečemu krasopiscu jako všeč. Zelo rad je sprejel ponudbo in je hodil vsak dan k nam, da bi me naučil lepopisja.

Njegov navod je bil v istini jako dober in jaz bi bila v nekoliko tednih dosegla svoj cilj. Nesreča je hotela, da je neki neljub dogodjaj vse to pokazil.

Po starodavnem običaji moje domovine nosijo devojke o praznikih nakitje od penezkov okolu glave.

Denarci ti so ali srebrni ali zlati, kakor je katera premožna, in so često vse njihovo imetje. Tudi jaz sem imela takov trak, na kojem so bili denarci iz čistega zlata in koje mi je oče pri neki priliki bil podaril za posebno mojo pridnost. Denarčki so imeli precejšno vrednost ter sem se ž njimi rada lepotičila. V njem sem se često predstavila gospodu Palikardu in zapazila sem vselej na njem, da jako natanko pregleduje moj zlati lišp.

To ni bilo nič napačnega, in zato sem vselej vložila pas z denarci v škrinjico, ki je bila v sobi, kjer me je poučeval.

Necega dne, ko pride lepopisec zopet in ko se pripravljam, da ga pozdravim, čujem iz sobe vriš. Ko pritečem, spoznam, da ta šunder delata moj oče in lepopisec. Kaj se je vendar pripetilo? Tega ne morem reči, vendar sem videla, da so bila škrinjična vratica vlomljena in da je oče držal v roki zlati kinč, na pol raztrgan; nekoliko zlatov se je še trkljalo po tleh.

Oče je bil jako razjarjen, iz očij so mu kar švigale iskre.

Mlatil je po lepopiscu, ne da bi se ta branil ali opravičeval. Oče je namreč, ki je bil često prisoten mojemu učenju, zasačil lepopisca baš v tem trenotji, ko je hotel izmakniti moj zlati kinč, ter je kaznoval v svoji razburjenosti ničvrednega tatu. Strahu sem vskliknila, boječ se, da oče rani nesrečneža. Toda ta zadeva se je hitro končala. Lakomni trgovček, prejemši zasluženo kazen, je bil pahnjen skozi duri. Kakor sem uže omenila, ni se niti z besedo niti kakim sunljejem uprl taki kazni. Ko se je uže oddaljil in ga oče ni mogel dohiteti, obrnil se je in mu besno grozil. Oče se ni brigal za to in se še zmenil ni, da bi zoper njega vložil tožbo pri sodniji. Palikard se ni več prikazal

in kakor je bilo slišati, ostavil je za vselej mesto. Mislil bi kdo, da je bilo vsled tega dogodjaja samo preprečeno moje poučevanje.

Ta dogodjaj je pa imel za našo rodbino in záme mnogo hujše nasledke.

II.

Pastirji in roparji. — Nevarno potovanje. — Kapitan Aleksander. — Grška črka theta. — Velika pogumnost.

Bolestna rana za grško deželo, ki se je polagoma pričela zopet razvijati, bilo je ondi razširjeno roparstvo. Kakor se čuje, se je posrečilo sedanji vladi iztrebiti je do turških mej; toda v dobi mojega detinstva gomazelo je povsodi na stotine lopovov in često so njihovi vpadi skoro vsak dan strašili mirne občane. Njihove roparske tolpe množile so se osobito po naseljenih pastirjih, Vlahih zvanih, koji vsako leto sè svojimi čredami potujejo po Grškem, iskajoč zá-nje pastvin.

Ni skoro prepirljivejših, divjiših in krutejših ljudij od teh pastirjev. Njihovo nemirno in nestalno življenje je tudi dosti vzrok njihove razuzdanosti.

Nekateri izmed njih naznanjajo zanesljiva poročila svojim sodrugom, živečim se od roparstva po samotnih cestah. Kmetsko ljudstvo iz

bojazni pred njihovim brezozirnim maščevanjem nikdar ne izda teh zločincev.

Zaradi tega tudi ni bilo možno premagati teh roparskih tolp, dasi so jih grški žandarmi zalezovali neustrašeno. Nasledek je bil ta, da so bile njihove tolpe razširjene celo do mestnih vrat. Zlasti so prežali na to, če so mogli dobiti v pest kacega premožnega meščana, kojega so potem vlekli v svoje brloge sredi nepristopnih pečin kot jetnika.

Ako njegova rodbina v naznačeni dan za precejšno denarno svoto ni odkupila jetnika, razsekali so ga tolovaji in nikoli več ni bilo niti duha niti sluha po njem.

Moj oče, čegar posel je zahteval, da je pohajal daljne kraje, je bil tudi v nevarnosti, da ga napadejo ti vragi.

Ne vem, ali jim je plačeval skrivaj kako podporo, kakor so to delali nekateri kupci, ali se jih je pa previdno izogibal, ker se mu mnogo let ni pripetilo nič žalega. Kedar mu je kdo pripovedoval o roparjih, se je vselej nasmehnil in zmajal z ramama.

Naj si je bil vzrok njegove varnosti katerikoli, prepričal se je pozneje vendar le, da se je strašno varal.

Za pol leta po sramotnem izgonu lepopisčevem iz naše hiše, je moral oče oditi na

daljšo pot v severno Grčijo. To je bilo v dobi, ko so strigli ovce in je imel torej namen, mnogo volne pokupiti v Fokidi. Ob tacih prilikah je najel nekoliko agoiatov ali mezginih lastnikov, da bi takoj spravili v Livadijo nakupljene zaloge volne.

To podjetje se je še vedno dobro posrečilo. Nekoliko agoiatov dospelo je tudi srečno na mesto z naloženim blagom.

Nekdo izmed njih spremljal je očeta, ki nam je sporočil, da se kmalu vrne. Pričakovan dan je minul, a potniki se le niso vrnili. Oče je bil navadno jako vesten; vedoč, da ga jaz in mati nestrpljivo pričakujeve, še nikoli ni opustil priti o naznačenem času.

Ker ga je takrat kak važen vzrok lahko zadrževal, nas to še ni vznemirjalo. Ko pa tudi naslednjega dne ljubljenega očeta ni bilo domov, in ni jedne vesti o njem, polastila sta se nas naglo strah in tugovanje. Mati je tarnala, jaz sem pa plakala.

Tretjega dne se strah naš obistini. Agoiat, ki je spremljal mojega očeta, dospel je ves utrujen in prestrašen. Pripovedoval je, da so bili vračajoč se domov v soteski napadeni po roparski tolpi, da so se branili s samokresi, a konečno so jih roparji potegnili raz konje, razorožili, zvezali ter vlekli do bližnje goščave.

Agoiatu so pozneje roparji dovolili, da gre po svojih potih in da môre sporočiti rodbini gospoda Stravopula, da jim bode v pismu kmalu oznanjeno, pod kakimi pogoji bode jetnik izpuščen.

Ne morete si misliti naše žalosti, kako smo bili vsled te britke vesti potrti. Agoiat, ki nam je prinesel ono žalostno novico, bil je pošten, po vsem mestu čislan mož; mojemu očetu je služil zvesto uže mnogo let.

Povpraševali smo ga natanko po podrobnostih, toda on ni ničesa vedel in tudi nobenega izmed roparjev ni poznal.

Druzega dne prejeli smo po pošti to-le pismo:

*»Živim in ni mi prenašati nobenih muk, ali prisiljen sem javiti svoji dragi soprogi in svojim prijateljem, da bom nedvomno izgubljen, ako ne bode položeno od danes čez osem dnij v prvem gozdu na Helikonu pod sedmim drevesom lavorjevim v levo pri cesti 40.000 drahem.**

Stravopul.«

Tega pisma ni pisal oče, a samo lastnoročno je bilo podpisano od njega.

Moja potrta mati je dobro vedela, kako lopovi jednake grožnje spolnujejo, in je torej

* 14.000 gld. av. v.

brez odloga mislila na to, kako bi zahtevano vsoto v osvobojenje svojega soproga vkup spravila. Ta svota v primeri z našim imenjem ni bila previsoka.

Z ozirom na nedostatek, ki je vladal v naših deželi, in zaradi kratkega obroka, se je naš blagajničar potrudil na vse možne načine, da bi nabral tako svoto, kar najprej mogoče.

Ta prigodek je razburil vse mesto. Zvečer je prišlo k nam mnogo ljudi, dalje znancev in hišnih prijateljev; obiskali so nas prvi dostojanstveniki, n. pr.: Demark ali prefekt; paredr ali občinski starosta in kapitan krajne redarstvene postaje, gospod Aleksander.

Vsi so se toplo posvetovali, kaj se ima ukreniti v tem krutem slučaji.

Mati je ostala pri svoji trditvi, da plača odkupnino.

Uradniki so trdili, da bi bila to sramota in nemožato ter naj bi raje poskusila druga sredstva, da bi bil jetnik otet iz rok zločinskih.

Pri tem posvetovanji sem i jaz bila prisotna.

Ker sem bila uže dvanajst let stara, mogla sem važni obseg tega dogodljaja dobro presoditi. Sploh je pa bilo vsacemu znano, kako roparji postopajo, ako koga vjamejo.

Če ni bila v odločeni dan plačana odkupnina do zadnjega vinarja, odrezali so vjetemu uho ter je poslali rodbini, zahtevajoč znova denarno svoto.

Ako se lopovom ni izpolnila želja, poslano je bilo v treh dneh drugo uho jetnikovo. Še le po teh dveh marnih poskusih so nesrečneža razsekali.

Ni ga bilo sredstva, ki bi nas bilo umirilo. Mati se ni dala pregovoriti od svojega nazora. Gospodje so pretresavali vprašanje na vse strani; jeden za drugim je čital pismo in delal svoje opazke. Da-si je bila na pismu poštna znamka z imenom „Lamia“, trdil je kapitan Aleksander, da se roparji v njeni okolici ne nahajajo.

„Vendar niso daleč od nas“, dé, „roparji zahtevajo, da bi se teh 40.000 drahem položilo v gozdu na Helikonu; gotovo se klatijo tu okoli, da bi mogli naše ukrepe zaslediti. Tu v bližini imajo dosti krajev, kjer morejo sebe in drazega Stravopula skrivati, mogoče celo v ožini Parnasovi, le nekaj korakov od mesta.“

Ostali prisotni so vse inače sodili.

„Zagotavljam vam, da se ne varam“, vikne kapitan odločno, „roparje zasledim, kakor pes zaloti zverjad, ko bi imel le najmanjšo sled . . . Počakajte, to pismo bom pokazal ljudem, da zvem, kdo je je pisal, kajti na njem je samo Stravopulov podpis.“

„A pismo je pisal kak člen te tolpe ali pa njih načelnik sam“, odgovori na to starosta.

„Pastirji, ki so najbrž to učinili,“ dé Aleksander, „niso izurjeni v pisanji in pismo je zelo mojstersko pisano. Ko bi našli lopova, ki jim služi za pisarja, posrečilo bi se nam marsikaj zvedeti od njega.“

„Uže vem, kdo je pisal to pismo!“ zakličem jaz.

Vsi so vprli oči v mé.

Pristopila sem k mizi, da bi pregledala pismo, in nisem se motila. Mati, dasi je zaupala moji izpovedbi, je vendar náme pogledala ostro.

Kapitan Aleksander, nekoliko se umirivši, me vpraša:

„Kaj, draga Dafna, ti poznaš pisarja tega pisma?“

„Seveda“, odgovorim odločno.

„Kdo pa je?“

„Lepopisec Palikard.“

To ime je iznenadilo vse prisotne. Vsakdo je vedel, kako sramotno je bil izgnan iz naše hiše. —

„Kakov dokaz imaš za to?“ vpraša kapitan.

„To je pisava omenjenega lepopisca.“

„V Grčiji imamo mnogo tacih lepopiscev.“

„Možno; toda nijeden ne piše črke theta na tak način.“

Ob jednem sem povedala, po katerih znamenjih sem spoznala pisavo svojega bivšega učitelja. Črka theta je namreč najtežje znamenje grške abecede. Učila sem črko theto pisati posebnim načinom, kojega drugje nikjer nisem opazila.

V kojem starem rokopisu se nahaja ta plemeniti način?

To mi ni znano, a meni se je ona črka tako omilila, da sem se jo naučila jako dobro pisati.

Ako je bil lepopisec v istini pisač tega pisma, zakaj ni premenil te črke, koja se je v pismu nekolikokrat ponavljala, da bi ga ne izdala? Možno, da ga je zapeljala stara navada, ali mu pa še na misel ni prišlo, da bi pismo moglo priti v roke njegovi bivši učenki. Ker se nisem mogla motiti, sem torej večkrat ponavljala svojo izjavo. Materi je bil všeč moj ostri um ter me je objela v svoji navdušenosti. Aleksander pa je rekel:

„Dafna ima skoro prav. Podala mi je nit, koja me popelje iz te zmešnjave. Najbolje bo, če onega pobalina poiščem in zaprem; pri moji veri, niti vrag mu ne pomore; prisilim ga, da

mi pove, katerim zločincem je posodil svoje pero . . . Kje pa biva sedaj?“

Tega mu nihče ni mogel povedati; kajti od onega neprijetnega dogodjaja ga nikdo ni videl več v mestu. Kapitan je nadaljeval:

„Šel bom sè svojimi redarji poizvedovat med Livadijo in Lamijo; če kje zalotim lepopisca, bode to dokaz, da je ona tolpa blizu . . . Toda, kako ga hočem izpoznati, ko ga nisem v svojem življenji nikoli videl? Kaj, gospodje, ali bi se ne hotel kdo izmed vas žrtvovati“, vprašal je prisotne, „da bi nam tega človeka pokazal, ko bi ga srečali?“

To vprašanje je prisotne prijatelje mojega očeta spravilo v veliko zadrego.

Lov na roparje je navadno nevaren; kajti vname se krvav boj, če trčite vkup obe stranki.

Vedel je pa tudi vsak, da roparji o vsem dobro vedo in bi nihče ne ušel njihovi strašni osveti, kdor bi njihove nakane hotel preprečiti na kak način.

Zaradi tega se je jeden izgovarjal, da ne more iti iz Livadije, drugi se zopet ni mogel spomniti, kako je izgledal lepopisec. Skratka, željo kapitanovo ni hotel nihče izpolniti.

„To je jako žalostno!“ vikne Aleksander. „Kako bomo neki otrebili obubožano domovino našo, ko nam naši plemeniti občani nočejo po-

magati? Stavim, da izmed vseh oseb, koje so dobro poznale lepopisca, ni niti jedne, ki bi se udeležila našega podjetja ali nam dala kako znamenje!“

Z jako pomenljivim pogledom pritrdijo vsi tej izjavi. Ko vsi umolknejo, zakličem:

— „Torej, gospod kapitan, pojdem jaz z vami. Podoba tega človeka, ki mi je hotel oropati trak z denarčki, ni še izginila iz mojega spomina.“

Vsi náme začudeno pogledajo.

„Blago dete!“ vsklikne mati vsa v solzah, „kako se neki moreš podajati ti v tako nevarnost, dete moje, jedino!“

— „Zakaj ne, mamica?“ vprašam ginjenim glasom. „Saj hočem samo pomagati pri osvobojenji mojega dobrega očeta. In da to dosežemo, je neobhodno potrebno, da v pest dobimo hudobnega Palikarda . . .“

„Nikoli ne privolim v to, da bi me ostavila! Ne smeš nikamor . . . nikamor!“

Kapitan se globoko zamisli. Položivši pa desnico svojo na moje čelo, dé ljubeznivim glasom:

— „Naša Dafna je hvaležna hčerka, očeta svojega ljubi nad vse! . . . Vraga! ko bi nam jo hotela gospa Stravopulova izročiti,

jako bi nam koristila, odgovoren bi bil zanjo ter bi jo pripeljal v nekoliko dneh zopet zdravo domov.“

— „Ne zahtevajte tega od mene, gospod kapitan!“ odgovori moja mati; „ali ni uže dosti, da je soprog moj v veliki nevarnosti; ali imam prenašati muke še za hčerko?“

„Blagovolite me poslušati, čestita gospa! Prisotnost otrokova med redarji ne bode tako nevarna, kakor bi bila prisotnost kake druge osebe . . . Ponavljam, da vso odgovornost jaz prevzamem!“

Gospod Aleksander je hotel záme skrbeti kakor za svojega lastnega otroka.

Moj jedini nalog bi bil, pokazati lepopisca, ko bi ga srečali. Hotela sem potovati sredi pogumnih in dobro oboroženih redarjev. Cela ekspedicija imela bi trajati tri ali štiri dni.

„Da bi me le ne umorili ti sovragi“, opomni gospod Aleksander; „toda imam jekleno kožo, in to oni dobro vedo!“

Mati se je temu protivila na vso moč, prosila je, plakala in pretila. Toda vsi prisotni in najbližji prijatelji naše rodbine so odobravali kapitanov predlog.

Polagali so moji skrbni materi na srce, kako radost bode imel oče, ko me ugleda v svojem ujetji sredi roparjev.

Nevarnosti tu ni bilo nobene, in tako mala žrtev bi se ne smela nikakor v poštev jemati, s kojo bi bil oče osvobojen.

Kakor sem uže omenila, so grške žene, živeče stoletja pod jarmom, nezmožne za samostalnost in odločnost. Gospo Stravopulovo so kmalu pregovorili, da, konečno je še odobravala predlagane ukrenitve.

Aleksander se je pripravljal k odhodu, boječ se, da bi se mati znabiti ne premislila.

„Vse je v redu, draga gospa!“ dé on, „ne bode vam žal, da ste v to privolili!“ . . .

„Obljubujem vam pri Bogu, da vam vrlo hčerko vašo zopet pripeljem zdravo nazaj.“

„Na zdravje! v jutro naj bo vse pripravljeno za odhod, ob štirih odrinemo. Sam pa grem in najamem mezga za našo malo tovaršico.“

„Kapitan! kapitan!“ jame mati vpiti, „nisem se še odločila! . . . Bojim se . . .“

„Ničesar se vam ni bati. Bodite brez skrbi. Čez tri dni boste objeli svojo hčerko in nadejam se, da tudi soproga svojega. Ali ga osvobodim, ali pa sam ondi padem. Na svidenje jutri.“

Izpregovorivši še nekoliko besedij k prisotnim odide, da pripravi vse potrebno.

Koliko strahu je prestala draga moja mati v tej noči, še počivati ni mogla, vedno je tarnala, in vsak trenotek je bila druzih mislij.

Konečno so jo vendar potolažili domači ljudje, ki so popolnoma zaupali besedam vrlega in udanega Aleksandra.

Zazibljem se v spanje in še le ob določeni uri me prebudé.

Še pred jutranjim svitom stal je pred našo hišo oddelek redarjev ali žandarmov. Mezeg, kojega so zame izbrali, je nesel dva koša: v jednem je bil živež in nekaj perila záme in za očeta, ako bi se nam posrečilo njegovo osvobojenje; v druzega sem se pa vsedla jaz prav prikladno. Ko se je mati pri meni poslovila in kapitanu moje varstvo zelo toplo položila na srce, napotili smo se prav tiho na pot, kajti od najstrožje tajnosti je bil odvisen srečen izid vsega podjetja.

III.

Potovanje. — Grška kavarna. — Človek s črko „theta". Popolno soglasje.

Dasi sem bila uže precej daleč od svojega doma, vendar nisem čutila žalosti, niti zaradi očetove usode, niti vsled vznemirjenja svoje matere, ter se nisem brigala za nevarnost, v kakeršno sem se podala. Pogled na nove pred-

mete mika otroško radovednost. Popolnoma sem zaupala kapitanu Aleksandru. Zaradi tega sem, ko sem se otresla zaspanosti, zrla s posebnim dopadajenjem okolu sebe. Počelo se je daniti; gore in planine žarile so čarobnokrasno. Na grmovjih, obdajajočih našo pot, blestele so biserne kapljice jutranje rose v prvih žarkih vzhajajočega solnca. Okolu mojega mezga je korakalo dvajset redarjev, oboroženih s puškami, sabljami, revolverji in dolgimi bodali.

Nekateri so šli naprej, da bi nam zagotovili pot; drugi so korakali za nami, da bi nas roparji ne mogli za hrbtom napasti. Pisane obleke in blesteče orožje so tvorile jako prijeten vtis; ljuto oborožena trumica sredi bujnih rastlin! Imela sem v istini veselje nad tem sprevodom.

Kapitan Aleksander me je često ogovarjal ali se je pa náme oziral.

Korakali smo ob bregu jezera Kopajskega, širnega vodnega kotla, obdanega z gorami, ki sicer pospešuje rodovitnost in bujnost okolice, toda s svojimi močvirnimi bregovi širi mrzlico in smrt.

Bližali smo se Parnasu, kojega snežni vrhovi so se blesketali na azurnem obnebji. Čim više smo korakali, tem pustejša je bila okolica. Niti ob bregovih potokov nismo za-

gledali več grških oleandrov, koje je nekdaj marsikateri pesnik opeval. Kamor je pogled naš segal, povsodi smo videli strme, sive skale in črn gozd.

Ti otožni kraji so me napolnjevali sè strahom. Davno sem uže čula, da se v podnožji Parnasa klatijo roparji.

Na potovanji smo nekolikokrat prišli do pastirskih koč, iz kojih pohaja, kakor smo slišali, največ roparjev; zaradi tega se nisem mogla ubraniti neke bojazni, kadarkoli smo se jim bližali, pozabljajoč na varnost, kojo sem imela sredi spremljevalcev. Teh koč, pokritih z vejevjem, je bilo vselej vkupe po 5 do 6, notri je bilo videti nekoliko usnjenih vreč in nekaj sodčekov. Okoli je bila raztresena čreda črnih ovac in koz, koje so čuvali neustrašljivi psi. Gorjé tistemu, ki bi se bil približal čredi!

Pastirji so imeli jako odurne obraze; oblečeni v kožuhe od surove volne in oboroženi s samokresi, opirali so se na dolge pastirske palice. Vsa njihova zunanjost je imela nekaj divjega; dolgi črni ali plavi lasje so jim viseli po plečih. Uže na prvi pogled si je vsakdo lahko mislil, da so ti ljudje zmožni vsacega zločina.

Ko smo šli mimo njih, so nas grdo in jezno gledali, in če bi nas bilo le malo po

številu, gotovo bi nam bili pokazali občutljivim načinom svoje neprijateljstvo; vendar pa se niso mogli zdržati, da ne bi na nas ščuvali psov. Še le ko se jim je zažugalo, da se bode streljalo na pse, poklicali so pasjo druhal nazaj. Naša družba se je ustavila pred to divjo tolpo. Kapitan me je vprašal ljubeznivo:

„Dafna, ne vidiš li tu ‚človeka s črko theto‘?“ — Tako so vselej nazivali lepopisca ali kaligrafa.

— „Ne, gospod kapitan“, mu odgovorim, obračaje se od njih; „nima tako siromašne obleke in ne izgleda tako zdivjano.“

— „Zaradi tega je pa morebiti tem hudobnejši in ostudnejši“, odgovori kapitan.

Potovali smo dalje. Opoludne smo se ustavili v gorah, v nekem grškem samostanu, da bi odpočili ter se nekoliko okrepčali. Kapitan je prosil mnihe, naj mu povedo kaj natančnejšega o sumljivih ljudeh, ki se klatijo v bližini; toda oni ali niso mogli ali pa nam niso hoteli povedati nič natančnejšega, pogostili so nas pa kaj lepo. Prebivalci Grčije, boječ se, da bi s kako nespametno besedo ne izdali roparjev, so v jednacih slučajih molčeči ko ribe.

Ker ni mogel nobenim načinom kaj izvedeti v tej zadevi, se je kapitan zahvalil za

gostoljubnost, in družba se je pomikala dalje. Za ta dan je sklenil naš načelnik, da preišče vsa kota okolu samostana in da preiskovanje po gori Parnas odloži na drugi dan.

Do večera smo potovali po krivih stezah, na kojih se je mezeg, mene noseč, le težko vzdržaval v ravnotežji.

Potoma smo ugledali v daljavi podrtine Delfija, kjer je bil v starem veku proroški hram. Kapitan mi je pokazal skalo, s koje so Delfijani pahnili Esopa, zlagatelja bajk. Šli smo tik reke Kefisa; s precej visokega mostu sem videla staroslavne Termopile, koje je Leonida branil s 300 Špartanci proti nebrojnim četam Kserksovim.

Dolgo in mučno potovanje naše ni imelo dosedaj nobenega vspeha. Mnoge osebe, koje smo srečavali, so bile morebiti v zvezi z roparji, ki so imeli mojega očeta vjetega, a ni bilo nobenega tehtnega vzroka, da bi jih bili zaprli. Od žive duše nismo mogli ničesa zvedeti; pomagala nam je v to svrho jedino le slučajnost.

Zvečer smo prišli v neko veliko vas sredi Parnasa, kjer smo nameravali prenočiti. Vrli redarji so bili zelo utrujeni.

Čutila sem se jako slabotno. Dasi sem ves dan sedela in samo na nevarnih krajih

stopila z mezga, se vendar nisem mogla stopivša na tla, vzdržati na nogah. Redarji so se razšli po vasi, prejemši povelja za prihodnji dan; mene je pa spremil gospod Aleksander v krčmo, kjer mi je preskrbel pripravno prenočišče. Vstopivši v izbo v pritličji smo zapazili mnogo kmetov, ki so pušili cigaretke in govorili o politiki. Izba je bila lepo, snažno pobeljena, in kakor je to uže običajno, bile so notri rudeče mize in samo najpotrebnejša pohištvena oprava. Gostje, sedeči v gostem dimu, provzročevali so velik šunder, dasi so imeli pred seboj le male steklenice kave ali samo posode z vodo. Narod grški je namreč izredno trezen.

Krčmar je baš prižigal luč, ker se je uže mračilo. Nepričakovani prihod redarjev je vse prisotne osupnil, gotovo jim je bil neprijeten, ker so naenkrat vsi mirnejši postali.

Kapitan Aleksander, pregledavši bistrim očesom celo družbo, pristopi h krčmarju ter pogovarjaje se ž njim, náme s prstom kaže.

Krčmar, čokat mož, smejé se obljubi, da me izroči svoji soprogi v varstvo.

Ko jej je šel to sporočit, sem padla na klop. Hrepenela sem bolj po počitku nego po hrani; kmalu sem zatisnila oči. Aleksander je podajal roko nekaterim znanim občanom.

Ko sem bila tako sama sebi prepuščena, ozirala sem se nebrižno okolu sebe. Kmalu me je dremanje opustilo. Na drugem koncu izbe sem zapazila človeka lopovskega obraza, oblečenega v novo suknjo, z zlatom bogato pretkano.

Pušeč polagoma cigaretko je modroval med gosti.

Vendar sem opazila, da ga je kapitanova prisotnost nekoliko spravila v zadrego. Bil je nam uže znani kupec Palikard. Takoj mi je šinila v glavo važnost te slučajnosti ter sem v duhu blagoslavljala priložnost k osvobojenji mojega očeta. Ginjenosti bi bila kmalu omedlela.

K sreči se nihče ni brigal záme.

Za nedolgo pride k meni kapitan. Tresočim se glasom mu povem, koga sem zapazila.

Bistro je pogledal lepopisca, toda ostal je miren.

— „Ali se ne varaš, Dafna? Je li to v istini oni človek, ki te je poučeval v lepopisji?“

— „Vem to istinito, gotovo.“

— „Dobro torej . . . Ne govori več, a pusti mene vse delati.“

Na to me je peljal v sobico tik točarne, kjer sta me krčmar in soproga njegova vljudno sprejela. Nekoliko besed, koje je Aleksander izustil, ju je kar premenilo, a on ne brigaje se za to, je naglo odšel.

Opazila pa nisem, da sta pred hišo ostala dva redarja, ki sta bila pripravljena na prvi poklic. Kmalu sta pripeljala v sobico Palikarda dva redarja z nasajenimi bajoneti in sabljami. Ko je krčmar odšel, vprašal je Palikard potuhnjeno:

„Kaj je, gospod kapitan?“

„Le potrpite“, odgovoril mu je odločno Aleksander. „Poglejte, gospod, preje to deklico in povejte mi, jo li poznate, če bi tudi ne imela na glavi zlatega lišpa?“

Lepopisec, pogledavši mene, obledi. V stran pa zamrmra:

„Ne morem se spominjati, da bi bil kdaj videl to deklico.“

„In ti, Dafna, še trdiš, da te je ta človek učil krasopisja?“

„To je on“, odgovorim prav odločno.

Lepopisec se ves strese, toda hitro se zavé in se dela prav nedolžnim.

„Res je“, dé on, „se uže spominjam; toda kaj pa je na tem? Roditelji njeni niso imeli nobenega vzroka, da bi me tožili, in kar se je med nami zgodilo, to nikomur nič mari.“ —

„Torej priznate, da ste oni lepopisec? Sodniji seveda ni bila tožba izročena zoper vas o oni znani zadevi.“

„Kaj se je torej zgodilo?“

— „Zdaj se gre za nekaj druzega, gospod lepopisec!“

— „Tega ne umejem.“

— „Takoj bodete umeli . . . Vi ste izvrsten lepopisec, dragi gospod, kakoršnih je malo v deželi, in vaš rokopis je poznati izmed tisoč druzih. Osobito pa lepo umejete napisati grški „theta“. V nekem pismu torej, koje se tiče očeta te deklice, in koje smo prejeli nedavno . . .“

„Tega pisma nisem jaz pisal“, oglasi se lepopisec in pot mu lije curkoma s čela.

„Kaj, vi nočete priznati svojega mojsterskega dela?“ kriči osorno Aleksander. „Vse mesto je te misli, da ste jedino le vi zmožni tega čina . . . Vsak je poznal vaš ugleden rokopis, osobito pa vaš elegantni „theta“, in zaradi tega vas, dragi gospod, proglašam v imenu zakona svojim jetnikom.“

Preje, nego je mogel misliti na obrambo, popadeta ga dva redarja, mu zvežeta z vrvjo roki in nogi ter ga položita na klop.

V prvem hipu je bil kakor od strele zadet, pozneje se je začel solziti.

Dasi je bil zaveznik zločincev, ki so hoteli mojega očeta umoriti, vendar me je njegovo tugovanje globoko ganilo.

Čez nekoliko časa pravi drhtečim glasom:

— „Pravični Bog! gospod kapitan, kaj se bode z menoj zgodilo?“

— „Jutri zjutraj vas pošljem v spremstvu žandarmov v Livadijo, kjer boste zaprti . . . ako se dokaže, da ste sokrivec roparjev, ki so obdržali gospoda Stravopula kot jetnika. Zaslišali vas bodo in gotovo tudi obsodili kot . . . no, uže veste, kaj čem reči!“

Kapitan je pri teh besedah z roko tako pomenljivo namignil, da sem se kar ustrašila.

„Oh, sem uže izgubljen, izgubljen!“ mrmra kaligraf in solze se mu polijejo. Aleksander ga pa opazuje, pričakujoč trenotka, ko se mu vest v njem zbudi ter mu pokaže celo propast, koja se pred njim odpira. Konečno veli obema redarjema, da se za trenotek oddaljita, ter se vsede tik jetnika.

Dasi sta se tiho pogovarjala, vendar mi ni ušla nobena besedica njujinega pogovora.

„Poskusimo, Palikard, ali bi ne bilo možno vas osvoboditi iz tega mučnega položaja.“

„Ali je možno?“ vsklikne jetnik.

„Dobro veste, kje je zdaj ubogi gospod Stravopul!“

„Tega ne vem, gotovo ne vem, bodite uverjeni!“

„Veste kaj . . . da, prepričan sem, da ni daleč od todi in da ste bili sem poslani na ogleduštvo, da bi mogli tolpi naznaniti vse o pravem času.“

„Jako se motite, gospod kapitan.“

„Tedaj o tem dalje ne govorimo . . . Hotel sem vas rešiti. Jutri v jutro vas pošljem v Livadijo, in ondi se pogovorite sè sodnikom.“

Kapitan je na to odšel.

Lepopisec je nemirno ječal, njegova potrtost je prikipela do vrhunca. Konečno je odločno vskliknil:

— „Prosim, gospod kapitan, n. pr. če bi se vi ne bili motili, kaj bi si pa želeli od mene?“

„Popolnoma malenkostno reč; lahko ste nam pomožni pri osvobojenji gospoda Stravopula in pri zasledovanji zločincev, koji, nevešči pisave, so vas prisilili, da ste pisali ono nesrečno pismo.“

— „Kaj še! ko bi me zapazili, takoj bi me ustrelili.“

— „Seveda je to predrzno, toda ali se pri tem ne podajam i sam v nevarnost? Jako oprezno moramo pri tem postopati. Tu imam dvajset oboroženih mož, ki so vajeni gorske hoje. Mejne straže na deset milj okoli so zbrane:

bodete videli, da bode ta roparska tolpa uničena, kakor hitro jej pridemo na sled.“

Lepopisec se za trenotek zamisli.

„To bi bilo dobro“, pravi, „toda če kdo ostane živ, ta razglasi, da sem vas jaz sem pripeljal, in osveta mi je gotova.“

„Poskrbel bom, da se morete izseliti na kak grški otok. Da bi pa mogli popotne stroške plačati, daruje vam rodbina Stravopulova 1000 drahem. Lahko se kje nastanite in pošteno živite . . . če je to sploh možno.“

Oči lepopiščeve so se kar bliskale veselja. Tisoč drahem! Živi dan toliko denarja ni imel.

„Ali ste mi porok za to?“ nadaljuje on, — „da se mi ta nagrada izplača?“

„Na mojo čast! Mož beseda ostanem!“

„Če je to istina“, vsklikne lepopisec odločno — „potem pa izdam vse; vaša reč je, da osvobodite gospoda Stravopula in vjamete v zanjke te lopove.“ Na to je povedal vse tajnosti Aleksandru. Pravil mu je, da so ga roparji prisilili napisati to pismo moji materi v Livadiji, in da so ga hudobneži poslali v ta kraj, da bi poizvedoval, če se kaj kuje zoper nje. Za njegov trud so mu obljubili delež iz

tistih novcev, katere bi bili morali mi plačati za očeta roparjem kot odkupnino.

Od te dobe, ko so zajeli Stravopula, so bili roparji vedno na potovanji, da bi jih nihče ne mogel zaslediti. Tega dné so bili pa z ubogim jetnikom v soteski Koricinski ob Parnasu, najmanj uro hoda od nas. Bilo je sedem ali osem roparjev s svojim načelnikom Davelijem, in vsi so čuvali Stravopula. Lepopisec je vse imenoval, redarji so pa vsakega ime zapisali v službene zapiske. Lepopisec je trdil, da se z jetnikom lepo ravna in da mu zlasti hrane ne manjka. Roparji so bili uverjeni, da jim bo njegova rodbina izplačala visoko svoto v denarjih. Lahko si mislite, s kakim veseljem sem poslušala te izpovedbe o mojem dragem očetu. Rada bi bila sama kaj vprašala, a si nisem upala.

Lepopisec je nadaljeval: „Tolpa, ko mene ne bode videla, počaka v soteski do jutri, ker pričakuje od mene novic. Ako vam je ljubo, popeljem vas pred solnčnim vzhodom k duplini, kjer prenočuje tolpa Davelijeva . . . Nikarte misliti, da jo morebiti manj sovražim nego vi, toda iz strahu jej ubogam, da bi le ne bil izdan, kajti pri najmanjši sumnji ustrelili bi mene in vjetega trgovca.“

„Navada naša je, naglo in previdno postopati“, zagotavlja Aleksander. „Banditi ne

slutijo nič hudega . . . bodite umirjeni. Le vi, gospod lepopisec, delajte odkritosrčno, če ne vas z jednim samim strelom pošljem iz tega sveta.“

Pisec je zagotavljal svojo odkritosrčnost; in na to je bil dogovorjen skupni načrt zoper roparje. Sklenili so, da v jutro zgodaj vstanejo in da se bo pisec potrudil, da tolpo zalotimo v Koricinski soteski. Do tega časa je pa ostal vjet v krčmi pod nadzorstvom redarjev. Pazljivo sem poslušala to posvetovanje. Ko se je pa kapitan, vidno zadovoljen, ozrl zopet náme, vprašala sem ga:

„Ali morem z vami iti, gospod kapitan, do soteske?“

„Ali se ti meša, draga Dafna? Kaj hočeš ondi? Daveli je krut hudobnež, brez streljanja nič ž njim ne opravimo. Ti ostaneš tu, in vračajoč se, pridem po tebe.“

„Ne, ne, jaz pojdem z vami. Ne morem uže pričakati svojega dragega očeta! . . . Gotovo je prenašal mnogo neprijetnostij med onimi zavrženimi ljudmi! . . . in v tej neznani krčmi bi se bala ostati brez vas.“

„Saj si pogumna kot levica, Dafna . . . no, boš pa šla z nami, pazil bom ná-te, da se ti kaj ne pripeti. Ko bi se spopadli, zanašati se moreš na moje varstvo. Zdaj se pa navečerjaj in idi spat.“

„In vi, gospod kapitan?“

„E, kaj jaz“, dé smejoč se, „imam druge skrbi.“

Aleksander je poklical krčmarja in njegovo ženo, kojima me je izročil; ta sta bila zaupljiva, vrla človeka. Predložili so mi še dosti dobro večerjo, kojo sem z velikim tekom použila; potem so me peljali v sobico, kjer sem se oblečena vlegla v postelj. Brzo na to sem sladko zaspala in vso noč sanjala o dragem očetu.

IV.

Gora Parnas. — Koricinska votlina. — Streljanje in bodala. — Ubogi Aleksander.

Kapitan Aleksander je ostal mož beseda. Še pred dnem je prišla krčmarica sè svetilko v roci me budit. Prinesla je zajutrek, sicer skromnejši, nego je bila večerja. Prišla je v pritličje, ko so se vsi uže pripravljali za odhod. Dobra gospodinja se je jako pomilovalno ná-me ozirala, kakor bi se bila nadejala uže naprej slabih nasledkov. Bog vé, kolikokrat me je objela; toda niti besedice ni črhnila, da bi me bila odvrnila od mojega namena.

In če tudi, bilo bi to marno, kajti trdno sem se odločila, iti s pogumnimi redarji, koji

so hoteli osvoboditi mojega očeta. Načelnik te ekspedicije je bil gospod Aleksander, in kakor se je meni zdelo, ubožec vso noč ni zatisnil očesa; ta človek je bil v istini od železa, nobeden napor ga ni utrudil.

Vzel me je v naročaj ter me posadil v koš, ki je tičal na mezgu.

„Ali res hočeš iti z nami? Da bi nam le ne bilo žal!“

Odšli smo. Noč je bila jako temna; megla, naraščajoča iz močvirnega Kopaiskega jezera, jo je tvorila še groznejšo.

Razen črnih postav redarjev nisem videla čisto nič okrog sebe; vsled utrujene hoje mezgove sem sodila, da stopamo proti kamenitemu vrhu. Nisem mogla umeti, zakaj niso podkve po kamenji klopotale. Kmalu sem vse to razumela. Noge mojega mezga so bile s cunjami obvite, da bi ne bilo slišati klopotanja kopit po golih skalah. Tudi redarji skoro niso besedice med seboj pregovorili. Naenkrat se prikažejo prvi solnčni žarki. Lezli smo po strmih čeréh Parnaskega pogorja, pokritega sè snegom, koji je žaril v jutranjem solnčnem svitu, kakor razsvetljeni jambori sredi morja, ko vse tik njih leži v temi. Korakali smo jeden za drugim, da se skoro stopinje niso slišale.

Nekoliko redarjev šlo je pred nami, za njimi je šel lepopisec, ne več kot jetnik, toda

dva moža sta nánj pazila; za njima je korakal Aleksander, držeč samokres v rokah.

Sedeč na svojem mezgu sem bila sredi sprevoda, kojega je tvorila velika vrsta spremljevalcev. Redarji so natanko pregledovali bližnje skalovje, grmovja in gošče. Danilo se je uže. Vender smo se tresli, da bi nas vkljub naši opasnosti ne bil zapazil kak lopov, stoječ na straži pri Koricinski votlini. K sreči je še megla zakrivala ves vrh, kar nas je navdajalo z nadejo, da našega prihoda ne bodo opazili.

Prišli smo s skal na zeleno planino, na kojej sta bila dva mala jezerca s krasno prozorno vodo. Bili smo nad 1000 metrov visoko, od koder se ob jasnem vremenu odpira razkošen razgled na velik del Grčije, na Beocijo, Atiko, do Korintskega zaliva. Dasi je to podobo prikrivala še megla, se je tu ustavil ves sprevod.

„Pozor, gospod kapitan“, pravi lepopisec, „nad tem jezerom nekoliko sto korakov dalje je ona votlina. Steza, ki pelje do nje, je na postranski skali, nazivana ‚Rudeča skala‘.“

„Vem to“, dé Aleksander, „potem se bomo ravnali. . . . Prijatelj, le korakajte naprej, da vas bom imel vedno pred očmi.“

Pred bližajočim se odločilnim trenotkom je mrmral lepopisec, tresoč se na celem životu, neke izgovore. Ne brigajoč se za to, razdelil je

kapitan povelja svojim ljudem, ki so kakor bi trenil, izginili v megli. Potem je pristopil k meni ter mi rekel z glasom, s kojim je običajno govoril z menoj:

„Naprej te ne morem pustiti, Dafna. Moram te ostaviti, a pripeljem ti tvojega očeta. . . . Idi v to stran!“ Prijel je mezga za ujzdo ter nam velel skriti se v neko suho razpoklino, kojo je varovalo gosto grmovje pred vetrom. Dvema redarjema je pa strogo zapovedal, da bi ne zapustila niti mene niti sence moje. Če bi pa roparji todi mimo bežali, bilo jim je dovoljeno nanje streljati; jedina njujina skrb je bila, da na noben način mene ne zapustita.

Razloživši jima še podrobno, kaj imata storiti, postavil me je na tla in objemši me rekel:

„Ničesa se ne boj, hčerka; vse se bo dobro izvršilo; moli za nas! Molitev plemenitega deteta, kakor si ti, nam zagotovi srečo!“

Po teh besedah je odšel k svojim ljudem. Rada sem ubogala njegov svèt.

Pokleknivši na mah, prosila sem Pangijo (Mater božjo) za varstvo mojega očeta in njegovih osvoboditeljev. Med molitvijo sem slišala iz daljave krik in na to lomoz po skalah

trkljajočega se telesa k jezeru. Nisem vedela, kaj se je bilo zgodilo, a vender me je spreletela groza.

„Čuješ?“ dé moj čuvaj svojemu sodrugu, „jeden roparski ogleduh je uže pokopan. . . . Zdaj bo pa to šlo kakor na orgelce!“

Ne vem, kaj sta dalje še govorila, ker nisem mogla niti poslušati niti razumeti. V okolici jezera nastalo je tiho kot v grobu. Nisem vedela, kaj se je dalje godilo. Sele pozneje sem izvedela konec te dogodbe.

Kapitan Aleksander se je plazil sè svojimi ljudmi s skale na skalo, od grmovja do grmovja v največji tihoti do „Rudeče skale“, kjer je stal jeden roparjev na straži.

Redar, kojega je prikrivala megla, približal se je k ogleduhu in ga sunil s puškinim batom v prepad. Njegov krik je znabiti prestrašil roparje v votlini, zatorej so vstali tudi skriti redarji. Čez nekoliko časa, ko se nič ni ganilo, so se pripravljali k napadu roparskega gnezda. Koricinska votlina je bila v paganski dobi posvečena paganskemu bogu Panu in rojenicam. Dasi je precej obširna, ima nizek in ozek vhod. Za naših dni jo obiskujejo samo ljubimci grških starin.

V dobi, ko se je ta dogodba prigodila, so često zavetja tu iskali roparji; še dandanes

se pripoveduje mnogo žalostnih prizorov, ki so se v njej dogajali.

Kapitan je zapovedal šestim možem, kojim je odkazal njihovo mesto pred votlino, da vsacega ustrelé, ki bi prišel iz nje. Sam je pa šel z ostalimi ljudmi v temni brlog. Od kraja ni bilo nič videti, dasi je gost dim pričal o prisotnosti ljudij.

A kmalu se je obok pričel višati, tako da je človek mogel stati po konci, in pri vsakem daljšem koraku se je kazal našim očem pri svitu plamtečega ognja vedno razločneje prekrasen prizor. Bila je to ogromna dvorana, čez petdeset metrov dolga in dvanajst metrov visoka, tu in tam pregrajena in podpirana z mogočnimi stebri od kapnika. Nekateri so viseli z oboka, drugi so zopet vzraščali iz zemlje, a vsi so blesteli, kakor bel marmor predivne podobe.

Ognjen plamen je švigal sem ter tjà v pol razsvetljeni jami, vse je napravljalo vtis kakor čarobna palača rojenic. Toda te prirodne krasote Koricinske votline niso vabile náse pozornosti nepričakovanih obiskovalcev, njihove oči so iskale prebivalce tega obširnega doma. Pri ognji, ki je sè smolnatim dimom polnil ta podzemeljski kraj, sta stala dva moža, a v kotu je bilo pa moč opaziti več človeških podob,

na tleh ležečih; nedvomno je bil med njimi ubogi oče.

Dasi so redarji postopali z veliko opreznostjo, skrivajoč se za stebre, so njihovi koraki vender vzdramili jednega moža, stoječega pri ognji. Ta se je obrnil k vhodu votline in vprašal nevoljno:

„Ali si ti, praskač? Zakaj prihajaš tako pozno? Dobro veš, da te pričakujemo z največjo nestrpnostjo.“

To je izpregovoril Daveli, načelnik roparjev.

Redarji so obstali. Lepopisec se je obotavljal odgovoriti.

Aleksander ga je porinil naprej, rekoč poluglasno:

„Govorite ž njim nekoliko minut!“

Stari pisar je moral nehoté ubogati. Bojazljivo je stopil naprej, mrmraje nekaj nerazumljivega.

Daveli, velikanski Vlah, črnih brk in iskrenih oči, je bil sam jako raztresen, torej ni opazil pisarjeve zadrege.

„Je li istina“, vpraša ga srdito, „da nas korofilakes (redarji) zasledujejo?“

— „Da — ne — ne vem — možno“ — jeclja pisar ves zmeden.

— „Grom! kaj se ti meša?“ kriči nanj Daveli; „vprašam te, če je . . .“

Ni še izgovoril, so uže priskočili k njemu redarji ter mu nastavili smrtonosno orožje na prsi. —

Ob jednem se čuje kapitanov glas:

— „Da se mi nikdo ne gane! Kdor bi to poskusil, je sin smrti!“

Daveli, videč toliko pušk nánj namerjenih, kriči:

— „Lopov, ti si nas izdal!“

Bliskoma izdere izza pasa turško bodalo ter je porine lepopiscu v prsi. Ničvreднež pade na tla lik posekanemu deblu ter je hipoma mrtev.

Jedva se to zgodi, veli kapitan: „Streljajte!“ in kakor grom zagrmi na jedenkrat dvanajstero pušk v podzemeljskem prostoru.

Daveli in njegov sodrug padeta na tla. Streljanje napolni votlino z dimom, da celo ogenj zatemni. Na to nastane grozna tihota v Koricinski votlini. Samo v kotu pade na tla vsled pretresa nekoliko odtrganih kapnikov.

Vendar se po kotih skriva še trumica dobro oboroženih roparjev.

Aleksander, hoteč zabraniti kolikor možno prelivanje krvi, veli, ko njegovo moštvo zopet nabija puške:

„Kdor odloži orožje, z onim bom imel usmiljenje, toda ostro bo kaznovan, koji se ne udá. Dosti nas je, torej nam niti jeden ne uide.“

Ko se nihče ne oglasi, nadaljuje zopet Aleksander:

„Stravopul! . . . Prijatelj Stravopul, ali ste tu?“

— „Da, prijatelj Aleksander“, oglasi se bojazljiv glas v nekem kotu; „osvobodite me iz tega brloga.“

V istini, bil je moj oče.

Toda po teh besedah je nastalo strašansko vpitje in ropot na tem kraji.

Daveli, ki še živi, napne vse svoje moči v zadnjem trenotji, ter vpije:

„Maščujte me! Umorite kupca iz Livadije, ta je vzrok naše pogube!“

V dimu kar mrgole sence pojedinih oseb.

„Tukaj sem, prijatelj Stravopul“, kliče Aleksander, ne pazeč na samega sebe, ter koraka sè sabljo in revolverjem v roki naprej ter plane med bandite v tem trenotku, ko

se pripravlja jeden izmed njih, da zabode mojega očeta, kakor je velel Daveli.

„Lopov!“ vikne kapitan ter mu z revolverjem prestreli glavo.

Takoj nato se čuje drug strel.

Smrtno ranjeni Daveli napne vse svoje moči ter sproži samokres na Aleksandra. Ubogi kapitan se zgrudi na zemljo. Redarji zabranijo daljši odpor.

Dolgo sem čakala v smrtnem strahu blizu votline ter nisem mogla moliti, ker mi je srce v razburjenih prsih vedno silneje bilo, a tudi moja dva čuvaja sta se vedno bojazljivo obračala proti votlini. Tudi smrtonosno streljanje smo čuli, oznanjujoče nam začetek boja.

Dasi smo jako radovedni pričakovali, kako se bode to izvršilo, vendar nikomur izmed nas ni prišlo na um, da bi ostavili kraj, kojega nam je odkazal previdni kapitan. Konečno je bilo slišati človeške glasove v daljavi in hitre korake po trkljajočem se kamenji.

Oba stražnika sta zagrabila puški, a tudi jaz, tresoč se po vsem životu, skočila sem na noge. Predstavite si moje veselje! Moj dragi oče, ko so mu pokazali mesto, kjer sem bila skrita, je ves radosten hitel k meni.

Dalje se nisem mogla vzdržati, skočila sem mu naproti ter mu padla v naročje,

poljubljajoč ga. Zdaj sem ga začela natančneje ogledovati. Moj Bog, kako se je premenil! Prej je bil vesel in je tako ponosno izgledal v svoji narodni noši, sè zlatom pretkani; a zdaj je bil ves potrt: oči je imel vdrte in upaden obraz; obleka njegova so bile same cunje. Podoben je bil beraču.

„Oh, dragi oče, kaj ste prestali! Toda zdaj so minuli dnevi vašega trpljenja. . . . Mamica vas pričakuje z največjo nestrpnostjo; nepopisljivo se bo veselila!“

Oče me krčevito objame.

„Dafna“, dé v stran obrnen, „ti ne veš, kako drago je bilo moje osvobojenje!“

Čudila sem se tem besedam njegovim, a hitro je šinila v glavo misel ter sem vprašala:

„Kje je Aleksander? . . . zakaj ni prišel Aleksander, da bi z nami delil veselje?“

Oče je z žalostnimi očmi pokazal na redarje, korakajoče iz Koricinske votline. Nesli so na rokah jako oprezno človeka, mrtvega ali ranjenega. Bil je ubogi Aleksander.

Vsled ginjenja nisem zapazila, da so za njim nesli redarji več mrtvih, med kojimi je bil i lepopisec. Trdo uklenjenih roparjev pa še pogledala nisem.

Hitela sva z očetom h kapitanu, kojega sta dva moža nežno polagala na tla.

„Aleksander! dobrotnik moj!“ klicala sem obupno.

Glas moj ga vzdrami, na pol odprè oči ter se milo nasmehne.

„Ne tuguj, drago dete“, pravi, „bo uže kmalu bolje. . . . Kroglja mi je predrla samo stegno; ko jo izvlečejo, bom pa ozdravljen . . . Mene se grški roparji ne bodo tako kmalu znebili.“

Iskreno se mu zahvalimo za to tolažbo.

Gospod Aleksander kmalu ozdravi in ostane vse svoje življenje zvest prijatelj naši rodbini.

Učenke
v petih delih sveta.

Spisala

Elizabeta Berthet

prevél

Anton Sušnik.

(Francoska akademija odlikovala je to delo z nagrado «Monthyon» v znesku 10000 frankov.)

II. zvezek.

Ljubljana.
Založil in prodaja J. Giontini v Ljubljani.
1887.

R 2599 | prim. 2,3

Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Sita, mala Hindostanka.

I.

Ženska v Vzhodnji Indiji. — Napredna stranka. — Mlada Indija in babu*. — Angleška šola. — Fakir in romar. — Gnjev bogeka, zvan Kali.

Sem, ali prav za prav bila sem učenka. Kedó bi bil kaj tacega verjel pri nas pred tridesetimi leti?

Brahmanizem, naše veroizpovedanje, odsoja žene k nevednosti in k slepi pokorščini do moža. Po njegovih načelih zgubi ženska, ki se uči pisati in čitati, pravice svoje kaste (vrsta stanú) in spada potem v vrsto polsužnjev ali parijev. Slednjim ne dá nihče ni vode ni ognja, in domače ljudstvo ž njimi ravna skoro takó, kakor so v Evropi ravnali z malomočnimi v srednjem veku.

Ker sem zdaj kristijanka, morem torej lehko izpovedati, da brahminska vera dela razširjenji omike neprestopne ovire. Ta vera ali veroizpovedanje, ki deli prebivalstvo v razrede (vrste) ali kaste vsled svojega smeš-

* bábu = gospod.

nega bajeslovja, svojih malikovalskih bogekov s štirimi rokami in več glavami in s častenjem tajne boginje smrti, po imeni Kali, v obče sè svojim slepim in krvoločnim fanatizmom (prenapetostjo) zabranjuje Hinde, da bi se otresli starega barbarstva ter vstopili v vrsto omikanih narodov.

Za naših dnij se v Vzhodnji Indiji, kojo vladajo Angleži, začenja širiti pravo izobraženje. Sama sem skusila, kako silno si evropske nravi klestijo pot med prebivalstvom ob Gangovih obalih.

Porodila sem se v Kalkutti, glavnem mestu Vzhodnje Indije, v mestnem oddelku, Črno mesto nazivljenem, ko so nasprotno evropski oddelek mesta poimenovali Belo mesto. Nekdaj so v Črnem mestu prebivali izključivo domačini; zidano je bilo slabo in zunanjosti zeló gnjusne. Toda časoma mestu podrtih in umazanih koč vzraščajo lepše hiše, koje se pa ne mogó meriti z angleškimi letovišči, okroženimi z verandami in razkošnimi vrtovi, vender se precej ločijo od starih stavb. Take stavbe so tudi navadno lastnina bogatih občanov tujih, koji so si sè sorodstvom, trgovino ali drugo dotiko z Evropejci prisvojili nektere nazore in njihove običaje. Ti takozvani bábu stojé v čelu napredka, in jedenkrat se jim

možno posreči premeniti notranji položaj in podobo Vzhodnje Indije.

Moj oče, trgovec, je spadal tudi med imovite babu Črnega mesta, bil je lastnik nekoliko ladij ter je pošiljal blago iz Kalkutte v Madras. Zavoljo tega je moral občevati z angleškimi trgovci, koji so ga jako spoštovali in čislali. Stanovali smo v poslopji, zgradjenem popolnem tako kot so angleška na bregu Huglyja, zapadni strugi veletoka Ganga tekočega poleg Kalkutte. Skoro vsa naša hiša je bila opravljena z evropskim pohištvom. Gostili smo tu očetove sodruge z njihovimi rodbinami vred in vsak bo priznal, da smo vže s tem grešili zoper predsodke naših sorojakov.

Moj oče je bil član napredne stranke, ki se je nazivljala «Mlada Indija» ter se silno trudila o preporod hindskega roda. Nazore, koje je hotel razširjati med ljudstvom, gojil je najpred v svoji rodbini.

Moja mati, moje mlajše sestre in jaz živele smo po angleškem običaji ter se prav nič nismo brigale za pravila naše kaste. Vender se očitno nismo odpovedale brahmanizmu zaradi znanih političnih ozirov, toda s popolnim prepričanjem smo zaničevale gnjusne obrede, koje ta vera zapoveduje. Kedarkoli so podobo malikovalske boginje

Kali nesli po mestu v sprevodu krvavečih privržencev, smo se mi vselej poskrile. Nikoli se nismo udeleževale suttij, koje so se vender vršile vkljub prepovedi Angličanov. Suttija je tisti strašni običaj, ki predpisuje živo vdovo sežgati na mrtvem možu. Konečno smo si zakrivale oči, ko smo ugledale skozi okno po Gangu k morji pluti mrliče, koje v reko meče najnižji vrsta Hindov, misleč, da po sveti reki najpred pridejo v brahminska nebesa.

Moj oče je z veliko skrbljivostjo vzdrževal prijateljstvo med domačim prebivalstvom, a klanjal se je, kakor vsi babu, uplivu novih nazorov.

V nekterem oziru ni hotela «Mlada Indija» dovoliti nobenih predpravic. Njeno prvo načelo je bilo, da provedejo, da bi vdov ne sežigali in da bi se zopet smele možiti.

Drugo načelo je bila želja, da bi vsak oče mogel svoje hčere takó vzgojevati, kakor to njemu ugaja in želí. Te dve zadevi uresničiti je bil prvi namen «Mlade Indije», in vlada angleška jo je tudi v tem močno podpirala.

Obče čislani in bogati babu iz kaste brahminov so očitno jemali vdove za žene, ki so v to privolile, da usodo življenja ž njimi delé.

Ob jednem je bilo oznanjeno, da v Kalkutti pod varstvom indiškega kralja namestnika otvorijo angleške učiteljice šolo za vse deklice brez razločka narodnosti in vere.

To je strašno razburilo prebivalstvo Črnega mesta. Privrženci boga Brahme in boginje Kali so smatrali to priprosto in modro novotarijo kot zasramovanje. Brahmini so pridigovali zoper šolo v svojih pagodah, nevedni fanatiki, kojih gomzi po vseh ulicah, so ščuvali svoje sovernike k trdovratnemu odporu. Taki babu, ki so vzeli vdove za žene, so se bali bodál, da i celó vrvij thugov. Thugi tvorijo posebni odelek privržencev boginje «Kali».

Kar se tiče šole, kojo so hoteli otvoriti, so javno pretili, da ne bodo pripustili, da bi se sploh ustanovila.

Nekateri so predlagali, naj se pomoré vse deklice, ki bi tje prišle in tudi njih starši, ker jih tjekaj pošiljajo v sramoto svojega veroizpovedanja. In v istini so jednake grožnje prestrašile mnoge rodbine; a oče moj je bil preveč izobražen, da bi ga bile take besede odvrnile od njegovih izvrstnih nazorov. Obratno, hotel je biti vzor vsem preustrojiteljem.

Dobro je vedel, da hindski narod ni pogumen in da se poslužuje bolj zvijače, nego

javnega boja. Tudi o tem ni dvojil, da bodo razne priprave angleške vlade postrašile svojeglavce. Bil je torej trdno sklenil, da me bo kot svoje najstarše dete pošiljal v novo otvorjeno dekliško šolo. Meni je bilo jedva dvanajst let, in pripravljena sem bila ubogati svoje starše. Od svoje domače učiteljice sem se naučila angleščine, in želela sem iskreno, da bi bila vzgojevana evropski. Potrpežljivo sem prenašala posmeh in zabavljice svojih rojakov, željno pričakujé dné, v kojega bi se imela otvoriti šola. Konečno se je vender približal zaželjeni čas. Dasi so se čule prečudne grožnje proti učenkam in njihovim staršem, vender to niti mene niti mojih staršev ni spravilo v zadrego.

Oče je imel sprva namen spremiti me do vrat prekrasne palače «Bungalov», kojo je vlada za šolo odstopila v Belem mestu. Po kratkem premišljevanji je pa sprevidel, da bo pametneje in prospešneje, če sè svojo znano osobnostjo ne bode pozornosti obračal náse in da bi jaz kolikor možno nepozorovana prišla v šolo. Izročil me je torej naši stari služabnici bengalski: Fatmi. Naročili so jej, da me spremi k Bungalovu in po šoli zopet domov. Bila sem tedaj pod dozorstvom te žene, nesoč v torbici svoje knjige na poti v šolo. Zvunanjost svojo sem

preustrojila prav priprosto, da bi ne vzbudila radovednosti mimoidočih. Oblekla sem se kot angleška deklica brez vsacega določnega znamenja svoje kaste. Imela sem na sebi samo velik zavoj, v kojega sem se vsa zavila, in ker sem bila k sreči še bolj bele kože, izgledala sem ko Evropejka, kar me je obvarovalo pred usmeški zijalaste druhali.

V Črnem mestu sve se prepričali s Fatmo, da je odpor stanovnikov proti šoli istinito resen. V bazarih je ljud hrupno besedičil, trgovci z dolgimi fajfami v rokah ustavljali so se pred prodajalnicami ter se za vse drugo bolj brigali, nego za svojo trgovino. Bil je tak vriš, da so se marabudi, ptice ko človek velike, ki v Kalkutti po ulicah in trgih hodijo okolo brez strahu, takó splašili, da so vsi odleteli na visoke strehe. Ta množica ljudij vseh kast zrla je na nas kot na sumnjive, toda neka negotovost jih je zadržavala, da se niso upali naji zmerjati. Zato naji pa je nekoliko babuov, znani po všivanih gornjih suknjah in žametovi togi, bolje poznalo, ker so naji spodbujali sè svojim uljudnim pogledom.

Fatma je bila vsled jasnih znamenj razburjenega občinstva jako prestrašena. Umirila se je šele, ko prideve v Belo mesto, kjer je prevladal evropski živelj. Tu v širokih

ulicah, okroženih s palačami, se je kar trla množica dragocenih nošal in kočij ter sprehajali ljudje vseh narodov sveta. Ondi se nij bilo bati kake nerednosti, kakor v hindskem oddelku mesta. Prepričale sve se tudi o varstvu, koje je vlada angleška zoper možne izgrede učinila. Poleg posamičnih redarjev, šetajočih med ljudmi, zapazile sve na voglih glavnih ulic in pri vhodu v šolo domače stražnike ali sipahije; tu in tam so bili razpostavljeni tudi angleški vojaki v rudečih suknjah in z nasajenimi bodaki.

To je mojo bojazljivo in neizmerno lehkoverno spremljevalko ojačilo; ali nevarnost, ktere sve se ogibale, nastala nama je na mestu, kjer sve se je še najmenj nadejale. Ne daleč od šole, na ovinku neke ulice, ustavi naji sprevod Rajah, kojega je običajno spremljalo obilo jezdecev, ki so ali trobili v rogove ali pa mahali sè zastavami; nekoliko slonov in nošal je dovrševalo sprevoda veličaj, ki je omiljen pri hindskih princih.

Čakaje, da se ljud na ulici razide, obkoljeni sve bili od tolpe radovednežev, da se kar na nobeno stran nisve mogli ganiti. Večina izmed njih je bila mirna, občudujoč pod svojimi solnčniki slavnost sprevoda Rajah. Med njimi sta nama bila dva moža jako sumnjiva.

Prvi je bil indijski fakir, jednako lakomen in zopern kot turški fakir. Med Mohamedanci, Sikhi in Hindi, nahaje se velika množica takozvanih «fakirjev», ki na videz živé jako pobožno in se živijo od žuljev delujočega ljudstva. Živé v samoti, pod drevesi, tik gomil ali na krajih, kjer mrtve sežigajo. To so goli lenuhi, ki rajši, nego bi delali, beračijo pod zaščitom vere. Ta fakir je bil velik in suh; vsa njegova obleka je bila jedna cunja, kojo je imel opasano. Še gnjusnejo podobo je pa imel vsled namalanih lis po obrazu, vratu in plečah. Toda tudi po životu je imel mnogo krvavih ran, koje si je sam v blaznosti prizadel.

Drugi, ki je zlasti svetost fakirjevo zeló hvalisal, je bil vže jako prileten mož in brez brk; glavo njegovo in ramena je pokrival velikansk molek z velikimi jagodami in členki. Njegova siromaška obleka rujave barve je pričala, da je romar iz daljnih krajev in da se je prišel kopat v sveto reko Ganges. Ni bilo dvojiti, da je ta človek jednako zdivjan ko prvi. Ko so iz očij fakirjevih sršeli gnjev in grožnje, so one starega romarja napravile vtis miroljubivosti. Ta dva moža sta ravno prišla iz bližnje pagode, kjer sta opravljala pobožnost. Fakirja sem vže davno poznala z ulice; moj oče mu je vselej

srečavši ga podaril kak milodar. Da bi me ne spoznal, potegnila sem zavoj čez obličje, čakajoč, da bo pot prosta, ali varala sem se. Fakir nama zapreči pot, izbuli oči iz svojih vdrtin ter se zadere jeznim glasom nad menoj: «Zastonj se sè zavojem zakrivaš, hči babua Alladina. Oko Brahme te vidi i v temi, krvavi meč Kalin bo dosegel tebe in tvojega očeta! Oba spadata k nečisti družbi Brahmajomâj in morda hodiš tudi v hudičevo šolo, kjer se hočeš naučiti njegovih vednostij? . . . Sramota in pogin tebi!»

Ledeni mraz spreleti me po vsem životu, moja guvernantinja se opoteče in čuda, da se ni zgrudila vznak. Zadnjo grožnjo izrekel je fakir hripavim glasom, mimogredoči so na naji kar čudeč se zrli. Sicer niso govorili, toda s prikimavanjem so odobravali besede besneža, in tako se nama ni bilo nadejati obrambe od njih.

Stari romar s povzdignjenima rokama uprè svoje mrkle oči v naji in pravi prikupljivim glasom:

«Verjemi mi, dekle, fakir Saib je svet; posti se vže dva dni . . . Ranil si je jezik razbeljenim železom in namerava se dati streti pod kolesi slavnostnega voza . . . Poslušaj ga, on ima navdihnjenost Brahmovo.»

Vsled tega hvalisanja spodbujen, nadaljuje fakir s tim večjo zagrizenostjo:

«Vrni se, dete, ako ne, boj se maščevanja bogov! Jaz, Saib, pohajam iz Brahmove glave, a ti si iz kaste Vaicjev, pohajoče iz njegovega boka!» (Brahma je stvoril zastop duhov in znane štiri kaste Indov: brahmani so pošli iz njegove glave, kšatrijoti (vojaki, knezi) iz njegove roke, vaicji (kmetje, trgovci) iz njegovega boka in cúdri (rokodelci) iz njegove noge.)

«Predno se pa vrneš domov, idi in očisti se v Gangu, žrtvuj boginji Kali. . . . Ako pa ne ubogaš, boš poginila sè žensko vred, koja te spremlja. Po smrti se pa preseli duša vaša v gnjusne in nečiste živali: v prasce, gada i. t. d.»

Dasi nisem verjela takim povestim, sem se vender strahu tresla in celó spregovoriti nisem mogla. Stara Bengalka pa kriči:

«Milost in odpuščanje! Brahma in Kali! Prasec . . . gad!»

Romar se jame zopet sè svojim odurnim glasom umešavati v razpravo:

«Fakir Saib je govoril resnico; njegova bistrovidnost čita v bodočnosti. . . . Učinite zadoščenje z milodarom in hitro se očistite v sveti reki!»

Med tem dogodjajem je bil zginil sprevod Rajah in sem torej dala znamenje svoji tovarišici k odhodu. Toda okoli stoječi hinavci so spodbujevali fakirja k daljnemu preganjanji. Tajni besnež se je plazil za nama, vedno preteč sè svojo koščeno roko:

«Kletev in zasramovanje dekletam, ki tajé svoje bogove! Sramota in zaničevanje voditeljem preobrata!»

Njegovega pridigovanja bi še ne bilo konec, ko bi nakrat ne bil fakirja pobil na tla puškin bat. Vojaška straža, razpršivša druhal, se je neopažena približala izzivljajočemu beraču in mu je kar na kratko splačala njegove poulične izgrede. Nihče se ni drznil nasprotovati. Romar, ki je še enmalo pred tem Saiba hvalisal, je odskočil v stran, kakor bi ne bil na njegovi strani. Fakir, ko se zopet spravi na noge, je vsipal na vojake celo kopico najsprostejših psovk in groženj.

Več nisve videle in slišale, ker sve naglo ostavile ta kraj. A zdaj me ni več Fatma vodila, nego jaz sem Fatmo. Uboga žena je bila vsa prestrašena in je gredoč vedno bojazljivo ponavljala: «Gad! . . . Svinja! . . . cvetlice darujem Brahmu in črni plošček Kali!»

II.

Začetek poučevanja. — Nezasluženo zaupanje. — Kam gremo?

Srečno smo dospeli v šolo. Vse poslopje je zaljšala veranda, rastline in dišeče cvetke so širile vonjavo v nekoliko toplem vzduhu našega podnebja. Učiteljice so bile vže na svojih mestih, tudi nekoliko angleških gospej, naklonjenih temu podjetju, je bilo prisotnih. Učenk, hčerk babuovih, ni bilo mnogo; nekatere so se pritoževale i o preganjanji od strani domorodcev.

Pred šolskim uhodom sem poslovila Fatmo, natanko jej naročivši, da bi po končanem poučevanji prišla póme ter me spremila domov k starišem. Bengalko je fakirjevo zaklinjanje tako presunilo, da se mi je zdelo, kot bi ne razumela mojih besedij. Bila je bleda, oko jej je divje begalo sem in tje; samo s kimanjem mi je povedala, da ob določeni uri pride, na to pa hitro odide. Poznavši njeno udanost, sem se popolnem na njo zanašala, sama sem se pa smatrala srečno učenko nove šole. O podrobnostih svojega prvega pohoda tu molčim. Učiteljice so bile marljive in z nami jako ljubeznjive. Zavedala sem se vže važnosti poučevanja za življenje in sem torej vedela,

da se je s tem dnem pričela nova doba v prospeh vsega našega naroda. Sklenila sem tedaj, da bodem kljub vsem oviram in nevarnostim i dalje obiskovala šolo.

Po ukončanem celodnevnem poučevanji se je vse pripravljalo k odhodu. Najprej so odšle tuje gospé, potem učenke sporedno, kakor so pónje prihajali členi rodbine ali njih sluge. Povsem je bilo v mestu mirno in se ni bilo bati kakega neljubega prizora. Odhajala sem poslednja sè svojo pripravo, domnevajoč, da me stara Bengalka, ki me bo spremila v Črno mesto, pričakuje pod verando. Toda nje še ni bilo tú. Njena odsotnost me je zeló vznemirjala, in sem vže hotela poprositi gospodičino učiteljico, naj me blagovoljno spremi. Toda sram me je bilo in sem to opustila. Mislila sem, da Fatma šeta kje v bližini in ko me bo ugledala, se mi takoj pridruži. Zavila sem se popolnem v svoj zavoj in tudi šolsko torbico sem prikrila; koračila sem torej počasi dalje in zrla na desno in levo po guvernantinji.

A še zdaj je nisem našla. So jo li znabiti odstrašile smešne grožnje fakirjeve? Bila je jako slaboumna in je slepo verovala v hindsko praznoverstvo. A vender nisem hotela verjeti, da bi me mogla ostaviti; pričakovala sem jo vsako minuto. V mestu je bilo v istini

običajno vse tiho; o dopoludanskem razburjenji ni bilo ni duha ni sluha; vojaki in redarji so odšli v svoje mestne oddelke. Po ulicah je vsakdo mirno šel po svojem opravku. Proti večeru so šli Evropejci sprehajat se po krasnem nabrežji, kjer so kočije, nosila, jezdeci in pešci tvorili živahno gibanje. V tem oddelku Belega mesta je zvečer živeje nego po dnevi. Ali meni je vedno tesneje prihajalo. Ker nisem bila vajena daleč hoditi, bi bila kaj lahko zašla. Mimogredočih sem se bala vprašati po pravi poti, kajti ljudje bi bili uganili, od kodi prihajam, in gotovo bi bila zato ostro pokarana. Šetajočih gospodov in gospé pa tudi nisem hotela nadlegovati. Tujci, kojih v Kalkutti kar gomzi, ne bi mi mogli natanko pokazati pot do mojega doma, in možno da bi tudi jezika ne bili razumeli. Šla sem torej kar takó dalje.

Moje domnevanje se je uresničilo, ko srečam meni dobro znano osebo. Bil je stari romar, ki je Fatmo tako oplašil. Dasi je odobraval govorico svojega besnega tovariša, naji vender niti z besedo ni razžalil, in jaz sem bila premlada, da bi razumela njegovo hinavstvo. Zrla sem vánj brez bojazni. Oblečen v žolto tkanino, je imel na levi rami trojno žnoro z denarji, kar je bilo znamenje njegove visoke kaste. Za pasom je imel

pripeto posodo od medí, in se je tedaj ločil od prostih beračev, ki so imeli samo lesene ali glinjaste posode. Oprt na svojo romarsko palico je res častitljivo izgledal, in ko bi ga ne bila spoznala v družbi njegovega prijatelja fakirja, zaupala bi mu bila popolnem.

Romar me ponižno pozdravi in ko se je bil prepričal, da ga nikdo ne zasleduje, dé s zategnjenim, zamolklim glasom:

— «Ti si hči babu Alladina in iščeš Fatmo, kojo Brahma in modri bog ljubita.»

Čuvši ime svoje služabnice me spreleti radost.

— «Me-li poznaš?» vprašam, «veš li morebiti, kje je Fatma?»

On pokima z glavo.

— «Naj te bog modrosti varuje in razsvetli, drago dete!» odgovori on. «Fatma je v obupnosti nad pohujšanjem, koje je tvoj oče ljudem delal, šla se očistit in darovat v hram Kali, velemogočne žene boga Žive. Hram njen ni daleč odtodi; ali hočeš tja iti pónjo? Pokori se s Fatmo in potem te spremi domov.»

Ime «Kali» je imelo náme učinek, kot bi me bil polil z mrzlo vodo. Častenje tega malika je spojeno z najkrutišimi in najgnjusnišimi obredi verske sestave brahmanizma. O njegovih duhovnih se pripoveduje,

da na temnih krajih svojih hramov počenjajo tajno vsakeršne hudobije, spojene z umorom in mučenjem. Ali si ni znabiti le izmislil prisotnost Fatme, da bi me zvabil v svoje mreže?

— «Ne, nočem!» mu odgovorim, «ne grem v Kalinin hram. Se bojim Kalije!»

Usmev je zginil z njegovih usten.

— «Možno, da si jo ujezila in se zdaj bojiš njenega maščevanja! . . . O, kako mi je žal. Sveti fakir Saib, kterega so danes tujci tako zbili, in jaz hočeva darovati boginji, da bi prejela . . .»

«Nikar mi ne govori o fakirji,» dém mu nestrpno; «ako mi hočeš dobro, popelji me k mojemu očetu in verjemi mi, da boš za to bogato obdarovan.»

Romar se je obotavljal odgovoriti, njegov zlomiselni pogled je presunil vso mojo dušo. Konečno pravi sè zategnjenim glasom:

— «Ali bi sama morda ne prišla domov?»

— «Bojim se, da bi kam ne zašla, ker vže nastaja noč!» Noč je nastala brez mračenja, kot se to sploh godi v naši deželi. Posamične lučike so začele tu in tam razsvetljevati evropski oddelek. Ali vedela sem, da bode v hindskem oddelku popolnem tma.

— «Rad to storim», pravi uljudno romar, «ter te spremim k tvojim staršem. . . . Prosila me je to pokoreča Fatma, koja bo pahnjena v temno izbo, ako pónjo ne prideš.»

«Kaj, kako?» vskliknem, «tebe je poslala Fatma? Zakaj pa sama ni prišla?»

Na to vprašanje mi ni odgovoril.

«Idiva torej!» spregovori; «čul sem, da so prebivalci Črnega mesta zelo razburjeni nad bogoskrunjenjem, koje so danes videli. Ko bi kedo zvedel, odkodi prihajaš, pripetila bi se ti lehko kaka nesreča. Moja prisotnost, zvestega sluge boginje Kali, te bode varovala.»

Čudila sem se, da v oddelku domorodcev vlada še razburjenost; gotovo zaradi tega niso mogli poslati póme starši. Dovolila sem torej v to, da me starec spremi. In da si bi bil še strastnejši brahmin, je vender proti meni kazal največjo udanost, in besede, da je Fatma póme poslala, so me popolnem umirile.

— «Tebi zaupam,» pravim mu toplo; «pomisli, da ima moj oče za te polno pest denarjev. Kraljevo tega obdari, ki mu privede hči.»

Lehen smehljaj se pojavi na pergamentnih starčevih licih. Molčé sva korakala na-

prej in le velikanski molek, s kojim je bil moj spremljevalec opasan od glave do beder, je rožljal v tiho noč.

III.

Na ulici. — Premenjen položaj. — Gozdiček pri pagodi. — Strašna istina.

Hitro sva torej šla dalje. Tavala sva v nočni tmini, kakeršna v vzhodnih krajih le redko kedaj nastane. Opazila sem, da me spremljevalec ne vede do Črnega oddelka. Nakrat sva se nahajala v samotnih ulicah. Bojazljivo sem ga na to opozorila.

«Želja moja je, da bi nihče ne opazil pri tebi teh knjig,» besediči spremljevalec, kazaje na mojo šolsko torbico; «to bi bila tvoja poguba.» . . .

«Ali ne slišiš?» pravi še in pokaže s koščeno roko v stran, odkoder se je čulo divje vpitje. «Vse kaste ljudske izražajo svoje zaničevanje nad Brahmovimi zasmehovalci. Ko bi nas srečali, ne mogel bi te varovati.»

Dasi je krik mogoče prouzročevalo nekoliko evropskih pijancev ali nekoliko nenasitnih kadilcev opija, sem vender verjela starcu ter priznala, da je njegova previdnost opravičena, slepo ga poslušajoč.

Plazila sva se ob bregu reke Ganga, koja je pred Kalkutto jako široka. V nje-

nih valovih so se zrcalile dolge sence stalnih pobrežnih ognjev, sežigajoč po dnevi in po noči trupla umrših. Kmalu na to vidiva neke osebe bližati se reki in konečno čujeva, kot bi bilo težko truplo padlo v vodo. To so bili revni Hindi, ki niso imeli s čem plačati vzdrževanja javnega ognja in so kljub vladni prepovedi metali mrtva trupla svojih sorodnikov v sveto reko.

Ti prizori pač niso navduševali mojega poguma in je vedno bolj nagla premena mojega vodnika moje misli ovladala.

Čim dalje sva namreč potovala, tim bolj se je njegovo prihuljeno telo vzravnavalo, smehljanje njegovo je pa popolnem zginilo. Oči, na pol prikrite z gostimi obrvmi, so se svetile lik demanti in on jih je večkrat uprl náme z napadno drzovitostjo. Priliznjeni maček se je nakrat prelevil v gladnega tigra, proti kojemu sem bila brez vsake brambe.

Stari hudobnež se je kaj čudno obnašal. Krčil je pesti in se tresel po vsem životu, njegovi ustni ste nekaj momljali, a ni bilo razumeti besedice. Naglo strese takó silno mojo roko, da sem bolečine vskliknila.

— «Dekle», vpraša me, «hočeš li jutri zopet iti v to vražjo šolo, kojo so neverniki otvorili?»

— «Pustite me,» odgovorim, hoté se mu iz rok zmuzniti, «nevem, kaj mi bodo oče velevali.»

— «In če bi ti oče velevali tjà iti?»

— «Ga bom torej ubogala . . . Saj ne uči samo zakon Brahme, temveč i druga veroizpovedanja, naj deca ubogajo svoje starše.»

Jezno me pahne od sebe.

— «Nevrednica,» kriči, «tajiš svojo vero, svojo kasto in svoje bogove!»

Popade me zopet za roko in me silovito vleče naprej, vedno momljajoč nerazumljive besede; obnašal se je kot bi bil besen, kojega je neznana stvar razljutila.

Zdaj sem bila v oblasti tega moža in nisem tudi dvomila, da nekaj slabega namerava z menoj.

Slišala sem pripovedovati o krvoločnih besnežih, takozvanih thugih, ki so vabili nesrečneže v svoja skrivališča, da bi je žrtvovali boginji Kali. Dasi je angleška vlada zelo strogo proti tej sekti postopala, je vender ostalo še dosti thugov, ki so všli pravici. Mogoče, da so me dobili ti hudobneži v svoje kremplje, in da imajo namen maščevati se nad menoj za razžaljenje, koje se je učinilo njihovemu gnjusnemu maliku z otvorjenjem nove angleške šole. Prizanašali pa niso ni

ženam, ni starcem, ni decam, v čem bi jih torej ovirala moja mladost?

Od tega trenotja, ko me je jela navdajati ta misel, me je kar mraz tresel po vsem životu; morebiti, da sem imela ves prepaden obraz.

Pri vsakem koraku sem čutila usodni motvoz za tilnikom, in nehoté sem tipala z roko okolo vratu.

Hotela sem kričati, a glas mi je obtičal v grlu. Toda kedo neki bi bil tudi čul moj glas v tej samoti? Bala sem se tudi, da ne bi s tem ujezila spremljevalca. Vender se mi je zdelo, da je moj klic morala slišati neka za nami potujoča oseba. Oddaljeni lomoz in ljudska govorica sta vzbudila pozornost starega hinavca.

Umiri se nekoliko, postojí ter posluša. Toda samo v veliki oddaljenosti je bil čuti nek jek, ki je pa kmalu utihnil. In zopet umirjen me je ta človek vlekel dalje. Groza, ktera se me je polastila, storila me je nezmožno za vsako ječanje.

Kmalo dospeva do gozdnatega kraja, kakeršni se nahajajo okolo hindskih pagod. Sveta smokvina drevesa in ogromne banane z obilimi koreninami in zeli bile so tu osamelim kočam v pribežališče, v kojih bližini

teh čudesnih svetinj prebivajo nekateri fanatiki, vedeževalci, fakirji in vsakovrstni berači.

Tudi pagodo sem ugledala. Bil je to ogromni stolp na štirivoglatem temelji. Vrh stolpa je bil velikansk hodnik s predivnimi olepšavami.

Ni pagoda, ni sosedne koče niso bile razsvetljene; tihota kot v grobu je vladala pod zelenim vejevjem.

Spremljevalec moj je bil kaj dobro znan v tem kraji.

Na tem strašnem mestu sem premagala svojo zmedenost ter klicala na vso moč:

— «Kam me vedeš? Tu vender ni Črno mesto in hiša mojega očeta!»

V odgovor se mi hudobno posmehne in mrzla roka me stisne za vrat. Na pol zadavljena, nehala sem skoro dihati. Na to zakriči ná-me spremljevalec z grozečim glasom:

— «Vsak tvor ima svoj konec. . . . Pripravljena bodi za zadnjo uro!»

Ustaviva se za trenotek. Romar posluša, človeški glasovi so se oglašali v tem bajnem gozdičku in zdelo se je, da se nam bližajo.

Morda me je vender kedo čul in me pride osvobodit?

Ali marno je bilo to upanje, glasovi so zopet popolnem vtihnili.

Moj ničvredni spremljevalec je hotel iti naprej z menoj, toda moči so me zapustile: omedlim in padem na zemljo. Jako nebrižno me je vzel v svoje naročje in me je nesel kot tiger vjeto gazelo. Daleč me ni nesel; ustavi se pred najbližjo kočo.

Skozi durine špranje videti je bilo medle svetiljkine žarke. Romar potrka posebnim načinom, odprè duri in vstopi z menoj v sobo. Kakor je bila koča vže od zvunaj borna, je bila notri še revnejša. Dasi so stanovali v nji, ni bilo v njej ni bilke slame, še menj pa kake hišne oprave. Samo v zidnem kotičku sem opazila nekako kupo in meni neznane predmete, mogoče da so bile kake morilne priprave. Na zidu je visela glinjasta svetiljka z oljem pod ostudno podobo s človeško glavo, a popolnem začrnelo. To je bil malik Kali.

Pri prvem pogledu sem spoznala v izbi fakirja Saiba. Ko vstopiva, je on ravno molil pred malikom. Naji zapazivši, vsklikne s škodoželjnim glasom:

— «Brate, kako si srečen!»

— «Slavljeno bodi ime Kali,» odgovori romar.

Po teh besedah me je spustil na tla kot snop. Dasi nisem mogla govoriti in niti gibati se, vender nisem zgubila zavednosti.

Kaj sta nameravala ta dva malopridneža z menoj? Okrasti me nista mogla, ker na sebi nisem imela niti koščeka zlatnine, niti žlahtnih kamnov, kakeršni so v Hindih vse veke bili jako omiljeni.

Brzo sem bila oproščena te mučne negotovosti.

Oba čestitelja boginje Kali posvetovala sta se šepetaje med seboj, pogledavajoč náme srdito.

V moje začudenje se mi je zdelo, da fakir ne pritrjuje predlogom svojega tovariša in da mu nekaj očita. A romar se je nasprotno obnašal jako oblastno, škripal je sè zobmi, stiskal pesti in kakor obseden kričal.

— «Brate,» dé, kazaje náme zaničljivo, «ta stvar ne zasluži nobenega usmiljenja. To dekle je padlo iz kaste našega ljudstva med izmečke človečanstva. Vsprejelo je zmote tujcev in hoče še nadalje obiskavati njih šolo. . . .»

«Poglej sem,» kriči, odpiraje mojo koženo torbico, ležečo na tleh; «poglej na te vražje knjige, kojih se ondi poslužujejo. . . . Vse so vezane v kožo svete živali!»

V pojasnenje teh besed treba tu omeniti, da Hindi časté kravo in je zaradi tega naj-

večji zločin po njihovih nazorih, rabiti v katerikoli namen kožo te svete živali. Angleške šolske knjige, koje so bile uvedene, so bile vezane v teletnino, in le-to je vzbujalo pri strogih čestiteljih Brahme največje pohujšanje.

To je fakirja tako raztogotilo, da so mu kar jeze iskre sršele iz očij; krog usten je bil ves penast.

— «Kaj ne, grozna znamenja, brate,» pritrdi drugi; «to dekle nij vredno najmanjših ozirov . . . Kazen bogov naj jo zadene!»

«Med koreninami banan izkopal bom jamo ter bova žrtvovala to grešnico boginji Kali. Naj zgine sè zemeljskega površja. Kali skažemo s tem veliko uslugo.»

— «Brate, hitro spolniva najino dolžnost, kojo nama nalaga vera.»

V tem trenotji potegne romar sveti molek raz sebe in me zgrabi.

Z grozo sem spoznala, da sta oba spadala k strašni sekti thugov, ki svoje žrtve davijo . . .

Na vso moč zavpijem, čutivši, kako se motvoz ovija okolo mojega vratu. Ob jednem se čuje zvunaj velik krik in lomoz.

IV.

Fatma se vrne. — Prestrašenost mojega očeta. — Sir Adam. — Bil je skrajni čas!

Nudi se mi zdaj prilika, da povem, kaj se je dogodilo z mojo spremljevalko.

Fatma, vračajoča se domov, obiskala je molitvenico, posvečeno maliku Kali; hotela je z njemu darovanim darilcem izmiti svojo in mojo domnevano krivdo.

Takoj za njo sta tjà prišla tudi fakir in romar ali puščavnik, ki sta večinoma bivala v tem poslopji, jako priljubljenem pri najnižji vrsti ljudstva, kojega versko zmoto so duhovni krvižejnega malika še nalašč netili.

Fatma še dandanes nemore jasno povedati, kaj je prav za prav govorila in delala v pagodi. Njena prestrašenost in grenka očitanja, — morda celó používanje opojnih pijač, storilo jo je popolnem nezavedno. Čepela je v pagodi delj nego je nameravala. Ko končno dospeje na ulico, poškropljena s čudotvorno vonjavko in ovenčana s cvetkami, gotovo ni mislila na dolžnost, da mora mene spremiti iz šole domov. Mestu, da bi me čakala pred šolo, je šla kar naravnost domov.

Ker je oče vedel, da razburjenje prebivalstva ni imelo nobenih hudih nasledkov, je bil radoveden zvedeti, če se je v šoli po-

učevalo brez ovire. Zaradi tega Fatmo, ugledavši jo, takoj vpraša:

— «Sita? — kje je moja hči?»

— «Sita?» ponavlja Bengalka, kot bi čula prvikrat to ime.

— «Zakaj je nisi privedla iz šole, kakor sem ti naročil?»

— «Sita? — nevem . . . fakir in brahmini so mi rekli, da kazen Kalije zadene tvojo hči! . . . Premisli, gospod moj; žrtvuj boginji Kali črnega kozlička, kakor sem jaz storila, inače se preseli tvoja duša v prasca, gada, kajti . . . .»

— «Bebasti tvor, zakaj si ostavila Sito? Kje je?»

— «Ničesar — — nič nevem . . . Pogubljenji nihče ne uide, kedor razžali mogočno boginjo Kali,» pridiguje Fatma dalje.

Oče v svoji opravičeni jezi silno pahne od sebe bebasto služabnico; prepričavši se, da od nje ne bode zvedel nič pametnega, se pripravi k odhodu.

Ko zvedo mati in sestra, da sem zginila, so zelò tarnjali.

Oboroživša se z revolverjem in palico, napotita se oče in sluga, da bi me iskala. Ni trajalo dolgo in stala sta pred šolo, kjer so jima povedali, da so uže davno vse učenke odšle domov.

Očetova negotovost in skrbljivost prikipite do vrhunca. Če se tudi ne samo Hindi, nego i drugi orijentalci v javnosti ne brigajo mnogo za svoje žene in hčere, je vender moja neprisotnost z bridkim čutom presunila očetovo srce, kajti on me je zeló ljubil.

Poslal je postreščeka, kojih je vse polno v Kalkutti, v našo hišo, da bi se prepričal, ali sem se vže vrnila; sam se je pa med tem sprehajal pred šolo.

Za nekoliko časa sreča znanega babu, ki je bil tudi privrženec «Mlade Indije». Babu se mu približa z indijsko uljudnostjo. Oče mu je na njegova vprašanja odgovarjal jako raztreseno, končno mu pové, da tu nekoga jako željno pričakuje.

— «Morda svojo hčerko Sito?» vpraša radovedno bábu. Kot sem vže omenila, Hind nerad govori o svoji ženi in o svojih hčerah. Na to dé oče:

— «Da, da, Sito iščem. . . . Zjutraj je šla v angleško šolo in se ni še vrnila domov. . . . Ali ne veš nič o njej?»

— «Ako se ne motim, sem jo srečal pred četrt ure z nekim romarjem, šla sta v predmestje Huglyje.»

— «Z romarjem? ni mogoče, saj ne pozna nobenega in ne upala bi se v to stran.»

— «Dasi je šla blizo mene, me ni opazila, ali jaz sem jo takoj spoznal.»

— «Tega ne morem verjeti! . . . Toda tu prihaja sel Omar; on nama gotovo pové, da je Sita vže doma.»

Sel oznani očetu, da nisem še prišla domov.

Smrtni pot porosí čelo skrbnemu očetu. Zdaj je verjel, da sem tavala v predmestji Huglyje.

— «Brate, Aladin,» nadaljuje babu. «Ne tratimo niti minute več, oznanimo to siru Adamu, policijskemu ravnatelju. Njemu se še najpred posreči najti tvojo hčer.»

— «Prav imaš,» odgovori moj oče. «Dobro poznam sira Adama in k sreči imamo le nekoliko korakov do njegove pisarne.»

— «Dovoli, prijatelj, da te spremim. Tvoja zadeva se po mojem mnenji tiče vse naše stranke.»

Oba moža, spremljana od sluge, sta urno hitela na policijsko ravnateljstvo. Slednje se je nahajalo v lepem poslopji blizu palače kralja namestnika. Močna straža, sestoječa iz domorodcev ali «sipahijev» in stražnikov različne narodnosti, se je baš zbirala na prostornem dvorišči, pričakujé povelja mogočnega velitelja.

Sir Adam, hladnokrvni Angež, zvršivši najnujneje policijske posle, se je ravno pripravljal k sprehodu.

Ni še bil slekel svoje uradne suknje, mu je vže naznanil sluga, prezračevajoč z velikim pahljačem, takozvanim punkasem, da želita dva občana žnjim govoriti. Ker te prošnje ni mogel odbiti mestnim kupcem, ki so ga često obiskavali, jima dovoli ustop. Vpraša ju v šali, kaj «za vraga» bi rada.

Moj oče mu brez dolgih besedij na kratko pové, da sem zginila in da se je tudi moja spremljevalka prestrašena vrnila domov iz molitvenice boginje Kali. Ravno prisotni občan mu tudi objavi, s kom je mene videl v daljnem predmestji.

Sir Adam pazljivo posluša mojega očeta in je koj sprevidel resnost položaja. Ko popraša še po nekaterih zadevah, pravi:

— «Učenke angleške šole, . . . služabnica, vdana Kali . . . romar, bojazljivo krog sebe pogledujoč! . . . Vraga! V tem tiči nekaj sumnjivega!» Naglo vstane.

— «Prepričal se bom sam,» dé na to; «oni romar se mi zdi biti znan. Tudi fakir, njegov drug, se mi ne dopada. Dobro poznam njih brlog, a njih zlodejske nakane jim bom preprečil.

Pozvoni. Tajnik, čuvši njegovo povelje, naglo zopet zgine. Ravnatelj sam, zapenši si pod brado svojo uradniško suknjo, pozivlje oba tožnika:

— «Idita z menoj, občana, potoma mi bosta še drugo povedala. Imeli bodemo opraviti s predrznimi lopovi!»

— «Sire», vpraša oče, «se jih li ne bojite?»

— «Človek se more varati; romarja s fakirjem vred, stanujoča blizu hrama boginje Kali, imam na sumu, da sta thuga.»

— «Thuga!» ponavlja oče, čudeč se, in se strahu opotoče. Misel, da sem morda v rokah teh zdivjancev, ga je kar omamila.

— «Thuga?» vsklikne tudi drugi bábu. «Mislim, da so bili uže davno iztrebljeni.»

— «Še se prikazujejo, to je drugi ljudje jih zdaj nadomeščajo,» odgovori predstojnik policije.

Pred hišo je vže čakalo šest redarjev policijskega ravnatelja. Dva sta bila Angleža, a vsi drugi moslemi. Previdni ravnatelj ni hotel k tej odpravi rabiti domorodcev.

S zamolklim glasom jim razdeli povelja; na to se razidejo na dve strani, kakor bi med seboj ne imeli nobene dotike. Sam jim je sledil v odmerjeni oddaljenosti; spremljevala sta ga oba bábu in jeden sluga.

Vsi so vedeli, da se na gotovo znamenje voditeljevo sestanejo.

Bila je vže gosta tma in torej razdeljena straža ni vzbujala pozornosti.

Ko je čul sir Adam še daljše podrobnosti, bil je prepričan, da se nahajam v rokah onih verskih blaznih. A tudi moj oče je bil teh mislij, zbog tega je vedno spodbujal k hitrejši hoji. Predstojnik policije je pak le opominjal k potrpežljivosti.

Dospevši do gozdička, ki je obdajal pagodo, ustavi se vsa družba, pozorno poslušajoč okolu sebe.

Čuli so v istini moje tarnanje, ko sem prišla na ta kraj. Ali moj glas je bil slišati z mesta, ki se ni vjemal s prvotno mislijo policajnega ravnatelja. Stari romar namreč je predaleč zašel z menoj, in torej njegov sled nijso mogli opaziti.

To bil je tudi vzrok, da sva dospela do koče samo nekoliko minut prej, nego je prišla tjà policija.

Moj oče je najbrže moj glas spoznal in ga torej niso mogli siliti, naj molči. Vsi so se plazili pod gostimi drevesi v nočni tmi med kočami, v kojih so prebivali samo sluge pagode. Zdaj je bilo pa resno vprašanje: v ktero hišo so me neki vlekli?

Pri najmanjšem šumu bila bi pretrgana nitka mojega življenja. Iskali so torej molčé dalje, kar čujejo zamolklo blebetanje morilcev in moj poslednji obupni krik, ko sta mi vrvico ovijala okolu vratu. Oče hiti naprej z namerjeno palico v roci.

— «Sem-le pojdite!» kliče, «moja hči, moja draga Sita!»

— «Naglo na pomoč!» veli sir Adam ostalim možem.

Vsled silovitega pritiska se razleté duri, in oče moj se prvi prikaže v izbi.

Znano vam je vže, kaj je ondi ugledal: romar me je pestíl in vže je zadrgaval vrvico okolu mojega vratu, fakir je pa med tem molil neke tajne žalostinke, ki so propisane thugom pri vsakem umoru.

Oče, silno razburjen, mahne z bambusovo bunko romarja po glavi, da se je kar zgrudil na tla, drug udarec je veljal fakirju. V nekoliko trenotjih sta bila oba krvoločnika zvezana in učinjena za vselej neškodljiva. Z nepopisljivo otupelostjo sta vsprejela zasluženo kazen za storjene zločine in jima je bilo samo to žal, da je bila to njijina zadnja žrtev boginji Kali.

Oče, ne zmeneč se za to, kaj se je pozneje godilo, obračal mi je vso svojo pozornost.

Ležala sem na tleh v nezavednosti; vsem se je zdelo, da je pomoč prišla vže prepozno. Hvala Bogu, mojo omedlevico prouzročil je le strah, in ni dolgo trajalo, ko se zopet zavém. Probudivši se, ugledala sem svojega očeta tik mene klečati; jokajoč ga iskreno objamem.

Redarji so oba thuga odvedli v Kalkutto v uječo.

Mene so pa odnesli v nosilnici na očetov dom. Ko so me nesli iz koče, opazila sem záme izkopan grob. Ko bi se bilo čestiteljem Kalije posrečilo, izvršiti ta zločin, takoj bi me bila pokopala kar oblečeno, in svet bi ne bil nikoli zvedel, kaj se je zgodilo z menoj.

Drugi dan sem se toliko okrepila, da sem mogla iti v šolo; oče sam z dvema oboroženima slugi me je spremil do vrat šolskega poslopja.

V začetku je bilo jako potrebno, da je vsaka učenka imela varnostno spremstvo. Konečno je tudi ta korak gledé varnosti postal nepotreben v Kalkutti.

Osmi dan po tem dogodki sta bila oba thuga obešena.

Lori, mala zamorka.

I.

Dežela jezerov. — Moja prva vzgoja. — Zeriba. — Kako postane človek sužnjem.

Kraljičina sem, ne sicer kakega kralja sè žeslom in krono, kakor so v Evropi, temveč zamorskega načelnika, ki svojevoljno gospoduje nad življenjem in smrtjo tisočerih svojih podanikov. Njegovo kraljestvo se je razprostiralo v srečnih pokrajinah ter je mejilo z velikimi jezeri osrednje Afrike. Ondi pod vročim podnebjem se razprostira rodovitna dežela, kjer se človek živi skoro brez dela; palma mu rodi dišeče vino, kokosovi oreh tečno hrano, banan obilica užitnega sadovja. Treba je zemljo le mehko razriti s kakim lesenim kolcem, in turšica lepo obrodi; turšična moka je poglavitni živež zamorcem.

Imeli smo mnogo kravjih in kozjih čred; vkljub požrešnosti levov se jim je dobro godilo na rodovitnih pastvinah. Mleko je še ostajalo, in tudi mesa smo imeli v obilici.

Spretni naši lovci so nam dovažali bivole, antilope, slone ali žirafe. Ves rod se je shajal v vesele gostije ter se razveseljeval pri petji in plesu vso noč. Dežela naša je bila od Boga blagoslovljena. Dasi so tudi nastajale razprtije med sosedi in bile poravnane z malimi sukobi, vender je vzlic temu število prebivalstva vidno rastlo. Po vsej deželi malo milj narazen so se vrstile vasice za vasico nezavisnih rodov.

Vsak malostni dogodjaj prouzročil je gostije in tedaj še misliti ni bilo možno na neprijetnosti tega življenja.

Bodi si, da je bila setev, žetev, ali se je komu porodil princ, ali je kedo umrl: vselej se je priredilo veseljevanje.

Toda, žalibože, ta krasna in obljudena dežela je sedaj opustošena in skoro brez prebivalstva. O cvetočih selih še spomina ni. Polje leži neobdelano, in debela, rejena živinica je izginila; klateči levi in sloni so prebivalci tem pokrajinam.

Povedala vam bom, kako se je vse to premenilo. Dasi sem bila kraljeva hči, nisem, kot bi si marsikdo mogel misliti, živela ošabno in prevzetno. Kraljestvo mojega očeta, kakor sem uže omenila, se ne dá prispodabljati kraljestvom olikanih dežel. Palača očetova je bila sè slamo pokrita koča,

samo malo večja od koč druzih podanikov. Vse pohištvo naše je bilo: nekoliko košev, lončenih posod in nekaj železnega orodja, koje smo prejeli v zameno od daljnih rodov. Moja kraljeva mati je hodila na polje delat kot druge žene, sejala je turšico in druge poljske pridelke. Ko sem bila še majhna, nosila me je na hrbtu v gazelini koži. Njena jedina obleka je bila dolga srajca. Okolo rok in nog je nosila medene obročke, ki so pri najmanjšem gibanji žvenketali; in krog vratu imela je nekolikrat ovito žnorico steklenih koravd. Tako opravljena ni zabila oskrbovati vseh domačih poslov; tolkla je zrna, molzla krave ter gledala na to, da je oče vrnivši se z lova domov imel pripravljeno hrano in ni imel uzroka se pritoževati.

Udeleževala sem se uže od svoje mladosti domačega in poljskega dela. Ko se je mati vsa utrujena naveličala tolči pičo, vzdignila sem i jaz kamen, ter jej pomagala. Ko se je molzlo, podajala sem jej posode ali sem pasla čredo. Učila sem se tudi plesti koše, ki so najlepši lišp naših stanovanj. — Različna dela sem tim ročneje mogla izvrševati, ker sem nosila samo krilce iz modrega platna. Okolu vratu sem nosila trak rudečih koralov, ki so kaj lepo pristajali moji ebenovi (črni) koži.

Bila sem srečna. Tekala sem širnim nebom, na solnci ali kjer se mi je zljubilo, često sem spremljevala mater v gozd, kjer smo z velikanskih dreves storžiče in med nabirali. Zvečer smo plesali okolo velicih dreves «baobabov» pri zvoku bobnov in struninih instrumentov. Oj, kako veselje je bilo pri teh ponočnih veselicah pod zvezdatim nebom, ko se je tuljenje oddaljenih levov in cviljenje lačnih hijen mešalo v naš koncert! Moja mati je bila strastna plesalka, in take so tudi vse zamorke. Bila je še mlada in lepa, ter je gledé plesanja in veselosti nadkriljevala vse druge žene kot prava kraljica.

To blaženo življenje sem drago plačala. Ko sem bila dvanajst let stara — v našem gorkem podnebji je to dospela doba — doletela je vso našo rodbino nesreča, ter je učinila konec vsemu našemu blagobitju.

Nekoliko dnij daleč od naše vasi založili so Arabci, prišedši iz Gorenjega Egipta, zavod po imenu «Zeriba». To je bilo nekako utrjeno tržišče, kjer so menjavali evropsko blago za slone, domače pridelke, osebito pa za sužnje, koje so potem odvažali v Zanzibar ali v Egipet. Čula sem sicer, da vlade evropske na vsak način hočejo zaprečiti to sramotilno trgovino; toda še dandanes ni

trgovina sè zamorci zatrta, in v dobi, o kojej tú pripovedujem, je bila zelo razširjena.

Podjetniki naše sosedne Zeribe so bili začetkom še dosti vestni in miruljubivi. Zadovoljili so se z menjevanjem navadnega blaga in so le katerikrat kupovali v vojski ujete zamorce, ter so je potrebovali za svojo lastno službo. Toda pozneje so jemali v svojo službo različne pustolovce in potepuhe iz severne Afrike. V svojih založiščih so imeli jako zapeljivo in mnogovrstno blago: pisane tkanine, blesteče izdelke od stekla, opojno žganje, železno in medeno orodje. Imeli so dalje tudi množino pušk, in je pôk iz jedne same vže prestrašil vso vas. Sklenili so torej počasi podjarmiti rodove, med kojimi so živeli, kajti kupčija s sužnji je bila zelo dobičkanosna. Zanašaje se na mnogobrojno število privržencev in veliko zalogo raznovrstnega orožja, napadali so okolne vasi pod raznimi uzroki ter ugrabili v tacih slučajih mnogo mož in žen, posebno pa otrok, koje so osebito kupovali belokožci najraje. Ko pa jednake odprave nijso več zadostovale njihovi razširjeni kupčiji, jeli so netiti neprijateljstvo med sosednimi rodovi. In ko so bili ti rodovi vsled medsebojnega mesarenja oslabeni, prepadli so zmagovalca in premaganega ter je odvedli v robstvo. Vsako leto

so pošiljali na sever mnogo nesrečnih zamorcev, ki niso več videli svoje domovine.

S takim gnjusnim počenjanjem se je vedno bolj krčilo število prebivalcev v naši deželi. Vsako leto je zginilo nekoliko vasij s prebivalci vred.

Mojega očeta so nekolikrat posvarili, da se varuje roparskih Arabcev; ali on je bil uverjen, da se bode trgovcev s sužnji lehko ubranil in prijateljska zveza, kojo je imel z nekaterimi kupci, ga je tudi v tem potrjevala. Toda kmalu smo se prepričali, kako britko se je varal.

Nevem, s kakimi spletkami in nepoštenimi sredstvi so zoper nas naščuvali lastniki «Zeribe» vse naše stare prijatelje, in kake nagibe so imeli, da so prouzročevali te razpore.

Necega dné zapoje bojni boben, ki je bil shranjen v hlevu tik naše koče, ter kliče vse na boj.

Oče moj oboroživši se z bojnim asagajem* in lokom, postavi se na čelo bojevnikov, ter gredó sovražniku naproti. Žene, deca in starci so ostali v vasi, ki je bila dobro utrjena. Kakor se je večkrat pripetilo, nadejali smo se, da se našinci tudi zdaj vrnejo

---

* Asagaj je kôpji podobna sulica.

zmagonosno. Ves dan smo čuli bojni krik, ki se je počasi bližal. Proti večeru smo ugledali nekoliko krvavih nesrečnežev, ki so iskali pribežališča v našem selu. Naglo smo jim odprli vrata. Toda čujte; to je bil le ostanek vseh bojevnikov mojega očeta! Vsi drugi so padli v krvavi bitvi pod smrtonosnim orožjem močnejših sovražnikov. Tudi moj oče je pal v boji. Naša žalost se ne dá popisati, koja se nas je polastila pri poročilu te strašne nesreče!

Miljo daleč v okolici se je čulo tarnanje vdov in sirotk; mati moja, drugekrati vesela in srečna, si je ruvala lase z glave ter se tepla po životu.

Jaz sem pa obupno kričala, ker sem bila prepričana, da ne bom nikoli več videla predrazega očeta. Toda nevarnost se je bližala ter nijsmo imeli časa za togovanje. Treba je bilo pomišljati na brambo. Jedva je pribežalo nekoliko naših v vas, so se uže prikazovale na vseh straneh sovražne tolpe.

Streljanje in divji krik se je razlegal okolu nas; v trenotji so obkolili vas. Čemu so nam bile goste zaseke, ko so bile v vasi samo žalujoče žene, deca in starci, nesposobni za brambo. Arabci so nam preteč

veleli, naj odpremo vrata. Ker jih nihče ni ali pa tudi hotel ni razumeti, se torej želji njihovi ni vstreglo. Arabci pa, boječ se, da bi nihče ne mogel uiti, so izsekali v ograjo uhod ter so prihruli v vas.

Sedaj je pa nastala strašanska zmešnjava, bežanje in klanje. Kri je tekla v potokih. Na mnogih krajih je švigal plamen iz sè slamo kritih koč. Splošen požar je dovršil grozo tega dnè. To je bila strašna noč! Kako je bilo možno komu uiti iz tega gorečega pekla? Med plameni so begale žene s svojimi otroci, Arabci so vsacega vjeli, da jim je le blizo prišel in so je z verigami zvezali kot sužnje. Mnogo ljudi se je v kočah zadušilo vsled dima, mnogo jih je poginilo v ognji, ostali so se pa predali zmagovalcu na milost in nemilost.

V tej splošni zmešnjavi sem bila i jaz na tla pahnjena in ko se zopet zavem, ni bilo matere zraven mene.

Velikanski Arabec, skoro tako črn ko mi, je neprestano streljal med neoborožene ljudi; ta me zgrabi in me nese v poslopje, v kojem je bilo uže mnogo otrok pod nadzorstvom oboroženih pazníkov. Tu sem ostala še po noči vsa obupana in v skrbeh zaradi materne usode. Morebiti je poginila ali po-

begnila? Nikdo mi ni mogel natančneje povedati; vsak je imel lastnih bolečin dosti in se za druge ni brigal.

Do jutra je pokončal ogenj vso vas; ostale so same podrtine. Vsi starci so bili ubiti, žene in deca ujeta ter namenjeni za pošiljatev v Gorénji Egipet. Dečke in deklice so zvezali z vrvjo v jedno vrsto ter je gnali z bambusovimi palicami ali biči na pot. Med njimi je bilo mnogo malih otròk, kojim so starši bedno poginili na tem ljudskem lovu. Nekateri izmed njih so padali na tla, in se niso ganili z mesta, drugi so zopet bridko jokali; toda neusmiljeni bič je zmogel njih slab odpor.

Jaz sem bila kakor druga deca zvezana z verigo; neprestano sem jokala. Hitro umolknem, ko pred seboj ugledam med ženami za vrat k verigi privezano korakati mojo mater. A tudi ona me od dalječ spozna, roke po meni stegujoč.

«Mati, draga moja mati!» kličem.

Hotele sve jedna k drugi, toda vrv nama je zabranjevala in obe tolpi ste zopet posebej šli naprej.

Zdaj sve se prepričali, da obe živive ter nisve zgubile nadeje, da se vender še jednoč kje srečave.

II.

Mati s hčerjo. — Sittahsi. — Rana na glavi. — Žalostno snidenje. — Nasledki odločnosti.

V dveh dneh pridemo v Zeribo, in ondi nam je bilo šele dovoljeno, da se enmalo odpočijemo. Zeriba je bila dokaj prostrana in okrog utrjena, uhode so pa skrbno stražili. Znotraj smo se smeli prosto gibati. Ker je bila najina topla želja, se snideve z materjo in si z jokom nekoliko potolažive najin bolestni položaj. Želele sve si še, da bi se obe več ne ločile, ali to se ni moglo tako kmalu doseči.

Na poti v Zeribo morali smo pretrpeti mnogo muk; za vsako malenkostno stvar so nas tepli. Da bi nam pa ne prišlo na misel, da bi ubegnili ali se spuntali, so nam dajali prav slabo hrano. Nihče se ni brigal za to, smo li dosti močni ali ne, da bi peš prišli v Kartum, najbližje mesto belokožcev. Dan odpotovanja se je približal. Še pojma nismo imeli o daljni poti po pustih gorah in pekočih peščeninah in naša srca je navdajala bolestna misel, da bomo za vselej ostavili našo krasno domovino. Med zamorci nastane splošen jok in tarnanje; toda brezčutni gospodarji se še zmenili niso za to, da, manje nego lovec za stok obstreljene srne.

Naša karavana je bila sestavljena pred Zeribo. Arabci, oboroženi z dolgimi puškami in še daljimi biči, so sedeli na oslih, na velbljodih, da, celo na volih.

Žene in deca se mogó prej prodati nego možje, ki so bolj nagnjeni k odporu zoper svoje gospodarje. Najmlajše otroke so naložili na velbljode. Dasi sem bila na pol uže dorasla, so me vender posadili na velbljoda, a ne znabiti zaradi tega, ker sem bila kraljeva hči, temveč zbog tega, ker so me navihani kupci s človeškim mesom uvrstili med «sittahse» (t. j. deca obojega spola, šest «palm» velika), za koje so v Kartumu plačevali do petdeset goldinarjev. Torej je umljivo, zakaj se je lepši ravnalo s tako dragim blagom.

Mlade žene, torej tudi moja mati, so nesle težka bremena. Prvi dan našega potovanja je minol mirno, kajti ostro strahovanje nas je primoralo k pokornosti. Mater svojo sem ugledala nekolikrat na poti, korakajočo med ženami, jaz sem pa sedela s štirimi mnogo mlajšimi deklicami v košari na velbljodu.

Velike muke sem trpela s svojimi tovaršicami v tej tesni košari, toda potrpela sem. Materi se je dovolilo, kedar se je karavana ustavila, priti k meni, in to priliko sve

porabili, da sve se vzajemno tolažile. Čim bolj smo se oddaljevali od naše domovine, tim otožneja je prihajala moja mati. Ko necega večera prečujemo ob vznožji visokih gora, ki so tvorile neprestopno gradbo med nami in našo domovino, me mati objame ter pošepta na uho: «Lori, delj ne morem tega prenašati. Rajši umrem, nego bi trpela to gnjusno robstvo; i tebe pri belokožcih čakajo raznotere muke in težave. Kakor ti je znano, trgovci Zeribe ne bdé po noči tako strogo ko po dnevi in zaradi tega sem sklenila pobegniti. Ali hočeš z menoj ubegniti?»

— ‚Da, mati,‘ odgovorim. ‚Kam pa ideve? Oče je mrtev, naši sorodniki in prijatelji so pomorjeni, vas naša vpepeljena. . . . Kam se napotive?‘

«Sama ne vem, drago dete; a zdi se mi, da se nama nikjer huje ne more goditi. Gledive, da prideve zopet nazaj v kraj, kjer smo tako srečno živeli. In ko bi se to nama ne posrečilo, saj uideve usodi, koja naji čaka pri belokožcih.»

— ‚Mati, jaz sem pripravljena!‘ . . .

Po kratkem dogovoru me je prosila, da o vsem molčim, na to se ločive, da ne bi vzbudile kak sum. V istini, bil je to predrzen korak, kojega se človek more lotiti v največji bedi. Kaj bi neki mogla doseči žena

s slabim otrokom v neznani deželi, po koji so se klatile različne ujede in divje zverine. Kupci z robovi so to dobro vedeli, ter so beg smatrali nemožnim.

Ko se stemní, ustavi se vsa karavana, da bi se, kot navadno, vlegla k počitku.

Kakor sem vže omenila, smo se ustavili na podnožji visokih hribov, za kojimi se je razprostirala neizmerna peščena puščava; ali tudi okolu nas je bila pokrajina izsušena, pusta in poraščena le z osatom. Edini potok, ki je šumljal z višine, je napajal ob bregovih svojih divna grmovja, osebito papirus, ki bujno raste v teh krajih.

Naš tabor je imel samo dva ali tri šotore za karavanske načelnike; sužnji in čuvaji Zeribe so ležali pod širnim nebom vkupe, sredi velbljodov in volov. Velik ogenj je strašil leve, slone in hijene, ki so blizu nas lazile, da bi nas ne napadle.

Ko sužnjim podelé betvico riža za večerjo, velé jim, naj se vležejo. Večina izmed njih je spala uklenjena. Nekoliko Arabcev je vedno vrstivši se skrbelo, da ogenj ni ugasnil in da se za korak kedo ni oddaljil iz tabora.

Vležem se med druge na pesek ter sem na videz spala.

Moje tovaršice, utrujene od celodnevnega mučnega potovanja, hitro trdo zaspé; jaz

sem pa čakala mater, ker mi je obljubila, da kmalo póme pride.

Bila je krasna afrikanska noč, gorka in mirna. Kakor v grobu je bilo tiho po vsej okolici, kojo je medlo razsvetljeval plamen našega ognja. Po prestankih se je čulo iz daljave rujovenje divjih zveri, ki se je pa kmalu zgubilo v nočni tihoti. Dolgo, dolgo sem čakala, napósled pa še jaz zaspim. To noč je bil na straži jako čuječ paznik, kar je jako zadrževalo najin beg.

Proti jutru se končno pojavi pred menoj črna senca, ki me vzdrami. Probudivši se, bi bila strahu kmalu zavpila, kajti pred menoj je stala moja mati, koja me je prijela za roko.

Plazile sve se po tleh naprej v stran od spečih oseb do volov, ki so bili privezani h kolom. Na ta način sve prišle za taborišče. Niti besede nisve spregovorile, da bi ne zbudile paznikov. Priplazivši se do potoka, postaneve in se objameve; šele tu sve mogle prosteje dihati. Sedaj šele mi pové mati, da je beg najin zadrževala čuječnost paznikov in da je morala pregrizti vrv, s kojo je bila privezana k drugim. Še le ko se paznik ni mogel ubraniti spanja, se jej je posrečilo uteči; seboj je vzela tudi njegovo sulico in se priplazila k meni.

Sedaj sve bile svobodni. A niti trenotja nisve smele zamuditi. Bilo je ravno pred solnčnim vzhodom, in dobro sve vedele, da bodo naši trinogi, opazivši najin beg, tekoj se spustili za nama, da naji zasledé. In gorjé nama, ko bi naji vjeli; neusmiljeno bi se nad nama maščevali.

To je mati dobro vedela, zaradi tega sve nemudoma hitele naprej, kar so nama dopuščale najine moči. Šle sve v to smer, po kateri je včeraj potovala karavana, potem jo pa vbereve v velik gozd, da bi tu našle skrivališča in krepíla. Bredle sve po bregu ob potoku, da bi se tim lagje skrile, ko bi v taboru nastal vriš.

Grobova tihota je vladala po vsi okolici in ogenj v taborišči je ginjeval najinim očem kot pojemajoča zvezda na nebu. Čim dalje sve korakale, tim večja groza me je navdajala. Iz pobrežnega grmovja je bilo čuti prečudne glasove. Kar je bilo preje iz daljave slišati, oglašalo se je zdaj prav blizu. Da, celo mati se je strahu stresla, ko nekaj v visoki travi zašumi; mahala je s sulico na vse strani, da bi me le umirila.

«Ne boj se, Lori!» pravi, «to je bila antilopa, ki je bežala k potoku!»

Čez nekoliko časa zopet dé: «To je šakal, ki pred nama beži!»

Rada bi bila to verjela, ko bi ne bila zapazila velikih iskrečih oči in ne slišala skokov, kakeršnih ne delajo pohlevne živali. Da bi me mati odvrnila od mojega opazovanja, prične mi razkladati svoje črteže za bodočnost, in sve se takó oddaljile od potoka, kjer nama je pretila največja nevarnost.

«Čuj, Lori,» dé ona, «v najinem rojstnem kraji je zdaj vse zapuščeno in opustošeno, šle bove v deželo Baggarov, ki leži odtodi samo nekoliko dni hodà. Njih načelnik je bil prijatelj tvojemu očetu in neprijatelj lastnikom Zeribe; on naji bode gostoljubno sprejel. Dežela njegova je rodovitna, rodi obilico riža, sorghum (najvažneja, da skoro jedina pšenica zamorcev v Afriki) in okusnega ovočja; čréde ovàc in ovnov skoro prepolnjujejo pastvine. Ondi bove srečno živele.»

Te besede so me zopet napolnile z nadejo. Ko prideve na kraj, zaraščen z gostim grmovjem, oglasi se pred nama votlo in hripavo rujovenje, da so se nama kar lasje ježili. Postojim ter se stisnem k materi.

— ‚Ne hodive v to stran,‘ jo prosim, ‚srečale bi leva!‘

«Leva? Lori, kaj pa misliš? Lev se drugačnim načinom oglaša . . . . prej bo ondi kaka lačna hijena, ki obira mrhovino.»

Torej ta kraj, zaraščen z gostim grmovjem, zapustive. Mati, vedno pripravljena k obrambi, dé ljubeznjivim glasom:

— «Sedaj, draga Lori, ko sve ušle neusmiljenim trinogom, moreve še srečne dni doživeti vkupe v mirni deželi Baggarski. Ako naji ne sprejmó gostoljubno in darežljivo, kakor to pristaja vdovi in hčeri načelnikovi, stopive pa v službo premožnega občana. Gospodinjstvo dobro umejem in me ne skrbi, da bi se ne mogle preživiti. Ti, ko dorasteš, mogoče . . .»

Strašno rujovenje se zopet prične, toda v popolnem drugem smeru, kakor bi bila ta zverina naglo premenila svoje mesto. Zopet se pritisnem k materi in komaj si upam dihati.

— ‚To je lev, to je lev!‘ šepnem.

— «Tiho, Lori!» me opominja mati, da bi me potolažila. «Ne boj se. Ta zver se bolj naji boji nego me nje. . . . Idi naglo naprej, dete moje in si iz glave izbij take abotne misli; gledive, da kmalu prideve v gozd . . . ondi bove dobile kokosovih orehov in nekaj medú.»

Rujovenje se zopet v tretje ponovi a takó strašno, da se je gotovo čulo nekoliko ur v okoliši. Ni bilo nobene dvombe, lev je nama sledil, hoteč preprečiti pot.

V tem trenotji tudi mati ni mogla več prikrivati strahu; dobro je vedela, da lev tako oznanja svojo prisotnost, ko se pripravlja k napadu. Ko premišljujeve, kako bi mogle uiti tej nevarnosti, ugledave velikanskega leva, ki se nama približuje s seženj dolgimi skoki. Mati me tako silno pahne od sebe, da sem se, ko bi trenil, valjala v travi, sama pa naperi sulico ter mi kliče:

— «Reši se, Lori!»

Jedva se zavem, ugledam pred seboj strašen prizor: srce pretresujoče vpitje materino in levje rujovenje; kosti materine so kar pokale med ostrimi levjimi zobmi.

Poskočim klicoč:

— ‚Mati, mati moja, kje ste?‘

Velikanska zver, neseča v gobcu človeško telo, ki je bolečine vpilo, se hoče oddaljiti, jaz pa bežim za levom, hoté ga revica zagrabiti.

— «Reši se, Lori, reši se!» kriči náme umirajoča mati.

Ne brigaje se za te besede, bežim brez strahu naprej. Hitro pa čutim takó silen udarec na glavo, da sem zopet odletela v grmovje. Lev se še ozrl ni na takó majhen plen, kakor sem bila jaz; mahne z repom po meni in omedlim. Ostala sem nezavestna ležati in možno, da je bilo meni namenjeno, ujedam biti tečna hrana.

III.

Kupec s sužnji. — Prvo mesto beluhov. — Rešiteljica. — Kako sem postala učenka.

Ko se zopet zavem, bil je uže jasni dan; sedela sem v košari na velbljodu, ki je kljusal v taborišče robovskih kupcev. Dva izmed teh vrlih ljudij sta korakala na strani živali, ter sta jo priganjala, da bi preje dospeli h karavani. Ko jeden zapazi, da sem še pri življenji, dé zadovoljno:

«Sittahsi je rešena in imamo zgubo zopet nagradjeno. . . . Kar je po materi ostalo, ni vredno, da bi človek pobral.»

Ta pogovor je spremljal satansk smeh.

— «Saj jej radi privoščimo,» odgovori njegov sodrug. «Bila je nepokorna žena, ki je, kot bivša žena načelnikova, težko prenašala svojo usodo . . . ne vem, ali bi bili v Kartumu dobili zánjo 100 tolarjev!»

— ‚Kje je moja mati?‘ vprašam.

Mestu odgovora se mi še rogata.

— ‚Kje je moja mati?‘ vprašam zopet ter hočem skočiti na tla.

— «Tiho bodi!» zakriči náme jeden paznikov, «tvoja mati je prejela zasluženo kazen; ona je ondi, kamor tudi ti spadaš. . . . Nadejam se, da njena nezgoda pouči i druge.»

Pozneje sem zvedela, da so rujovenje leva, ki je nama bil tako usoden, tudi slišali v taboru, osem kilometrov od nesrečnega kraja. Zjutraj, ko so zapazili našo neprisotnost, zapovejo dvema Araboma, da naji poiščeta in privedeta nazaj. Po stopinjah na peščenih tleh sta lehko takoj spoznala, kam sve utekle, ter naji zalotita na mestu, zaraščenem z grmovjem, kjer se je nesreča pripetila. Ondi sta me dobila na tleh v nezavesti ležečo in ker nisem bila tudi ranjena, me položita v košaro. Kacih sto korakov dalje sta našla ostanke moje raztrgane matere. In tako smo potem zopet nastopili pot nazaj.

Naj omenim, da sem vse te podrobnosti še le pozneje zvedela. Nesreča moja je dosegla vrhunec; pogumna moja mati je našla strašno smrt, vse drugo mi je bilo zdaj deveta briga. Še misliti skoro nisem mogla, taka otupelost se me je bila lotila.

Dospemo torej v tabor, ko je bilo vse pripravljeno k odhodu; pazniki in sužnji so náme radovedno pogledavali, vodnika pa, ki sta me sem privedla, sta načelniku karavane nekaj pripovedovala. Načelnik karavane je bil star jednoók Arabec. Ta človek, nečuveno neusmiljen, se obrne k nesrečnim zamorcem ter na vse grlo kriči:

— «Mater tega dekleta je raztrgal lev. Zavrženi pagani! kedor bi poskušal uteči, tega zadene ista usoda. In ker je sittahsi učinila jednako ter nam pobegnila in nas pripravila o zlati čas, bode kaznovana.»

Takoj pristopi rabelj in mi dá dvajset udarcev z bičem. . . . Takó plačujejo robovski trgovci ljubezen do starišev! To gnjusno kazen sem prenašala, kakor bi bila brezčutna. Dovršena je bila mera mojega obupanja, na to je pa sledila otupelost in brezčutnost.

V takem položaji sem se nahajala ves čas potovanja. Trpeti smo morali glad, žejo in tiranje, osebito v pustem kraji pred Kartumom. Vsled mojega ponesrečenega bega so jako ostro náme pazili. Toda zaradi moje telesne in duševne nezmožnosti sem bila za vse nebrižna.

Dospevši končno v Kartum, nisem ničesar občudovala kakor drugi sužnji, dasi so ondi kamenene hiše, druge pa kar navadne, ki so vzbujale pozornost zamorcev. Naši mučitelji, da bi se nas prej znebili, se še v mestu ustavijo ne; razprostrli so svoje šotore v obširnem vrtu pri izlivu Modrega Nila v znani egiptovski veletok. Tam so se shajali mešetarji in kupci robov.

Imela bi biti tudi prodana; toda nekaterim kupcem, ki so bili prišli pogledat na človeški somenj, ni dopadala moja vunanjost. Na mojih suhih ramenih se je poznal še bič, in rane me niso mogle dosti priporočati. Meni je bilo pač vse jedno, ali bom prodana ali ne, kajti jednako sem se bala svojih veliteljev, bodi si črne ali bele kože. Na tem svetu nisem imela nobenega upanja v boljšo prihodnjost, niti jedna blažena urica mi ni migljala naproti.

Ali, hvala Bogu, kmalu sem bila svoje prevare oproščena. Necega dné ste prišle v našo ograjo dve gospe bele kože; bili ste mati in hči. Po njujini služinčadi sem sodila, da morate biti jako bogati.

Prvikrat sem ugledala bele Evropce. Občudovala sem ji in najmanjšega sovraštva nisem čutila do njih. Mati je bila uže stara gospa nagubančenega obličja, a njena rujavolasa hčerka me je pa temveč zanimala.

Stara je bila kacih 22 let; postave je bila tenke, gibčna in obleka njena zelo vkusna; sploh je vsa njena vunjanost pričala o trdem, toda o dobrem značaji.

Bila je gospa Tinnova sè svojo hčerko; rodom Hollandčanki in neizmerno bogati, ki ste se zabave radi podali na nevarno potovanje v osrednjo Afriko. Gospica Tinnova

je slula in bila imenitna, ker je z veliko marljivostjo gojila prirodne vêde. Izdala je na svitlo učenostno delo v francoskem jeziku, tikajoče se zanimljivih prikaznij v rastlinstvu ob bregovih reke Bahr-el-Ghazal. Ona se je vrlo poganjala za zamorce, ker je predobro poznala gnjusno obrtnijo ž njimi. Zaradi tega se je hotela prepričati, ali se ne nahaje med pripeljanimi sužnji iz osrednje Afrike kaka oseba, ki bi trebala njene pomoči, njenega zdravilstva i. t. d.

Trudila sem se, da bi nase obrnila pozorost gospodične Tinnove. Toda bolezen moja in slabost obrnile ste pozornost odličnih gostov mnogo bolj náme, nego moja zvunanjost.

Gospica je povpraševala jednoókega Arabca o meni, ki jo je spremljal po bazaru. Arabcu se je zazdelo prospešneje, govoriti resnico ter jej je pripovedoval ves najin tužni dogodek. Nij se varal v svoji nameri, kajti gospica Tinnova me je hotela kupiti. Prebrisani trgovec, ki bi se bil mene rad znebil pred nekoliko dnevi za polovično ceno običajne sittahse, gnal je ceno zeló visoko.

Služinčad, ki je obe dami spremljevala, je kar usta odpirala nad tako ogromno ceno; toda gospica Tinnova je vkljub temu brez dolgih pogajanj plačala Arabu zahtevano svoto.

Postala sem tedaj lastnina krasne gospice. Sklenivši pogodbo z Arabom, je zadobila gospica še le pravico, da me sme vzeti seboj v Kartum na svoj dom.

Na sebi sem imela samo tenko srajco, torej nisem delala gospema dosti preglavice.

Jednoóki kupec se posloví od mene s temi besedami:

— «Srečna si, sittahsi, ta premožna gospa ti bo osladila življenje.... Allah je velik!»

Na to odide k svojim pomagačem, da se pobaha s to prodajo. Gospica Tinnova me je peljala za roko iz bazara. Potoma se je smejala ter mi nekaj pripovedovala, česar pa nisem umela. Najbrž me je tolažila ter mi obljubovala boljši prihodnjost. A ostala sem popolnem nebrižna, kajti moji žalostni duši je bila ta prememba brez vsacega upliva.

Kmalu pridemo v neko hišo, kjer se je trlo slug in služkinj, belih in črnih. V Kartumu se je govorilo, da je gospica Tinnova sultanova sestra v Carigradu, drugi so pa zopet pravili, da postane najbrže kraljica Sudanska. Istina je bila, da ste obe dami živeli jako dragoceno in ste se povsodi odlikovali po svoji velikodušnosti. Moja veliteljica je naročila starším zamorkam, koje je bila tudi iz sužnjosti odkupila, da bi mi

skrbno stregle. Najprve so me skopale, kar je moje trpinčeno telo jako okrepilo. Dokler ni bila izgotovljena záme nova obleka, nosila sem dragoceno pisano srajco, o kakeršni se mi še sanjalo ni. Ko si s tečno hrano utolažim glad, me peljejo k gospici Tinnovi, koja je stanovala v prostornem salonu, orijentalsko okrašenem. Poleg nje je sedela zamorka, po obrazu soditi, bila je našega rodu. Zamorka me nagovori s sledečimi besedami:

— «Lori, pohajam iz rodu Baggarskega, ki je sosed vašemu rodu. Naša preljuba gospica Tinnova mi je naročila, naj ti oznanim, da dobro pozna tvojo nesrečno usodo in minulost in da bo potrpežljiva s teboj. Kupila te je samo zaradi tega, da bi ti olajšala usodo. Ako želiš, pošlje te pri prvi priložnosti zopet nazaj v tvojo domovino, ako pa hočeš tu ostati, skrbela bo za tvojo prihodnjost, kajti ona te ne smatra za sužnjo, temveč za svojo prijateljico.»

Nadaljujoč mi pripoveduje: «Ko bi ne bila tvoja mati na potu poginila, gospa Tinnova bi jo bila tudi odkupila iz sužnjosti, da bi mogli vkupe živeti.»

Poslušajoč zamorko, zrla sem v svojo dobrotnico, koje sočutno obličje in odkritosrčni usmev sta mi vse potrjevala, kar mi je zamorka pravila.

Sladko ime «mati», koje si nisem drznila spregovoriti od onega strašnega dogodjaja, vzbudilo je v meni tolažljivo čuvstvo. «Kaj?» vskliknem, «ta bela gospa je tako vrla, da bi bila mojo mater iz sužnjosti odkupila ter naju nikoli več ločila.»

Gospica Tinnova povsem ni razumela mojih besedij, a gotovo je umela moje ganotje. Plakajoča vržem se jej v naročaj, nemogoč prikrivati čutov hvaležnosti.

Od te dôbe sem živela v hiši Tinnove gospice, kjer sem uživala najnežnejšo oskrb.

Pomišljalo se je tudi na to, da bi bila poslana nazaj v svojo domovino, toda vsled verodostojnih virov je bil naš rod popolnem pokončan od lastnika Zeribe in torej nisem imela vzroka, ostaviti svoje dobrotnice.

Kaj vam dalje hočem še pripovedovati?

Nekoliko let sem spremljevala gospico Tinnovo, koji sem se bila prikupila, na potovanji po Afriki.

Prva njena skrb je bila, da bi bila v najpotrebnejših predmetih vzgojevana.

Konečno mi je ustanovila skromni dožitni dohodek, da bi mogla spodobno živeti v izobraženih deželah.

Oh, kako sem spoštovala in čislala plemenito deklico, koja me je osvobodila iz propasti bêde in zasramovanja.

Žalibože, ni mi bilo dano dolgo živeti v njeni družbi. Nahajala sem se baš v dekliškem zavódu v mestu Kahiri, ko se podá gospica Tinnova na dolgo in nevarno potovanje v deželo Tuarekov. Njena mati in bližnji njeni sorodniki so na tem potu podlegli afriškemu podnebju.

Zastonj so odkritosrčni prijatelji svarili gospico Aleksandrino pred potovanjem po opustošenih deželah, v kojih biva gorkokrvni a nevkročeni ljud; njeno koprnjenje po novih krajih je vkljub temu zmagalo nad razumom. Nedolgo po njenem odhodu napadli so jo Tuareki in umorivši jo, učinili so konec njenim plemenitim naporom. Ti roparji v zavojih so strah karavanam v Srednji Sahari, koje napadajo in grdo ž njimi ravnajo. Vpadajo tudi v Nigricijo, od koder odvažajo ljudi, prodajajoč je za sužnje.

Često sem se jokala nad njeno usodo in sè žalostjo se bodem spominjala predrage svoje dobrotnice, dokler bo utripalo moje srce.

Komur bi se čudno zdelo, da se uboga zamorka, čudesno odkupljena iz sužnjosti, drzne stopiti v vrsto «učenk», temu odgovarjam: Bila sem v šoli trpljenja in nesreče.

O, ko bi blagim čitateljicam ne bilo treba nikoli spolnovati dolžnostij, koje nalaga ta šola!»

Učenke
v petih delih sveta.

Spisala

Elizabeta Berthet

prevél

Anton Sušnik.

(Francoska akademija je to delo odlikovala z nagrado «Monthyon» v znesku 10.000 frankov.)

III. zvezek.

V Ljubljani.

Založil in prodaja Janez Giontini.

1889.

Stud. knjižnica * MARIBOR * Inv. štev. 1.

Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Izanami, mala Japonka.

I.

Japonsko plemstvo. — Stanovanje daimijevo. — Slavnost igračic in slavnost svetiljk. — Pisava môž in pisava žená. — Spev «irofa».

Mnogi potopisci nas, prebivalce Japonske, nazivljejo «iztočne Francoze», koje ime sploh tudi zaslužimo.

Pri nas so možje jako priljudni, obnašanje njihovo je jako uglajeno; ženske so pa zelo ljubeznjive, razumne in vesele. Žal, da se te krasne lastnosti nahajejo le pri jednem delu prebivalstva. Japonsko cesarstvo ima fevdalno vlado, kakeršna je bila v Evropi v srednjem vêku. Pod vrhovno oblastjo Mikada, duhovnega vladarja, in Sjoguna, njemu namestnika ali vojaškega vladarja, upravljajo državo daimi ali najemni knezi, kojih je nad šest sto. Daimi tvorijo najvišje plemstvo, toda med seboj so jako prepirljivi.

Mnogi izmed teh knezov so naklonjeni napredku in bi radi evropske novotarije uvéli v svoje dežele, toda večina, in to je ravno najmočnejša, nepremično gojí obi-

čaje davne minolosti. Vsak tak posamezněž tvori takorekoč državo v državi, ker prebiva v gradu, zavarovanem z različnim orožjem, in ima na pomoč mnogo podanikov, suličarjev, kopjenikov in opròd, tako da se mnogi i cesarski vladi mogó zoperstavljati.

Ti daimi so bajè uverjeni, da pohajejo iz plemenite krvi bivših vladarjev, ter se obnašajo vselej kot pogumni, ponosni in neudajni vitezi. V njihovih palačah v mestu Jedu, v kojem morajo saj vsako drugo leto ali vsako drugo polletje vsled zakona bivati, živé v krogu svojih dvorjanov, vojakov in slug popolnem odločeni od druzih prebivalcev nižjih vrst. Ako se prikažejo v javnost, spremljajo jih njihovi oboroženi glasniki ter se morajo kupci, meščani in ostali prebivalci ustaviti pred sprevodom in pripogniti k zemlji; najmanjši prestopek zoper to čast kaznuje se s smrtjo. Toda vsi daimi nimajo pravice do take časti. Manjša prava, nego ti knezi, uživa bolj krotkejše plemstvo druge vrste.

V njihovih zasebnih poslopjih ne gomazí toliko stražnikov in služinčádi, kajti njim samim ne preostaja druzega nego izvrševati nekak urad na dvoru Sjogunovem. K takim je spadal i oče moj.

Stanovali smo v Jedu v oddelku, nazivljenem Soto-Siro, ki je bil odmenjen samo plemstvu. Hiša naša ni bila tako obširna kakor palača imovitih knezov, v koji je bilo nastanjenih jeden ali dva tisoč oseb; ali zavarovana je bila z visocim zidovjem in obdana s prekopi, napolnjenimi z vodo. Znotraj je bila opravljena mestjanski. Za tem zidovjem je stalo nekoliko stavišč, lehko zidanih, izmed kojih so bila nekatera opravljena za gospodarja in rodbino, druga za njegovo služabništvo.

V teh stanovanjih po starodavnem običaji japonskem ni bilo skoro nobenega pohištva. Še le zvečer razpredelé večje sobe v manjše sobice s takozvanim prepaženjem iz lesenih okvirjev, ki so polepeni z papirjem.

Postelj ni bilo, kajti na Japonskem je v obče navada spati na debelih blazinah in glavo podpirati s široko klopico. Tudi stolov ni pri nas; vsedamo na tla z nogami navskriž. Mestu miz imamo široke klopi, jedva petino metra visoke. V skrinjah se nahaja nebrojna množica ročkov, vrčkov in porcelanastih čašic. Obleka vse rodbine se shranjeva v zabojih, ki so izgotovljeni od povoščenega platna. Sredi med vso to šaro je prepotrebni samovar za čaj.

Večinoma sem po dnevi bivala na vrtu. Noben Evropec niti pojma nima o naših razkošnih vrtičih. Na našem vrtci, niti sto metrov dolgem ali menj širokem, je tekla reka, ondi je bilo jezerce, vodomet, lopica, most, drevoredi in kijoski, vse v liliputanskih razmerah, zaradi tega je bil ta vrtec prej za deco nego za odrasle. In kako umé naši vrtnarji gojiti drevje, da hrast, topol ali drugo gozdno drevje lik trepetlika jedva jeden meter visoko vzraste. Za to imamo pa tudi premnogo cvetlic. Ako drevesa naša izgledajo kot pedimožici, so pa cvetlice naše ogromne velikosti, to so velikani krasnih barev in prijetne vonjave. Sredi te umeteljske prirode preživela sem vso detinsko dobo. Vsak dan zjutraj, ko so moj oče, opasani z dvema sabljama, ogrneni v dolg brokatov plašč z rodbinskim znakom, pokriti z široko čepico od povoščenega platna, odšli s svojim tajnikom in jednim nosilcem solnčnika v Sjogunovo palačo, hodila sem z materjo in svojim mlajšim bratcem na vrtec, kjer smo ostali ves dan.

Hrano smo uživali v kijosku. Japonci so jako skromni, navadno zavživajo malo riža, jajec, rib, ovočja ali čaja. Nekatere jestvine polivajo z opojno žganjico od riža, nazivljeno «saki». Mesa nikoli ne uživajo in si le redkokedaj privoščijo kako kuro.

O koliko srečnih dnij sem preživela z bratom v tem rajskem parku! Nismo se mogli naveličati igre sè zmajem, lovili smo na trnjek rudeče ribice ali smo pa streljali z lokom. Drugih igračic, koje izumljivi obrt japonskim decam vedno omišljuje, smo imeli v obilici. Brat moj, dve leti mlajši, imel je nad máno neko oblast, dasì je bil petnajst let star, ko je bil uvrščen med možé. Do te dobe sva si bila jednakopravna. Ko sva se vkupe sprehajala, spremljana od matere ali nekaterega sluge, šla sem vselej po domačem običaji za njim; na ramenih sem imela všito sabljico, kot znak plemenitega rodu. V očetovi hiši se je moj brat udeleževal vseh zabav, a tudi teh, ki so bile izključljivo namenjene za deklice, na pr. iger z možíci in punčikami, kojih se nahaje obilo v vsaki rodbini. Ta otroška zabava je po Japonskem takó razširjena, da se nek v to odločeni dan v letu vrší po vsi deželi splošna slavnost igračic.

S kakim hrepenenjem deca pričakujejo to slavnost, ki pripada na prvi teden meseca aprila, si ne morete predstavljati! Na ta dan je kaj veselo po hišah, kjer so deklice. V najlepši čumnati, olepšani s cvetlicami, so izložene vse igračice, koje je deklica prejela počenši od svojega rojstva. Tudi jaz

sem imela mnogo igračic. Jedna je predstavljala Mikada v zlati, brokatovi obleki z demantno iglico; druga je predstavljala Sjoguna v vojaški obleki. Vrhu tega sem imela nekoliko bogínj iz našega bajeslovja in nekoliko žená, izvršujočih verske obrede: jedna izmed njih nazivlje se gospa s pahljačem, druga zopet gospa s zlatimi ribicami i. t. d. Nekatere igračice so predstavljale naše velmože iz minule in sedanje dobe. Pred temi igračicami, razpostavljenimi sredi pestrih cvetlic, razpolaga domača hči različne slaščice. Sevéda se jih igračice ne dotaknejo, ali zbrani gostje jih zvečer pokušavajo, ko so se prej zabavali s petjem in plesom.

Druga slavnost otroška je slavnost svetiljk ali lampijonov.

V ta večer se potikajo tolpice veselih dec po ulicah razsvetljenega mesta Jedo, mahajoč s pisanimi lampijončki. Moj plemeniti stan mi je zabranjeval, udeleževati se teh pouličnih veselic, toda slavnost lampijonov smo imeli v krogu mojih povabljenih tovarišic. Bili smo veseli, kakor se spodobi.

Ali brezskrbna leta detinstva minola so ko kratke sanje. Morali smo misliti na važnejše reči, nego so igračice. Za poučevanje

mladine se pri nas zeló marljivo skrbi. Velika pozornost je pri nas za javne šole, in ni ga po vsi deželi delavca, ki ne bi umel čitati, pisati in računiti. Osebito oče moj, ki je bil pristaš neposrednje stranke, se je na vse mogoče načine trudil odstranjevati starodavne predsodke, kateri so ločili Japonsko od ostalega svetà, hoteč skušene zavóde v Evropi ustanavljati i pri nas.

Skrbni moj oče skrbel je osebito ne samo za bratovo izobraženje nego tudi za moje. Očetovo dostojanstvo ni pripuščalo, da bi njegovi otroci obiskovali javne šole, zaradi tega je bilo naše poučevanje izročeno posebnim domačim učiteljem.

Prva leta učila sva se z bratom skupaj.

V deželi naši poslužujejo se dvojih črk: prve pismenke so lažje, činski črkovni abc, takozvani firakana; učé se ga dečki in deklice ter se ga poslužujejo k splošnemu dopisovanju. Drugi, zvókovi, je mnogo težavneji, imenuje se katakana in je samo za dečke. Posledica temu je, da mož more čitati žensko pisavo, toda ženska neumi čitati možke pisave, izimši, če bi le-ta rabil skupno abecedo firakana. Naš učitelj, velikomestni učenjak, nas je kaznjeval s pahljačem ter nam je ukazal peti, če treba nekoliko ur zapored abecedo firakana,

obsezajočo nekoliko kitic, koje se vsled prvih besed imenujejo irofa. Nekatere kitice slové takó-le: «Barva in vonjava mine. — Na tem svetu ni nič stalnega. — Denašnji dan zgine v propast minolosti; sanje nikedar ne smejo biti vzrok žalosti.»

Sedeči na blazini pred učiteljevo bralno mizo smo ponavljali take narečnice, dokler se nismo naveličali. Naučivši se vso abecedo irofa, dobili smo papir, prevlečen z lakom, ščetko in činski tuš (črna barva), da bi se učili pisati ali bolje rečeno: risati.

Kakor Kitajci, naši prvotni učitelji, istotako i mi zaznamujemo svoje misli na papir, rišoč od desne proti levi v vrsticah od zgoraj navzdol. Ko smo se naučili čitati in grbe risati, prejeli smo knjige. Po tem smo se jenjali skupaj učiti. Brat se je učil pisave katakana in pozneje je obiskoval visoke šole. Jaz sem pa ostala pri svojih črkah za ženske; vrhu tega sem se učila gôdbe, igrala sem na gotto, to je naš glasovir, in na samsin, našo kitaro.

Na očetovo željo sem se učila francoščine, koje se sam ni smel učiti, a vender je želel, da bi ga seznanila z vedo in umetnostmi zapadnih deželâ. Ta okoliščina je bila povod posebnemu dogodjaju, kojega vam hočem tú pripovedovati.

II.

Todgin. — Učitelj francoščine. — Cuav in samuraj. — Razburjenje.

Omenila sem vže, kako dolgo se je narod naš obnašal neprijateljski k vsem tujcem, osebito pa k Evropcem. Svoje dni so tujci smeli samo na nekateri otočec našega cesarstva in to z jako ponižujočim načinom. Njim odkazanega mesta niso smeli ostaviti iz bojazni, da bi ne bili ubiti. In še dandanes, dasì so bile velevlasti evropske in američanska ljudovlada vmes posegle in celó vlada japonska sama, da so odpravili stare zakone, ni svetovati tujcu, hoditi po vélikih mestih brez vojaškega spremstva ali jakuninov.

Ljudstvo se proti tujcem obnaša v obče spoštljivo. Se čuje li na ulici krik «todgin» (t. j. «ljudje od zapada»), s kojim se njih prisotnost mimogredočim oznanja, se zbirajo meščanje, da bi je videli in je pozdravili.

Žal, da niso vsi stanovniki jednacega mišljenja. V tem oziru so najstrastnejši še oni zaslepljenci z dvema sabljama, ki se v svojem prenapetem domoljubji ne bojé celó umora na javni ulici, če treba.

Da bi pa ušli zakoniti kazni, razpórijo si raje trebuh. Ta način samomora, ki je uže od pradavnih dôb ukoreninjen v deželi,

zôve se «harakiri». In če še dandenašnje na Japonskem preganjajo tujce, si lehko mislimo, kako je moralo to žalostno biti, ko so bili veljavni še stari zakoni!

Moj učitelj francoščine me je vselej z največjo opasnostjo hodil poučevat v Soto-Siro. Ali rodbina naša bila bi morala mnogo pretrpeti, ko bi bila rojakom znana njegova narodnost in povod njegovega obiskovanja.

Učitelj moj, ki je vsprejel ime Ben-Ali, bil je še mlad; obličje njegovo bilo je brazgotinasto, od solnca opaljeno, in vsled vednega potovanja bilo je telo njegovo krepko, ter je izgledal starejši nego je bil v istini. Sploh smo ga smatrali za rojenega Francoza in vedeli smo tudi, da je dlje časa bival v neki francoski naselbini v Indiji. O svoji preteklosti ni kaj rad govoril, ter se je izogibal radovednim vprašanjem. Zmožen je bil po polnem vseh jezikov; japonski je isto takó pravilno govoril kakor francoski. Da bi pa mogel brez strahu povsodi javno hoditi, rekel je, da je indijski moslemim; zavoljo tega je nosil turban in orijentalsko obleko. Bil je zeló dvorljiv, odkritosrčen in ponosen; jako živo je pripovedoval dogodjaje, kojih se je baje po mojem mnenji bil sam udeležil. Njegov veseli značaj se je izborno ujemal z našim narodnim značajem;

radi tega so ga povsodi imeli radi, osebito moj oče so ljubili njegovo družbo.

Na Japonskem i prosjaki dobivajo milodare, ki počenjajo vesele burke in se smešno obnašajo.

Ben-Ali nas je obiskoval skoro celo leto, jaz sem pa med tem znatno napredovala v francoščini, dokler se ni neprijateljstvo zoper tujce po vsem Japonskem vnelo vsled nekega političnega dogodjaja. Noben Evropec se ni smel več sprehajati in hoditi očitno v Jedu; da, celó poslániškim členom tujih velevlastij je bilo javljeno, naj ne hodijo iz svojih palač, ker vlada ni mogla biti porok za njihovo osebno varnost.

Ben-Ali je stanoval v mestu Jokohama, ki leži od Jeda nekoliko kilometrov daleč, ter je odtodi teden za tednom prišel nekolikokrati k nam. Toda tudi v mestu je ostajal včasi po več tednov pri kakem poslaniku. Dasì se je navadno še vselej jako prekanjeno priplazil po najobljudenih ulicah k nam, smo vender dvomili takrat, bo li vender tako drzen in pogumen in pride k nam. Nič sluteča, kaj se zvunaj po mestu vrší, ga pričakujem ob naznačeni uri. A v istini je bil moj učitelj francoščine takó vesten, da se ni dal odstrašiti od svojih dolžnostij po razburjenem ljudstvu. Ob določeni uri se

napoti v našo hišo v Soto-Siro. Tega dné je bil tako previden, da je svojo orijentalsko obleko zamenjal z národno japonsko. Oblečen je bil z národnim «kirimonom», to je lehko domače krilo, ter opasan s tenkim pasom, na nogah je imel modre nogovice in slamnate pantoflje ali krevse, glavo je pa imel po tuzemskem običaji vso obrito. Da bi pa tudi oči narodnosti njegove ne izdale, nataknil si je na nos činske očali, velike kot preste. V jedni roci držeč palico a v drugi pahljač, poda se torej Ben-Ali na pot, misleč, da v tej obleki najprej zakrije svojo narodnost.

Začetkom mu je še vse šlo dobro. Prehodil je najživahneje ulice kupcev in prodajalcev popolnem nepozorovan. Prišedši pa v oddelek «daimijev», ugleda na ulici tolpo «samurajev», plemenitažev najnižje vrste, opasanih z dvema sabljama. Soditi po grbih, koje so imeli naslikane na hrbtih, spadali so ti samuraji k stranki odpornih ali z vlado nezadovoljnih knezov.

Nekateri izmed njih so ga jako pazno ogledavali; ko jim pa naš prebrisani tiček pokorno pade k nogam po tuzemskem običaji, pustili so ga mirno naprej.

Toda jeden izmed njih je opazil pri njem nepravo japonsko hojo ter se poda za njim, da bi ga natančneje opažal in pregledal.

Ben-Ali se je pa obnašal jako hladnokrvno.

— «Kedo si? Od kodi si?» vpraša ga naglo samuraj, položivši svojo roko na sabljo. Ben-Ali mu na to vprašanje odgovori z navidezno ponižnostjo; vender so znabiti njegove besede prouzročevale nekako sumnjo.

Samuraj mu srpo pogleda v oči, jezno kričeč: — «Nisi Japonec . . . Todgin si!» Potem se obrne k svojim uže odhajajočim tovarišem ter na vse grlo vpije: «Todgin! todgin!»

Vsled tega hrupa se obrnejo njegovi tovariši, čuvši prepir samurajev z nepravim Japoncem. Samuraj je uže v svoji jezi hotel mahniti sè sabljo po Ben-Aliju; toda slednji brzo zavihti svojo popotno gorjačo ter loputne ž njo po obritem obličji svojega sovražnika. Na to ga zgrabi ter ga tako ročno zasmodi na tla, da je bilo v tem videti uže njegovo večletno spretnost. Po tem prizoru se spusti Ben-Ali v beg, preganjan od razljutenih in kričečih samurajev. Vsi so bili zeló razburjeni, kajti za njih tovariša je bilo to najsramotilneje, največja sramota in ponižanje, ktera se more sploh pripetiti japonskemu plemenitažu. Samuraj je bil udarjen na glavo, vržen na tla in če se mu ne posreči izmiti te maroge s kroja svojega so-

vražnika, ne preostaje mu druzega, nego razparati si trebuh, da takó uide sramoti, zgubiti svoje uradniško dostojanstvo.

Ta okoliščina bila je dobro znana i njegovim prijateljem, zaradi tega so jako besno drli za tujcem, ki se je drznil tako sramotilno slepiti domače plemenitaže. Ali Ben-Ali je dobro vedel, kake nasledke bi bil imel čin njegov, ako bi ga dobili v pest, zato je tudi bežal, da se je vse kadilo. V širokih in samotnih ulicah daimijev ga niso mogli lahko prijeti; imeli so ga vedno pred očmi. Bežal je po najkrajšem potu v našo hišo. Ker je imel samuraje uže precej vzad, menil je, da je rešen. Ko prisopiha do vrat, naroči vratarju, naj se dobro oboroží proti napadovalcem, ki so mu za petami.

Za one razburjene dôbe bilo je to svarilo popolnem opravičeno, zatorej se je vratar strogo ravnal po onem svarilu.

V ta dan so bili moj oče ravno v Sjogunovi palači, kjer so opravljali svoj urad; jaz in mati sve pa sedeli z dvema strežajkama v sobici, kjer sem se navadno učila.

Nì slutili nismo, da se je nekaj posebnega zgodilo, ko vstopi Ben-Ali. Bil je vidno razjarjen. Po svoji navadi odloži svoje sandale pri durih ter se vsede na blazino poleg mene. Strežajka prinese čaj in saki, na to

se prične pouk. Ben-Ali bil je danes jako dobre volje, kajti pripovedoval je med poučevanjem nekoliko smešnic, katerim so se srčno smejale vse prisotne osebe. Mati in jaz sve pazno poslušale veselega Francoza; kar preruši nakrat glasen hrup zvunaj našo pozornost.

Kmalu čujemo hitre korake in nekoliko oseb v veži.

Ben-Ali se še gane ne.

Mati, vsa prestrašena, pošljejo strežajko vprašat, kaj se je pripetilo zvunaj.

A strežajka se ne vrne. Ko pa hrup le ne potihne, pošljejo mati ven drugo strežnico.

Zdaj še le prekine Ben-Ali poučevanje.

— «Eh kaj!» dé japonski, «ta hrup dela gotovo nek samuraj, kojega sem ne daleč od todi podrl na tla.»

— «Kaj pravite?» vskliknejo prestrašena mati, «samuraja ste pretepli?»

— «Zastonj ne! Zmerjal me je s ‚todginom‘ ter mi hotel prekljati glavo . . . Branil sem se z gorjačo ter sem ga premagal.»

— «Nesrečnež! Kaj ste storili? Vsi smo zgubljeni.»

— «Za Boga, človek se vender ne sme pustiti ubiti, kot ovca. Mislil sem, da je zgubil ta porednež mojo sled.»

Zvunaj je hrup vedno nevarneji postajal, kojega je še zvok gongov, katerih se mi mestu zvonov poslužujemo, delal še večjega; oče, strahù bledi lik luna, so ravno prihajali.

III.

Dva plemenitaža. — Razžaljena japonska čast. — Strašno trenotje. — Sredstvo. — Ohajo!

Čujte, kaj se je dalje zgodilo: Samuraji, dasì niso mogli dohiteti Ben-Alija, vender niso popustili nadeje na osveto, ko vidijo, da jim je ušel v našo hišo.

Torej se požurijo, da bi čim prej dospeli k nam. Potoma se jim pridruži mnogo druzih plemenitažev «dveh sabelj» in nekoliko loninov, reformovanih vojakov, kateri so očiti neprijatelji tujcem.

Bili so tedaj dosti močni, da bi lehko siloma vdrli v našo hišo, ker je pa bila to hiša dajmova, ni smel brez izrecnega dovoljenja Sjogunovega nihče notri.

Načelnik te prihrumele tolpe se poda torej v vladarjevo palačo po dovoljenje, zatem so se pa drugi nastavljali in zbirali pred hišo.

Bode li Sjogun, ki je bil v tem času Evropcem naklonjen, v to privolil? Kedó je mogel to vedeti!

Tolpa je pazljivo opažala hišo, da bi tujec ne ušel njeni osveti.

V tem trenótji se moj oče vrnejo iz palače domòv. Ugledavši toliko množico zbranega ljudstva in vojakov v orožji, pobarajo najbližjega občana uljudno, kaj neki pomeni ta hrup. Na to takoj iz množice pristopi k očetu oni samuraj, kojega je bil namlatil naš francoski učitelj.

Njegova raztrgana obleka je bila še vsa zaprašena in iz glave mu je kapljala kri. Mojega očeta je nekoliko poznal. Oba se globoko priklonita.

— «Blagorodni gospod!» jame samuraj, «bedni todgin me je napadel ter me z gorjačo ranil na glavi, potem je ušel v Vašo hišo; nádejam se, da nam ga gotovo izročite, in se torej osvetimo na njem po našem pravu.»

Ko si oče dadó pojasniti vso zadevo z natančnejimi podrobnostimi, pač niso dvojili, kedó je tožnika osramotil.

— «Plemeniti gospod!» dé samuraj, «pomislite, naši zakoni o časti so neizprosni! Neohladim li osvete svoje v krvi onega tujca, veste, kaj me čaka . . . Zanašam se popolnem na Vaše pravicoljubje in mi izročite krivca, ki se je skril v Vašo palačo.»

Oče so bili v strašnih zadregah, kajti uvidevali so vže naprej vse možne posledice tega neljubega dogodka.

— «Blagorodni gospod!» odgovoré moj oče, «ko bi Vam izročil svojega gosta, oskrunil bi po naših nazorih svojo čast. Vender s tem nečem zagovarjati njegovega postopanja, ki me je zeló užalostilo . . .»

— «Jako dobro; toda če Vam velemočni Sjogun zaukaže, ostanete še pri svojem odporu?»

— «Ne vem, kaj bi storil . . . Toda nimate še tega povelja! Ko se mi vroči, se bodem še le odločil.»

— «Sam Vam vročim ukaz,» odgovori samuraj.

Oba se priklonita jeden druzemu uljudno.

Oče pristopijo k durim, koje se odpró na dano znamenje, ter smuknejo sami v hišo in nihče izmed ljudstva se ni drznil vstopiti za njimi.

V hiši je bilo vse po konci. Oče ne brigaje se za hrup služinčadi gredó naravnost v salonček, kjer smo mi sedeli vkupe.

Ko Ben-Ali očeta ugleda, vstane hladnokrvno in se kakor navadno nasmeje.

— «Nu, plemeniti gospod,» reče on, «gotovo vže veste moj nepremišljeni čin!»

— «Nekoliko!» odgovoré oče, zatajevaje svoje razburjenje; «dve sto samurajev si o tem pripoveduje, komur se zljubi poslušati . . . Vsi bomo trpeli!»

— «Branil sem se samo, ker sem bil nevarno napaden,» odgovori na to Ben-Ali; «poslušajte me, blagorodni gospod daimi: Francoz sem, služil sem med Cuavi v Alžiru . . . zakaj sem ostavil svojo domovino in kako sem prišel na Japonsko, kjer zaradi kruha svojega poučujem Vašo predrago hčerko Izanami, to pripovedovanje bi Vas nezanimalo . . . Znano Vam je, da se francoski Cuav ne pusti kar takó usmrtiti, bodisi od Japonca ali Kitajca, plemenitaža ali siromaka in naj bi imel plemenitaž mestu dveh celó dvajset sabelj!»

— «Vi sodite Vaš čin po Vaših nazorih, prijatelj,» dé mu daimio; «a nesreča hoče, da so okoliščine dokaj nevarneje postale . . . Veste li, če Vas ne umori samuraj, da si mora sam razparati trebuh?»

— «Če mu to ugaja in se mu zljubi, mu nihče tega ne brani,» odgovori Cuav hladno.

— «A on oblega sè svojimi prijatelji mojo hišo in če le greste iz hiše . . .»

— «Tega mi ni treba; tu sem popolnem zadovoljen . . . tu je riž, čaj, saki, da, i

meni draga družba,» pristavi uljudni Cuav usmevaje se na nas, «in plemenitost Vaša gotovo ne pripusti, da bi bil izročen sovražnikom svojim . . .»

— «Tega ne učinim, bodite uverjeni, Ben-Ali; ako pa Sjogun dovoli, vdere tolpa v mojo hišo in ne smem se mu tu protiviti . . .»

— «Presneto!» vsklikne Francoz, praskajoč se za ušesi, «verjemem, da je potem vse zastonj. Ako me zasačijo, imajo me v pestéh; proti presili ni odpora — Vaš Sjogun me ukaže obglaviti in stvar je zopet v redu.»

— «Zeló se motite,» odvrnejo oče hladno, «stvar bo imela hujše nasledke.»

— «Kaj bi se pa moglo še prigoditi?»

— «Ako se prikažete iz hiše, bodi si dobrovoljno ali vsled ukaza njega veličastva Sjoguna, prisiljen sem tudi jaz, da izvršim ‚harakiri‘, t. j. preparati si moram trebuh; kajti moje plemenitaško in hišno pravo bilo bi s tem onečasteno. Take sramote bi ne mogel preživeti.»

Ben-Ali je bil kar omamljen, ni mogel razumeti tega občutljivega vprašanja o japonski časti. Mati in jaz sve bili uverjene, da se oče ne šalijo in da bodo takó tudi storili. Obé polijó solzé, kar so pa oče ostrim pogledom zaprečili.

Po kratkem molku dé Francoz odločnim glasom:

— «Druge pomoči ni záme . . . posodite mi svojo sabljo, podam se torej iz hiše . . . Srečam li samuraja, pozovem ga na častni dvoboj, da more zadostiti svoji razžaljeni časti.»

Oče zmajó z glavo.

— «Naši odnošaji so zeló različni od Vaših. Le jeden korak iz hiše, a vsi samuraji Vas napadejo ter Vas razsekajo na drobne kosce. Čast mi ne pripušča, da bi Vas izročil taki nevarnosti.»

— «Za Boga, kaj mi je torej storiti?» vsklikne Ben-Ali nepotrpežljivo.

Vsede na blazino in si nalije sklenico «saki».

Bližala se je noč. Svetiljke v stanici so bile vže prižgane. Lomoz zbranega ljudstva pred hišo ni še pojemal.

Nisem se mogla umiriti; dasì sem bila šelé dvanajst let stara, umela sem vender nevarno trenotje.

Oče gredó navlašč povprašat, kakov položaj da je. Kmalu se vrnejo in pravijo:

— «Množica skrbno čuva dom pri svetlobi svetiljk, da bi nihče ne mogel uiti. Moj prijatelj, kojemu sem dovolil vstopiti v mojo hišo, mi je pravil, da se Sjogunovo

privoljenje pričakuje vsako trenotje . . . Vem torej, kaj me čaka.»

Obupno sve vskliknili.

Ben-Ali pa ljuto skoči z blazine kvišku.

— «Naredite temu vže konec,» kriči; «ukažite, da mi vrata odpró, prosim Vas za to sam; . . . prepustite me usodi!»

Japonski plemenitaž se obotavlja.

— «In če prav prosite, Ben-Ali, tega ne morem privoliti. Dokler vladam s svojim hišnim pravom, dotlej je dom moj Vaše zavetišče. Saj bi se tudi takó častno ne izmotali!»

— «Bogme! Vaša japonska čast je presneto puhla!» odgovori na to stari Cuav. «Ali iz hiše moram priti na vsak način in če tudi prelezem zid!»

— «Potem si pa preparam trebuh,» déjo na to oče.

— «Kaj se mora s to besedo vsak govor končati?» vpraša Ben-Ali.

Oba sta molčala. Kar mi šine v glavo druga misel.

— «Oče, čujte! kaj pa, ko bi mogel naš učitelj nepozorovan uiti do vélikega zaliva morskega? Ondi bi bil gotovo rešen nevarnosti.»

— «To je sicer možno, ali kaj s tem misliš, Izanami? Véliki zaliv je odtodi več nego sto korakov daleč!»

— «Morebiti da do tjà dospeje po podzemski hodbi.»

Pojasnila sem nadrobno svoj predlog. Vlani smo se v očetovi neprisotnosti igrali z bratom na našem vrtu. Prilično vrtnarjev pomočnik, ki je blizu nas delal, iz radovednosti privzdigne staro pločo, ki je bila le površno pokrita s prstjo. Pod to pločo ugleda prostorno jamo, iz koje je nizka hodba dalje vedla pod zemljo. Neizkušen moj brat spodbada dečka, naj preišče tajno skrivališče. Jaz jima nisem mogla braniti. Skozi podzemski predor prilezeta do vélikega zaliva. Tu je bil pa izhod zaprt s staro zarujavelo mrežo.

Ko sta vse preiskala, zleze mladi daimio z vrtnarjem iz predora in prikrijeta ga zopet s pločo in prstjo. Ker se je pa brat bal očetove kazni, prosi me, naj to ne povem očetu.

Oče me natanko poslušajo ter pravijo:

— «Res je bil na našem vrtu vodovod, po kojem se je odtekala nepotrebna voda iz našega jezerca in vodometa v odtok. Sedaj se voda spušča v sosedov vrt, in podrli smo vodovod . . . Nu, Izanami, ali veš, ni li kanal na nekaterih krajih zasut?»

— «Kanal je še dandanes nezasut in neporušen,» zagotavlja nam brat. «Ako se

človek pripogne, lehko prehodi hodbo od konca do kraja brez vsake ovire.»

— «Veš li dobro, na katerem kraji leži ploča?»

— «Jako dobro. Ravno tik nje smo usadili šibko cedro. Prst se lahko odstrani z nogo.»

— «Se ujemate li s tem predlogom, Ben-Ali?» praša daimio, «ste li pripravljeni uiti po tem potu?»

— «Zakaj ne?» odgovori odločno Francoz. «Dospevši torej srečno v véliki zaliv, sem rešen. Plavati znam lik pliskavica, kaj lehko bi se ondi skril med ladijami . . . . V tej temni noči bi me ne zasledili ni jakunini in lonini, ni drugi nini «svete dežele», kakor imenujete svojo domovino. Pred solnčnim vzhodom bom uže v Jokohami na kaki evropski ladiji . . . Torej na delo, ne tratimo drazega časa . . . Vam, ljubeznjiva princezinja (navadno me je takó nazivljal), ostanem dolžan voščeno svečo, ako uidem živ in zdrav temu škripcu.»

Vzel me je v svoj naročaj ter me poljubil.

Šli smo po prstih na vrt v temi, da bi ne vzbudili pozornosti. Nad zidovjem blestele so svetiljke. Rastoči hrup nas je spodbadal k hitremu činu.

Kmalo sem našla cedro brez težave, kojo smo izruvali, sluga je pa z lopato odstranil prst, odkril pločo, in hodba je bila odprta.

Na to Ben-Ali in oče preiščeta jamo s prižgano bakljo. Daimio se je hotel osebno prepričati, je li mogoče izvršiti moj predlog, inače bi ne bil svojemu gostu dovolil nastopiti tako nevarne poti. Ko se s tem umiri, poslovi se z mojim učiteljem ter mu stisne nekaj v roko, najbrž nekoliko zlatih rupij (vzhodno-indijski zlat).

Ben-Ali stopajoč v predor, mi kliče uljudnim glasom:

— «Ohajo! (z Bogom) princezinja, kedo Vas bo sedaj poučeval?»

— «Ohajo! Ben-Ali,» odgovorim solzeča, «spremlja naj Vas Oni, ki je varuh potujočim!»

Francoz, namignivši še z roko, izgine v temni hodbi.

Japonski plemenitaž se ni prej ganil z mesta, dokler ni ugledal znamenja sè svetiljke konci vodovoda, v dokaz, kakor sta se bila zmenila, da se je beg posrečil. Daimio se globoko oddahne, kot bi se mu bil kamen odvalil od srca.

— «Pojdimo domòv!» dé nam ves vesel. «Našemu gostu se je posrečilo brez ovire priti iz našega stanovanja. Tako sva se oba

častno izmuzala iz preteče nam nevarnosti. Sedaj naj pa pridejo samuraji!»

Po njegovem povelji je bila odprtina v jamo zopet pokrita s pločo in prstjo, da, celó cedro smo usadili na prejšnje mesto, da bi česar ne vzbujalo suma.

Jedva se je vse to izvršilo, oglasi se pred hišo oglušujoči zvôk gongov in glasna nevolja ljudstva.

Vratar ves prestrašen pride oznanit, da je častnik prinesel ukaz od njega veličastva Sjoguna ter prosi, naj ga brez odlašanja pusti k nam.

— «Dobro mi došel,» odgovoré oče spoštljivo.

Sami so pa šli odperat duri.

S cesarskim poslancom prihrumé samuraji v hišo, kričeč na vse pretége: «Todgin! todgin!»

Zasramovani samuraj, mahajoč z golo sabljo, je srdito kričal:

— «Kje je todgin? . . . Sam ga posekam!»

— «Kak todgin?» vprašajo oče važnim, toda nekoliko muhavim glasom. «Mênim, da je bil to kak tiček, kajti sfrfotal je čez plot.»

Preiskali so naše stanovanje in vrt natanko, toda našli niso todgina, da, niti o

skritem vodovodu, koder je ubežal, niso zvedeli.

Je li zasramovani samuraj poginil vsled samomorstva, mi še do danes ni znano.

Čez tri dni po tej dogodbi, vsprejeli so moj oče pismo, v kojem jim Ben-Ali poroča, da je živ in zdrav Japonsko za vselej ostavil in da se vrne nazaj v Evropo na ladiji.

Srečna sem, da ta dogodba ni záme imela hujših nasledkov!

Juana, mala Mehikanka.

I.

Samostan Svete Marijete. — Moja prijateljica Rozita. — Gnezdo kolibrijev. — Poslednji obisk. — Smrt.

Porojena sem v Mehiki, stolnem mestu ljudovlade Mehikanske.

Krasno moje rodišče s širokimi ulicami in veličastnimi spominki leží v razkošni ravnini; ne daleč od todi pa razsaja pogubonosni živelj gore Popokatepetel. Ta strašna ognjevita gora vspenja se 5500 metrov nad morjem in često prouzročuje grozne potrese. Iz njenega sivega temena se vedno vali gost dim. Tudi nekatere visoke gore na jugu so pri nas pokrite z večnim snegom.

Moj oče, imovit trgovec iz ulice zlatarjev («Calle de los plateros»), so pravili, da so bili njegovi pradedi Španjci, mati moja je pohajala iz rodu mesticev.

Zmešanci Evropcev in Indijancev, «mestici», so zeló podobni Španjcem.

Vsakemu je dopadala brhkost in dovtipnost moje matere; toda ne čudite se, drage mi tovarišice, čitati ni znala.

Zdaj, ko se je v Mehiki nastanilo tudi mnogo Angležev in Francozov, le redko najdemo jednako nevednost v meščanskih rodbinah. Za deklice in dečke, ki se hoté učiti, je založeno dosti šol.

V dobi, o koji pripovedujem, ni bilo nikomur čudno, da gospe iz boljših rodbin, kakor so bila mati moja, niso poznale ni jedne črke iz abecede.

Mati so le težko pogrešali to prednost; ker so očeta vedno zadržavali posli in trgovina, prepustili so materi vso skrb za mojo vzgojo.

Nisem bila stara še popolnem šest let, in so uže mati pomišljali na to, kako bi mene vzgojevali lepo in po mojem stanu.

Blizu našega stanišča je bil ženski samostan sv. Marijete. Ondi sicer niso vsprejemali deklic v poučevanje, še manj pa v oskrbovanje; moji materi je bila pa dobro znana neka tamošnja nuna: Donna Carmen (čitaj Karmen) po imeni.

Ta redovnica bila je mlada, omikana in zeló ljubeznjiva.

Donna Carmen je pohajala iz veljavne rodbine; samostanskemu življenji se je posvetila zaradi neke skrivne toge. Svoje obile dohodke darovala je človekoljubnim namenom, in torej ni imela najmanjega uzroka,

da bi morebiti s poučevanjem hrepenela po dobičku.

Enolično samostansko življenje jo napoti, da sprejme v odgojo svojo nečakinjo Rozito, koja je bila v mojih letih.

Ta lepa deklica je hodila vsak dan k svoji tetiki, ki je po mehikanskem samostanskem običaji stanovala v zelo prostorni izbi, opravljeni z vso opravo po želji in vkusu redovniške sestre.

Na prošnjo matere moje je dovolila sestra Carmen, da sem se i jaz mogla udeležiti poučevanja.

Vsak dan me je spremljala Šola, naša indijanska dekla, k sv. Marijeti.

V kratkem času mi je ondi tako dopalo, da sem se le nerada vračala v očetovo hišo.

Učenje ravno ni napenjalo preveč najinih mislij; potrpežljiva nuna se je na vse možne načine trudila, da bi nama povsem ustregla in naji zadovoljila.

V dveh letih, odkar sve k nji hodile, naučila je naji krščanskega nauka, čitati in pisati. Mnogo sicer ni bilo, toda takrat marsikatera gospica še tega ni znala.

V samostanu sve se učile tudi nekaterih ročnih del in izdelovanja slaščic, kojim Španjci pravijo «dulce», t. j. sladko. V obče se je donna Carmen trudila, kot bi

bila najina mati, naji vzgojiti za dobre gospodinje. Sè svojo ljubeznjivostjo je vse dosegla pri naji, in če časih nisve imele prav, vedela naji je o tem prepričati. Komaj sve nekoliko časa delale, a uže se je bala, da bi naji ne utrudila ter naji pošlje na vrt. Časih naji je tudi s tem razveseljevala, da je na kitaro igrala národne pesni. Njen žalostni in mili glas segal nama je globoko v srca; sama je često pri tem plakala, a znale nisve uzroka.

Največ me je še na samostan vezala Rozita. Ne morem povedati, kako silno je náme vplivalo njeno prijateljstvo.

Kedarkoli sem odhajala domòv, bolelo jo je, ako je mislila, da se bove še le drugi dan videle.

A vender sve bile dokaj različne. Jaz sem bila šibka, brhka in živahna, dve lepi kiti padali ste mi po plečih; ona bila je pa bleda, suha, takórekoč v rasti je zaostala; dejali so, da pohaja iz francoske rodbine. Dasì je bila jako boječa, imela je vender usmiljeno srce in bila je zgovorna. Časih je nenadoma rekla: «Juana, smejive se!»

In smejale sve se brez uzroka, da je bilo veselje.

Nobene zabave se nisve udeležile jedna brez druge. Koprneče sve vselej pričakovale

trenotja, ko naji pošlje po dovršenem učenji donna Carmen na vrt. Tu sve se popolnem udale radovanju.

Samostanski vrt sv. Marijete bil je prav za prav dvor, podoben dolgemu štirikotniku z lepimi mavriškimi stebri, pod kojimi so se nahajale celice (izbice) za redovnice.

Sredi dvora stal je mramorovi vodnjak, iz kojega se je odtekala voda, enolično brbljajoč v manjše koritice z zlatimi ribicami. Vodnjak in korito sta bila skoro popolnem zakrita s palmovimi in pomarančnimi drevesi; grmovja bila so prepletena z vaniljo in drugimi prijetno dišečimi cvetkami in rastlinami tople pasme; vse to je tvorilo zeleni, bujni gaj. Pod tem lepodišečim, pisanim, prirodnem nadstrešjem, v kojem je pihljal svež, hladen vetrič, sve najraje skakljale in se lovile vriskaje lik dve preplašeni veverici.

Nune so malokedaj tjà zahajale, sprehajale so se najraje po hodbi, razgovarjajoč se med saboj ali prebirajoč molek.

Ako je vročina pripekala, poskrile so se vse, i donna Carmen, v svoje celice, kjer so sladko pospavale. Me dve po dnevi nisve nikdar hrepenele po počitku, zato sve pa ostale tudi samostalni vladarici na vrtu.

Časih sve lovile lehkonóge kolibričke in druge ptičke, ki so se poigravali z mnogo

večjimi metulji, poletajoč na našem vrtu, nasajenem z raznovrstnim bujnim drevjem in duhtečimi cveticami.

Jedenkrat zasledi moja tovarišica dva kolibrička na pomarančinem drevesu blizu vodnjaka.

V njih gnezdici — ne večjem od polovice breskve — ležala so štiri jajčeca, velika kot grah. Babica se je zelo zanja bala. Ne vem, v kojo vrsto kolibrijev so le-ti spadali. Če je kak kolibriček prifrčal blizu nas, zdelo se mi je, da je to zlat orešček, posut z dragimi kamenčki. Umejete li naše veselje? Bile sve na vrtu same: radosti sve poskakovale, z rokami ploskajoč. Obe si obljubive, da o tem gnezdiči nikomur nič ne poveve, dà, celó najini dragi učiteljici, donni Carmen, ne.

Bali sve se, da bi nihče naših varovancev ne motil ali si pa celó zaklada najinega ne osvojil. Toda doma sve se materam s tem še pobahale, saj ste redkokedaj prišle v samostan in torej niste bili nevarne najinemu izključivemu imetku.

O tajno gnezdece! Vedno nama je bilo v mislih; kedar sve se učile ali pa zabavale. Da, čestokrat sve pozabile na jed in pijačo, po noči pa sve o njem sanjarile.

Če sve le trenutek imele prosto, sve uže hitele v gozdiček, kjer sve v zatišji med širokimi peresi banan opažale vsako gibanje blestečih ptičkov. Blizu gnezda sve pokladale kitice iz svežih cvetlic in slaščice, namazane z dišečim medom.

Okolu frfotajoči kolibrički so često pokuševali zánje pripravljene sladkarije. Necega dne sve pa doživele dokaj veliko veselje, ko v neprisotnosti starih kolibrijev pogledave od blizu v gnezdece. Mestu jaječec ugledave ondi štiri rudeče krogljice, pokrite z tenkimi lupinicami. Samo njihovo gibanje je naznanjalo, da so to živa bitja. Glasù teh slabih tvorov pa nisve slišale. A tudi dolgo je nisve gledale, kajti vsled najine radovednosti sta preplašena starca brzo prilétela ter naji prestrašila z bojazljivim čivkanjem. Škoda, da je najina radost le kratko trajala. Ko se jednoč zopet približave gnezdu, ugledave gnjusen prizor. Prazno in razdrapano je viselo gnezdo z vejice; na tleh pod njo našle sve dva mrtva ptička. Starca sta izginila in le nekoliko metuljev je poletavalo blizu. Kdo je to razdejal? Kaka tica ujeda ali kak pajek, neprijatelj kolibrijem? — Tega nisve nikoli zvedele.

Ko vidive ta gnjusni prizor, polijó naji solze, koje privabijo k nama donno Carmen

in nekoliko druzih nun. Vse so se trudile, da bi naji potolažile, kar se jim pa ni tako kmalu posrečilo.

Še le drugi dan se nekoliko potolažive. Sprehajaje se po vrtu, objeme me Rozita okolo vratu ter dé tresočim glasom:

— «Juana, kolibrički so mrtvi. Veš li, kaj je to: umreti?»

— «Ne, ljuba Rozita . . . Kolibrički so živalice . . . Otročiči pa, če umró, pridejo v nebesa. Ali tudi tega ne veš, kaj je smrt?»

— «Ne . . . Vže večkrat se mi je zdelo, da sem mrtva . . . Nič me ni bolelo, ali matere svoje in prijateljic nisem videla.»

Na to me objeme, globoko vzdihnivši.

Da bi pa te besede umeli, bodi omenjeno, da so Rozito časih obhajale medlobe, trajajoče nekoliko ur. Zdravnik je priznal, da zoper to bolezen nema zdravil.

Jednoč sem bila navzoča, ko je Rozita omedlela: zaprla je oči in ni dihala. To me je dokaj ostrašilo. Ko v dveh dneh zopet pride v samostan in nadaljuje svoja dela, nijsem pripisovala njeni bolezni posebnega pomena.

Necega dné zopet ni prišla Rozita v samostan. Ko vprašam po vzroku, povedó mi, da je bolna.

Prosim torej neprestano, da bi jo smela obiskati.

Mati me torej vedejo k nji.

Na beli postelji ležala je Rozita, zavarovana s pletenico zoper nadležne muhe. Njena mati, mlada, uljudna oseba, je sedela poleg nje; na drugem konci sedela je indijanska strežajka s zavihanimi rokavi; njena dolžnost je bila, bolno deklico razveseljevati ter ji spolniti vsako njeno željo. Veseljem opojena hitela sem s razpetimi rokami k Roziti. V zavoji je izgledala kakor angeljček v oblakih. Vsprejela me je z usmevom; hotela je vstati, ali vse je bilo marno, padla je zopet nazaj na postelj. Odstranivši zavoj, se objameve. Moj Bog! Kako se je Rozita premenila! Njene ročice so bile takorekoč prozorne, obličje njeno, obdano od črnosvetlih las, bilo je bledo ko vosek; njene oči, drugikrat temno-modre, so pogledavale plaho okolo. Vender je bila vzlic temu krasna. A krasota njena me je napolnovala strahom. Med tem, ko se najini potrti materi tiho pogovarjate med seboj, je Rozita le težko naznanjala svojo radost, da sem jo obiskala.

Odgovarjala je sicer pravilno, vender sve se le malo pogovorile o svojih vsakdanjih poslih. Vprašala me je tudi, so se li vrnili kolibrički nazaj v gozdiček in če véliki sreberni metulj še posedava na cvetji bujnih dreves in lepih cvetlic. Na vsa ta vprašanja

sem jej natanko odgovarjala. Ko pa opazim, da bi jo moglo daljše razgovarjanje utruditi, se objameve in poslovive v nádeji, da se v nekoliko dneh zopet sestaneve zdrave in vesele v samostanu sv. Marijete.

Ko pa tjà tudi tretjega dné ni prišla, vprašam donno Carmen, kedaj da morem zopet obiskati Rozito. Nuna, vsa objokana, vzame me v naróčaj, ter dé:

— «Ljubo dete, Rozite ne bodeš več videla . . . V nebesih je pri angeljčkih.»

— «Pri angeljčkih? . . . Kaj je umrla?»

Donna Carmen me tiho k sebi pritisne. Kakor znano, nisve vedele z Rozito, kaj pomeni: umreti.

— «Obiskala jo bom,» pravim na to.

— «Saj sem ti rekla, da je Rozita postala angeljček in da je v nebesih!»

— «To nič ne dé . . . videti jo hočem . . . šla bom k nji.»

Vsled nestrpnosti in žalovanja sem jo jela naganjati, takó da donna Carmen ni vedela, kaj bi počela z menoj. Konečno pravi:

— «Torej pa idive! Ali samo pod tem pogojem boš videla še jedenkrat Rozito, če ne boš jokala. Prosila bom tvojo mater, da te vedejo tjà, jutri bode ondi ples angeljčkov.»

Nič več nisem jokala.

— «Jutri bom videla Rozito!» vskliknem vsa obveseljena.

— «Da, toda jokati ne smeš, naj se zgodi karkoli. Tvoja prijateljica v nebesih bi se zeló nate hudovala in s tem bi ti vzbudila veliko nevoljo. Nu, mi obljubiš, da ne bodeš jokala?»

— «Zagotavljam vam, dobra donna Carmen!»

— «Smeješ se lehko, ako boš hotela!»

— «Se bom pa smejala, ker tako želite!»

Šla sem torej domòv potolažena, da bom jutri videla zopet Rozito.

II.

Ples angeljčkov. — Ne bom jokala. — Mučna materinska dolžnost. — Kako sem spolnila svojo obljubo.

Da bi pa čitateljica in čitatelj razumela nastopni odlomek, treba znati odnošaj, ki prevlada ne samo v Mehiki, nego v Peru in druzih, Španjski podanih deželà.

V teh deželah, v kojih prebiva jako pobožno ljudstvo, se ne smatra otrokova smrt kot uzrok žalovanju.

Umrè li dete prej, nego je vedoma grešilo, pride v nebesa, kjer postane angeljček.

Tedaj ni povoda, da bi kedo pomiloval tako izgubo; temveč veseli naj se, da bode

dete uživalo večno blaženost prej, nego je poznalo protivja in trpljenja zemeljskega življenja.

Pokosí li smrt nedolžno dete, bojé se ne samo sorodniki, nego i lastna mati njegova, kazati očitega žalovanja. Spodobnost zahteva, da so vsi prav židane volje. Ko bi se komu izmed prijateljev le jedina solza prikazala v očeh, bilo bi se bati, da razsrjeni Bog pahne angeljčka iz nebes. Običajno se drugi dan po smrti vrši v hiši mrlička veselica. Jedó, pijó, pojó in plešejo okolo malega mrlička. Ta veselica imenuje se ples angeljčkov.

Naj si misli po svojem nazoru vsakdo, kar hoče o tem običaji, jaz sem bila navzoča pri plesu, ki se je priredil na čast moji prijateljici Roziti.

Nì najmanjše bojazni nisem občutila, da, z velikim koprnenjem sem čakala ure, ki ima priti, da bi se vže mogla udeležiti te slavnosti.

Zabava se je vršila zvečer. Oblečena sem bila v plesno obleko. Imela sem zlate uhane in bisernico okolu vratu. Pa tudi spremljajoča me mati imeli so lepo obleko; nihče ne bi verjel, da greve k pogrebni slavnosti. Srečno dospeve do hiše moje prijateljice. Ta hiša imela je, kot večina drugih, samo jedno

nadstropje, ker so potresi, ki vsako leto pomerno dvakrat razsajajo tu, višjim hišam jako nevarni. V hiši so bila odprta vsa okna, in vse duri; čarobna svetloba je skozi nje prihajala, veselo petje in godba odmevala je iz njih.

Predno sve vstopile, opomnijo me še mati:

— «Juana, spominjaj se svoje obljube, da ne boš jokala!»

— «Ne, ne bom jokala, mamica!» obljubujem.

Vstopive torej v pritlično prostorno dvorano, ki je bila z gosti uže vsa natlačena.

Žene, deklice v plesovni obleki kot me dve, so se sprehajale ali pa plesale po kitarinih zvôkih.

Črno oblečeni možje so sedeli okolu mize; nekateri so pili likvore, drugi so pušili cigarete ali so pa kvartali.

V jednem kotu dvorane pristrojena je bila jedilnica, kjer so sluge prišedšim ponujale razne prigrizke.

Vso to raznovrstno družbo osvetljevalo je nebrojno sveč in svetiljk.

Pozornost mojo je náse obračala slavnostna postelj, ki je bila postavljena sredi dvorane, odičena z belimi zastorami.

Na tej postelji ležala je uboga Rozita v beli obleki z robci.

Roke je imela sklenene, kot bi molila, njena glava pa je bila ovenčana s cvetkami. Laske imela je lepo razčesane in upala ličica pobarvana s karminom. Človek bi mislil, da sladko spi.

Cvetlice, kojih so sorodniki ogromno vkupe nanosili, so jo skoro vso pokrivale. Mej cvetice so bile vtaknjene njene zlomljene igračice; med njimi sem poznala i te, koje sem ji bila jaz podarila.

Prižgane dolge sveče s svojo svetlobo, so delale, da je vse izgledalo kot v kaki kapelici. Ko zrem na ta nenavadni prizor, pač nisem pomišljala na jok; bila sem vsa zavzeta. Razsvetljava in veseli vriš se pač nijso vjemali z nejasnim mojim pojmom o smrti. Ugledavši Rozito v taki olepšavi sredi nakupičenih cvetlic, mislila sem, da spi.

Naproti nama pride nekoliko gospéj. Rozitina mati je imela svetlo obleko, z biseri in dragimi kamenčki obšito; vrat in roke imela je gole, in v črnih, gostih laseh imela je pripeto veliko rudečo rožo.

Obnašala se je jako veselo, pri najmanjši priliki smejala se je glasno. Opazila sem vender, da jej smeh ne prihaja od srca in da lica njena nimajo prirojene barve, temveč je karmin, s kojim je pobarvala lica svoje hčerke, k temu največ pripomogel.

Druge gospé je niti za trenotek niso zapustile, dà, zdelo se je, da jo skrbno čuvajo. Objela je mojo mater in se ji zahvali, da je prišla ž njo «delit njeno radost». Potem je prišla vrsta name; dvigne me in me pritisne na svoje prsi.

— «Draga Juana,» pravi, «nikoli ne zabi mojega angeljčka, zeló te je ljubil, in ko bi bil ostal mej nami . . .»

Glas jej zastane in obličje se jej nakremži. Vže mi je postajalo milo pri srci in ko bi se ne bila spomnila svoje obljube, koj bi bila plakala. Gospè, ki so nas spremljale, so takoj zabranile to.

— «Na kóga mislite, gospa Inova?» vpraša jo najstarejša izmed njih; «hočete li hči svojo z brezbožnim žalovanjem učiniti nesrečno? . . . Rajši se radujmo. Saj je to dan veselja.»

Nesrečna mati si skrivaj obriše solzo v očesu. Posili se na smeh ter nas vede v jedilnico, kjer smo bile primorane pokusiti kolač in pomerančni sok. Kmalu nas zvabijo vesele deklice v kolobar, da bi plesale po kitarinih zvôkih.

Še odmora si ne privoščijo, da bi mogle nekoliko premišljati in opazovati. Vsak je sam sebe in druge preglušoval; petje, plesanje in igre vrstili so se neprestano. Ko-

nečno se naveličamo ter prosimo, da se smemo oddahniti na klopici v samotnem kotu te prostorne dvorane.

A tudi tjà so nam donašali različna občvrstila, osebito zmrzlino, «mazamoro» nazivljeno, kruhke v mandljevem mleku, med v satovji, stolčene poslaščene orehke in druge slaščice. Dobro sem poznala te sladkarije, kajti večinoma so bili to izdelki od donne Carmen, in često smo je pokuševale v samostanu.

Pri vsem tem pa nisem mogla dolgo strpeti, da ne bi pogledala ljubčeka, počivajočega sredi množine sveč, svetiljk in cvetnih skupin. Vedno me je neka čudotvorna moč vlekla k nji. Vse na svetu bi bila rada dala, da bi mi bilo dovoljeno, približati se k nji.

Prešinilo me je prepričanje, da je ne bodem več videla, in če je že duša v nebesih, truplo gotovo položé v zemljo, kjer bo kmalu uničeno. Ni torej čudo, da so mi pri jednacih mislih sladkarije donne Carmen ostajale v grlu, kot bi me hotele zadušiti. V glavi se mi je vrtelo, prsi so se mi krčevito dvigale in trepalnice so le težko zadrževale potok solz, ki so mi silile v oči. Vender sem premogla ta vtis.

Spominjajoč se dane obljube nuni in materi svoji, obljubila sem sama sebi:

— «Ne, ne bodem jokala . . . ne smem jokati!»

Mati moja, ki so bili istotako slabe volje v srci, poznali so mojo notranjo bôl.

Dvorljivost in spoštovanje do rodbine zahtevalo je, ne biti samo pokorna staremu običaji, temveč da bi tudi pohujšanja ne prouzročila. Naznanijo mi tedaj, naj se pripravim k odhodu.

Nerada sem ubogala. Zdelo se mi je, da ne smem zapustiti v spanji počivajoče Rozite in da jo moram še enkrat objeti. Domnevala sem, da bi gotovo odgovorila na moje objemanje, ko bi jo poklicala:

— «Rozita, dragica moja, jaz sem pri tebi!»

Prosila sem to svojo mater, ali ona mi je prošnjo mojo odločno odbila. Toda ne pustila sem se odstrašiti ter sem zaprosila gospo Inovo. Tudi ta se je temu protivila, vender je vsled neprestane prošnje moje konečno v to privolila.

— «Kako iskreno sta se ljubila ta dva otroka!» pravi poluglasno.

Prime me za roko in me vede k opremljeni postelji.

Za menoj stopajoča mati mi pošepnejo:

— «Ne spozabi se!»

Približavši se k svoji tovarišici, kličem ljubeznjivim glasom:

— «Zbudi se vže, Rozita! . . . Tako te bodem ljubila, da ti nebesa nadomestim!»

Poljubila sem njene ustne in nehoté mi kane velika solza iz očesa na njeno obličje.

Poljub moj in solza sta učinila čudež.

Rozita se premakne, obraz njen se oživi, odpré oči in je zopet zatisne.

Ta prizor je kar omamil prisotne gledalce; meni se je pa zdelo, da to mora biti popolnem prirojeno.

Vsi gostje ostavijo petje in plesanje ter hité k postelji.

Gospa Inova se obrne k zbranim gostom, kličoč, veselja vsa opojena:

— «Ona živi! Ona je živa! . . . Hvala Materi Božji! Ta omedlevica je bila daljša, ko vse druge!»

Mnogi so menili, da je to samo prevara, ker smrt nikogar več ne spusti iz svojega objetja.

Rozita je nepremično ležala.

Zatim, ko je gospa Inova zrla nepremakljivo na svojo hčer, zavém se zopet in jo pozóvem:

— «Rozita! . . . draga moja Rozita!»

Oči njene se zopet odpró, život se strese, kakor bi vánj dihnila duša. Rozita s popolnem razumljivim glasom zakliče sè svojim srebernim glasom:

— «Juana! . . . mamica! . . .»

Vsklik splošnega iznenadenja čuje se iz vseh ust. Gospa Inova je prenesla svojo hčerko v tiho sobico ter poslala po zdravnika.

Rozita je v istini oživela. Napadle so jo medlobe in neizkušeni zdravnik, kakeršnih je pri nas dosti, mislil je, da je mrtva.

Gorka solza, s kojo sem porosila njeno obličje, probudila jo je zopet k novemu življenji.

Ko Rozito položé v gorko postelj in vsem oznanijo, da se je njeno zdravje vidno obrnilo na bolje, spustim se v trpki jok. Mati so me pa svarili.

— «Mamica! Sedaj pa odpustite,» pravim, «veselja plakam, in to je menda dovoljeno?»

Rozita ni samo popolnem ozdravela, temveč navali omedlevic so čim dalje tem redkeje se ponavljali, dokler niso konečno popolnem izginili.

Za nekoliko let, ko sve bili uže obe do vrha dorasli devici, rekla mi je večkrat:

— «Juana, ti si mi otela življenje . . . s solzo in poljubom!»

Ema, deklica z Havajiških otokov.

I.

Človekojedci ali pesjáni. — Šola v Punahu. — Miss Lambertova. — Zguba prijateljice.

Ko je v minolem stoletji kapitan Cook (beri: Kúk) odkril Havajiške otoke ali «Sandviške», takó poimenovane na čast tedanjemu angleškemu lordu admiralitete, prebivali so na teh otokih divjaki, ki so svojim malikom žrtvovali ljudi in so bili sploh znani kot človekojedci ali človekožrci.

Potnik še dandenašnje tù najde podrtine malikovavskih ograd in hramov, v kojih so žrtvovali človeške žrtve strašnim bogovom, stolujočim v ognjenikih, kar dokazujejo veliki kupi človeških kostij obojega spola in razne starosti. To so pač žalostni spomeniki barbarskih časov. Havajiški divjaki, skoro na pol nagi, so stanovali v kolibah, z listjem pokritih. Domače živine, na pr. konjev, volov in kôz, kojih je sedaj vse polno, za one dôbe ni bilo na otocih.

Ti otočani živili so se z ribjim lovom, nekateri s poljskimi pridelki, ovočjem banjan

in rožičev. V prostem času so vadili svoje telo, osebito so se odlikovali v plavanji, in kakor čitamo v potopisih, so možje in ženske, ležé ali stojé na prosti deski znali plavati po razburjenem morji. Vojskujoči in boreči se neprestano z drugimi rodovi, ohranili so svojo divjo nezavisnost.

Ko je dedni kralj Kamehameha V., ki sedaj kraljuje, nazivljen tudi zaradi svoje bojne sreče Napoleonem otokov, pričel vojno zoper havajiške bojevnike, skočilo je tri tisoč Havajcev rajši v propad Nuana, nego bi se bili predali. Njihove kosti je še dandanes ondi videti. Taka je bila minulost Sandviških otokov še pred petdesetimi leti. Ako se želite seznaniti se sedanjim njihovim položajem, dovolite, da vam opišem svoje rodišče Honolulu, stolno mesto vsega otoka.

Na otočiču Oahu, v podnožji ognjenika, kojega temen nazivljejo demantno shrambo, razprostira se ozko nabrežje, s palmami poraščeno. Na tem nabrežji stoji mesto Honolulu, kojega zavetno pristanišče je v gotovih dobah v letu jako hrupno in živo; velikanski nasadi in razkošno nabrežje njegovo vzbuja občudovanje pri vseh potovalcih.

Mesto je ugledno, snažno in z vrtovi okrašeno; dasi ne broji ni 20.000 stanovnikov, je ondi že mnogo javnih poslopij, protestan-

tovskih hramov, spomenikov in pet tiskarn, toda najkrasneja je kraljeva palača.

Vse hiše so pobeljene in imajo zelene oboknice; stanovniki najraje bivajo v lopah, s cvetlicami poraščenih, v gugajočih naslonjačah ali na visečih blazinah. Po ulicah prijaznega mesta kar gomzí čilih stanovnikov, ki so vedno veselega lica. Možki se oblačijo evropski.

Nekateri naznanjajo svoje dostojanstvo z vojaško obleko. Ženske, večinoma jako lepe in nekoliko boječe, nosijo dolge, svetle in pisane halje, koje pa sredi ne zapenjajo. V svoje krasne lase vpletajo cvetoči jasmin ali druge cvetke, ter se jim prav lepo podâ. Čestokrat imajo vso glavo s cvetkami ovenčano. Ta skrbna oprava, smehljaj na ustnih, čilo, zdravo in veselo mišljenje dela jih kaj mične. Na naših goratih otocih, obstoječih iz ognjenikove lave (žlindre), ni cest in vsled tega tudi ne kočij in torej možki in ženske na konjih jezdarijo po okolici in po mestih. Mi smo konjeniški narod in naši konji so plemenite domače živalice. Ženske sedé na konjih kot možki. Pa tudi konje lišpajo s perjem in cvetlicami, kajti rastlinstvo Sandviščani strastno ljubijo.

Vidite, kaj so postali gorkokrvni divjaki, koje je Cook našel na teh otokih! Krščanska

vera in občanska omika, iztrebivši zdivjanost pri onih divjakih, spreobrnila sta je v mirno in tiho ljudstvo.

Da bi pa ljubeznjivi čitatelj poznal tukajšnji način vzgojevanja mladine, mu opišem tu zavod v Punahu, blizu Honolulu.

To šolsko poslopje je razdeljeno v dva oddelka. Jeden je za dečke, drugi za deklice. Omenim naj tù samo dekliški oddelek. Lega šole je kaj prijazna, nahaja se sredi travnatega prostora, pročelje obrneno je k morji. Vsaka gojenka ima svojo sobico, v kojej gospodari svojevoljno, kajti izročena je popolnem njeni oskrbi.

Vsaka učenka sama pometa in čedi svojo izbo, v red spravlja svojo sobo in svojo pohištveno opravo. Najmanjše zanemarjenje kara se najostreje. Šolo v Punahu obiskujejo hčere premožnih domačinov in naseljenih tujcev. Tu se uči francoščino, angleščino, zemljepisje, godbo, petje, risanje in šivanje. Vsak predmet uči oddelkovi učitelj ali učiteljica pod nadzorstvom ravnateljice.

Koncem vsacega leta vršé se javne skušnje v prisotnosti starišev in dostojanstvenikov otoka. V tej šoli se posebno za to skrbi, da bi se dekleta naučila samostalno gospodinjiti.

Ravnateljica ustanavlja vsacih štirinajst dni oskrbnico, koja skrbi za vse gospodinjstvo v ustavu, drugim je pa izročena skrb po ostalih oddelkih. Nekatere učenke nadzorujejo v kuhinji, pripravljajo vsakdanja jedila, in celó pečivo same pripravljajo, sladkarije in navadna jedila. Druge učenke zopet hodijo na trg po živež, druge pa oskrbujejo perilo in opravo šolskih prostorov. Ako jih obiščejo gostje, jim lepo strežejo in jedna drugo hoče v tem prekositi, da bi se odlikovale s svojo spoštljivostjo in uljudnostjo.

Poučuje se tudi v zdravenji bolnih in ranjenih; v prostih urah za zabavo gojé na vrtu cvetlice, zdravilne zelí, kojih lečilno moč se učé poznavati. Poučne izlete po okolici prirejajo s svojim učiteljem prirodoslovja, koji jih uči poznavati drevje, rastline in najvažneje živali. Iz ustava v Punahu pohajajoče učenke so izurjene v vseh potrebnih vednostih, kojih treba vsaki ženi, ki se hoče svoje dni posvetiti rodovini z blagodarnim vspehom. Tudi jaz sem bila tako srečna, preživeti najblažje ure svojega življenja v tem zavodu. Bila sem hči bivšega načelnika otočiča Oahu, kjer sem posedovala v najrodovitnejšem kraji prostrane plantaže in pašnike z mnogobrojno govejo živino; skratka, večina tega otočiča bila je moja last.

Žal, da sem to podedovala predčasno vsled življenje nesreče. Ko mi je bilo pet let, poginili so moji dragi starši pri potresu, koji jako često razsajajo na Sandviških otokih, tako da se njih število še vé ne. Dasì sirota, vender nisem bila popolnem zapuščena. Vrhni urad kot varuh sirotam, sestoječ iz nekoliko oseb havajiškega kraljestva, je začasno prevzel v svojo upravo moja posestva. Zatim so pa v ustavu nežno skrbeli záme, kakor morejo to le skrbni starši učiniti svojemu otroku. Pod varstvom svojih učiteljic in v ljubezni do svojih součenk sem ondi živela kot v rodbini. Navezana sem bila na ta zavod takó, da se mi je zdelo, kot bi se bila ondi porodila ali pa morala za vse življenje tam ostati. Dopalo mi je ondi nad vse, kajti vse je príjalo mojemu srcu in umu. Moji učitelji in prijatelji bili so z mojim napredovanjem popolnem zadovoljni. Vsa moja mladost bila je nepretrgana vrsta radostnih dni. Sladko je minulo življenje moje pod najprijetnejšim podnebjem na svetu, v podnožji slikovitih gorá, nad modrim zrcalom morske gladíne. Za svet se nisem brigala, ker nisem poznala nobenih željà. Bila sem srečna.

Po dnevi sem po šolskem poučevanji in po zabavnih delih mislila samo na namen

dneva, na cvet kake nenavadne rastline, na gorske izlete ali pa na prihodnje skušnje. Zvečer sem se zabavala v senci svežih palem v krogu veselih svojih tovarišic. Dasi so bile med nami Angličanke in Američanke, živele smo ne oziraje se na različnost narodnih odnošajev v složnosti, ki je bila duša vsemu ustavu. Vzajemna ljubezen naša ni bila nikoli porušena. Vender je ni nekaljene sreče, ki bi bila podeljena človeku; še sedaj mi je v živem spominu žalosten dogodjaj, koji sem doživela v oni dobi svojega mladega življenja.

Bivši prvo leto v ustavu v Punahu, nameščena je bila ondi za učiteljico zeló izobražena gospa miss Lambertova. Leta je bila hči necega selnika z otoka svetega Mavricija. Oče njen je osiromašil vsled predrznih podjetij; mati njena bila je Američanka. Miss Lambertova se je pri spolnjevanji svojega urada odlikovala z jako čislanimi lastnostmi. Pod njenim nadzorstvom se je ustav povspel na vrhunec svoje popolnosti.

Ni omenjati ne morem, kako je skrbela ta gospa za moje vzgojevanje. Začetkom sem le malo govorila, bila sem svojeglava in enmalo poredna deklica. Dasi nisem še popolnem razumela nesreče, koja je zadela našo rodbino, je dušo mojo vender navdajala

neka trpkost. Miss Lambertova budila je v meni duha, preganjala mojo čmernost, krotila mojo svojeglavost z ljubeznivimi besedami in s svojo vzgledno potrpežljivostjo. Takó me je počasi zasè pridobila ter je porabljala moje zaupanje v moje popolnenje. Ko je bila tako Miss Lambertova nekoliko let naš bogek v Punahu, póči kar nakrat necega dné nemila vèst, da se miss Lambertova hoče omožiti in da zaradi tega odpotuje na nek drug havajišk otok, daleč od nas!

Početkom ni nihče hotel verjeti, da bi nas miss Lambertova mogla ostaviti. Kako bi se mogli od nje ločiti? Za nekoliko dni se je ta novica potrdila. Ko je še pred več leti miss Lambertova živela s svojo rodbino na otoku sv. Mavricija, bil je njen oče v zvezi z nekim častnikom američanskega namorništva, Jurijem Hamiltonom.

Ne vé se, ali sta bila že takrat zaročena, toda ko je odplul kapitan Hamilton s svojo ladijo, jela je siromašiti rodbina Lambertova. Ostavši na to službo, kupil je kapitan Hamilton prostrana zemljišča na otoku Havaji, hoté se pečati z mnogo koristnejšim poslom, z ovčjo rejo. Na potovanji v svojo novo domačijo pomudil se je tudi v Honolulu, da bi mogel biti prisoten pri javnih izpitih in razdelitvi nagrad v šoli v Punahu. Kaj

je iz tega sledilo, si lehko mislimo. Hamilton in miss Lambertova sta se tu seznanila. Vzajemno nagnenje iz mlade ljubezni je tako močno vsplamtelo, da je že v nekoliko dneh postala miss (gospodičina) Lambertova mistress (gospa) Hamiltonova, a kmalu potem je odpotovala s svojim možem na oni otok.

To je bilo tarnjanje in jokanje, ko smo se ločili!

Tarnjale in solzile so se naše učiteljice in učenke. Zlasti mene se je polastila velika žalost, da se gospica Lambertova kar ni mogla utolažiti.

— «Ljubček, spominjaj se mene,» pravi odhajajoč, «jaz tebe nikdar ne zabim!«

Čas pa delo sta nekoliko umirila naše togovanje. Gospa Hamiltonova, tako jo bodemo zdaj imenovali, dasì je sama imela pozneje deca, se je često nas spominjala s kacim darilcem, kar nas je jako veselilo.

Vztrajala sem torej v tem zavódu pod drugo ravnateljico do svojega dvanajstega leta — v naši gorki pasmi deklice v tej dobi že dorastejo — ko se pripeti nesreča, koja je vsemu havajiškemu otoku pretila s pogubo.

II.

Ognjenik Mona Loa. — Zmešnjava v ustavu. — Besnost neolikane devojke.

Znano je že, da na naših otokih često razsajajo potresi.

Vzrok temu zlu je otok Havaji, kjer štrlé v nebo trije mogočni ognjeniki, kojih jeden vedno meče ogenj iz sebe. Prebivalci se tem manj brigajo za njim pretečo nevarnost, čim bolj jih priroda obsipa s svojimi darovi.

Leta 1868. prigodila se je meseca aprila strašna prememba; na jasnem obnebji ni bilo videti oblačka; toda naenkrat se stemní nebo in zagrne solnce s črnim zavojem. Vzduh se je napolnil z gostim dimom in črnim prahom.

Dasì ni bilo vetra, se je vender morje visoko vzdigovalo, pljuskajoč na breg velikanske valove. Vsa znamenja so kazala na to, da se blizu nas pripravlja ognjenik k izbruhu. Gledé tega nas je še uveril močán potres v Punahu. Pozneje smo zvedeli, da so ta potres čutili po vsem otočji. Z ozirom na take prigodke pri nas gradijo same pritlične lesene hišice, da ne bi bila prizadeta večja škoda.

Lovci velerib prinesli so nam najžalostneje novice. Na otoku Havaji je razsajal potres,

kakeršnega doslej še nihče ne pomni. Po nekaterih krajih so bile uničene vse naselbine popolnem, drugje zopet razpočila se je zemlja, in nastale so strašne propasti, iz kojih so se valili omamljivi sopari in potoki perečih tekočin. Razkačeno morje zaplavilo je pobrežna posestva in sela ter uničilo pristane s prebivalstvom vred. Konečno se odpre žrelo ogromne gore Mona Loa, in v velikih potokih valila se je žgoča lava (žlindra) v morje mnogo milj dalječ, kipeča ko krop. Vse te prikazni spremljali so potresi zemlje po noči in po dnevi. Nepopisen strah in obup razširita se po stolnem mestu Honolulu. Da bode prej opažanim znamenjam sledila tako nepričakovana nesreča, tega se ni nihče nadejal.

Kakor hitro se je ta vest razširila, se je takoj pomišljalo na to, kako pomagati ostalim ponesrečenim. Kmalu so ljudje nanosili mnogo živeža, obleke, zdravil in druzih potrebščin na parobrod, na kojem je sam kralj z mnogobrojno družino odplul naslednjega dné na otok Havaji.* Ta pomoč je bila samo za prvo trenotje, začasna, in ni torej zadostovala tako ogromni škodi. Ves narod je požrtvovalno nabiral raznotere pri-

* Na tem otoku so otočani ubili Cooka pri nekem sukobu l. 1779.

pomočke in mnogi so se napotili tjà, da bi osobno pomagali tam, kjer bi trebalo.

Ta prigodek z vso grozo čuli smo tudi v šoli v Punahu. Součenke moje in jaz nismo mogle ostati nebrižne za tolika trpljenja svojih rojakov, mnoge izmed nas imele so sorodnike pa prijatelje v Havaji; najbolj nas je mučila negotovost o usodi naše drage mistress Hamiltonove. Prebivala je s svojim možem in otroci v okraji Kau na podnožji gore Mona Loa, kjer je potres najsilneje razsajal. Ali ni možno, da je naša bivša ravnateljica z vso svojo rodbino pokopana pod podrtinami in sesutinami? Morebiti je živela v največjem nedostatku. Vse smo ménile, da je poginila in smo živo pomilovale njeno nesrečo. Nikjer nisem imela pokoja. Govoreč o nji po dnevi in sanjaje o nji po noči, očitala sem si svojo malomarnost in nehvaležnost do svoje druge matere.

Nudila se mi je prilika, da uresničim svoje vroče želje.

Vsled došlih izvestij iz Honolulu je bilo na nesrečnem otoku Havaji mnogo žená, otrók in starčkov ranjenih in opuščenih, koji so trebali hitre in obile pomoči. Pozivljene so bile torej ženske, ki bi bile zmožne oskrbovati bolnike.

Nova naša ravnateljica mistress Daversova bila je nekoliko vešča v ranocelstvu, zaradi tega se je zeló rada oglasila za ta posel. Sklenilo se je, da jo spremi šest najstarših in najmodrejših učenk. Lepó sem prosila za dovoljenje, da bi smela iti ž njimi, toda prošnja moja bila je odbita. Bila sem sicer dosti močna, toda premlada za tako podjetje, in sorodniki v Honolulu niso hoteli prevzeti záme odgovornosti, ker sem bila dedica obširnih posestev.

Ko mi naznanijo to prepoved, zgubila sem toge in zlobe skoro ravnodušje. Ves dan sem neprestano jokala, pulila sem si lase, z nogami bila ob tla in kakor blazna butala z glavo ob zid.

Vsled mojega obnašanja vsa prestrašena, sporoči mistress Daversova mojim varuhom, da se boji pogibeljnih nasledkov za moje zdravje, ako ostanejo pri svoji prepovedi. Ker so se torej sorodniki moji bali, da bi se stanje moje ne obrnilo na slabše, so konečno privolili. Uznali so, da ne morejo overati moje požrtvovalnosti, ker je vsaka pomoč dobro došla. Nisem samo dobila dovoljenja spremiti mistress Daversovo, nego i pravo, podariti dve sto pijastrov* na korist ubogim žrtvam.

*) Pijaster = pol gold.

Kakor hitro dobim torej dovoljenje, utešim se, da sem se mogla pripravljati k odhodu. Ladiji je bilo odpluti že naslednjega dné. Vsak ugane, kóga sem imela v mislih. Nek notranji glas mi je pravil, da morem gospé Hamiltonovi izkazati važne usluge.

Strahu, da bi moji sorodniki znabiti ne preklicali dane besede, nisem mogla pričakati jutra. A v istini me je skušal jeden izmed njih pregovoriti še pred odhodom. Toda odstopiti nisem hotela od svojega trdnega sklepa. Uro pozneje sem bila na krovu in ladija odjadrala je z nami v jako ugodnem vremenu na daljno pot. Proti večeru nahajali smo se že jako daleč od mesta Honolulu. Kapitan naš nam je zagotavljal, da iz Oahu do Havaji dospemo v dveh dneh. Čim bliže smo prihajali k ognjeniku, tem silneje so se zaletavali valovi v ladijo. Neizprosna morska bolezen napala je marsikatero mojo tovarišico, da i celó gospo Daversovo. Meni se je pa posrečilo ustavljati se tej jako neljubi nezgodi, koja sicer ni baš nevarna, tako da sem mogla i drugim pomagati. Proti večeru druzega dné pristanemo srečno k otoku Havaji.

Popotniki in pomorščaki, skupivši se na krovu, so že od daleč občudovali jako lep a grozen prizor, ki se je pojavil pred njimi.

Zahajajoče solnce zakrivalo je neprozorni zavoj dima in prahu, ki se je valil po vsem otoku. Dasì je vel oster vetrič, smo težko sopli v tem s žveplom nasičenem vzduhu; preko brega je plula neizmerna množica mrtvih rib in druzih morskih živalij in iz morskih globin izstopivših ali vtrganih predmetov. V dimu je bila jedva poznati veličastno podobo gore Mona Loa. Dasì ni bilo slišati podzemeljskega bobnenja, je vender na nekaterih krajih švigalo iz zemlje mnogo plamenov.

Ves prizor predočil nam je podobo pekla, kakor ga nam opisuje svetopisemska povestnica. Nihče ne bi verjel, da morejo ljudje živeti na takem kraji groze in zmešnjave. Ni naši pomorščaki niso mogli poznati njim dobro znanih krajev. Izginile so cele vasi na veke, hribi in doline premenile so se v opustošene planine. Nikjer ni bilo najti ni sledù živega, morski pritok poplavil in prihrul je daleč v deželo, v morje pomedel prebivalce, domače živali in vsa poslopja.

Kar ni poginilo v plamenih, uničila je občna povodenj. Potres je precej že ponehaval, toda temena skal so se na mnogih krajih valila s oglušujočim lomozom v belo, razpenjeno morje.

Strahu, da bi strmi breg v taki neprozorni temi ne zasul naše ladije kot otroško trugico, velel je kapitan, ladijo usidrati daleč od brega. Vso noč smo še ostali na nji, pri čakujoč prve žarke solnčne svetlobe. Kapitan je to učinil iz previdnosti, a samo jaz nisem soglašala z mnenjem skušenih namorščakov.

Vso noč nisem zatisnila nì očesa. Vedno me je mučilo očitanje:

Bože! ne pridem li prepozno na pomoč svoji dobri učiteljici, gospé Hamiltonovi?

III.

Deklica z ožganima nogama in kravar. — Mala načelnica. — Čar zlata. — Svojeglavost.

Drugo jutro iskala je naša ladija ob bregu varnega pristanišča. Nek plavec, opazivši z brega našo neodločnost, pripluje k nam na ozki deski, na kakeršnih domačini jako spretno umé plavati, ker nimajo druzih priprav. Z njegovo pomočjo dospemo v varno pristanišče.

Jako težavno se izkrcamo na breg, kjer so stale podrtine nekdaj cvetoče ribarske naselbine.

Grmada grobelj tvorila je pomnike nekedanjih ulic, in od prelepe katoliške cerkve

ni ostal kamen na kamenu. Od vsega prebivalstva ostalo je samo nekoliko stotin nesrečnežev obojega spola in različne starosti. Razen življenja niso ničesar imeli, in gladu in v ognji bi bili poginoli, ko bi se jih ne bila usmilila nagla pomoč. Ubogi ljudje so nas kaj radostno vsprejeli. Razdelili smo med nje obilico raznovrstnega živeža in pomagali smo jim postavljati in graditi bambusove koče. Moje součenke pričnó z menoj izvrševati milosrdna dela pri bolnih in ranjenih. Izvrševajoč svojo dolžnost, sem povsodi povpraševala po dragi gospé Hamiltonovi in njeni rodbini, toda v tej občni zmešnjavi je vsakdo mislil le na svojo lastno nesrečo in ni mogel torej pomišljati na nesrečo druzih.

Konečno sem našla mej bolniki neko deklico iz Vajohine, najbolj opustošenega okraja, ki je, bežaje pred bljevajočim ognjenikom, brodila po ognjeni lavi ter si ožgala obe nogi. Uboga deklica je pretrpela mnogo bolečin in zgubila je jedno nogo. Ime Vajohina me pa spomni, da je v dolini tega imena bivala naša ravnateljica. Ko sem deklici stregla, vprašam jo, ne vé li kaj natančnejega o gospé Hamiltonovi. Predno mi odgovori, upré oči v mè, kakor bi hotela naprej vedeti, more li z menoj govoriti odkritosrčno.

— «Dobro poznam gospo Hamiltonovo,» odgovori mi na to; «to je plemenita gospa; ali spadate morebiti k njeni rodbini?»

— «Ne, temveč skrbi me njena usoda kot bi bila moja lastna mati.»

— «Nič gotovega ne vem o nji,» pravi bolnica zadrežno, «Péla je neusmiljeno ravnala, ker jej ljudje niso hoteli donašati darov.»

Da bi se pa to dobro razumelo, moram omeniti, da med stanovniki nižje vrste, dasi so kristijani, prevlada še mnogo vraž, koje so podedovali po svojih pradedih.

Tako pripisujejo Péli, boginji ognjenikov, bivajoča po njihovem mnenji v žrelu Mona Loa, vse nesreče, koje so zadele katerikrat njih deželo. Kot prava kristijanka tej smešni vraži nisem pripisovala nobene verjetnosti in važnosti.

— «Ničesar mi ni znano o kaki boginji Péli,» odgovorim jej kar naravnost, «temveč poznam samo jednega in jedinega Boga, vsemogočega in ljubeznjivega, ki časih pošilja ljudem nesreče samo zaradi tega, da bi jih skušal ali kaznoval.»

Besede moje so neomikano deklico tako poparile, da je umolknila.

Po malem prestanku izprašujem jo zopet dalje:

— «Ni mogoče, da bi ničesar ne vedela o rodbini v vašem sosedstvu tako razglašene gospé. Za Boga, povejte mi kaj o nji!»

— «Čujte tedaj! Mislim, da je mistress Hamiltonova z vso rodbino poginila. Péla . . . a kaj čenčam? — goreča reka valila se je blizu njihovega stanišča, in ko sem bežala po tej goreči brozgi, ni sledu ni bilo več o njihovi hiši.»

Torbico, kojo sem držala v roki, spustim na tla ter se zgrudim onemogla na klop.

Potem naznanim vse, kar sem zvedela, svoji ravnateljici in součenkam. S tem sem jih pa zeló užalostila. Toda tudi drugi ljudje so to pripovedovali, kakor dekle iz Vajohe.

Ne zmeneč se za to, domnevala sem, da vender najdem svojo drago prijateljico Hamiltonovo. Morebiti se jej je posrečilo, ubežati iz nesrečnega stanišča. Nihče se dosedaj še ni prepričal, je li ostala živa ali mrtva. Trdno sem se nádejala, da je rešila svoje življenje, možno i čudesno. Še tega dné mi je novo znamenje osrčilo mojo nádejo.

Iz bližnje vasi so k nam prinesli kmetje, ko zvedó o našem prihodu, na nosilnicah pol mrtvega človeka, kojega so bili izvlekli iz podrtin. Bil je to kravar z dvora gospé Hamiltonove. Ko nastane potres, tudi on zbeží. Tekoči lavi je sicer ušel in že je

mislil, da je otet, kar se pod njim utrga skala, po kateri je bežal in ta ga je zasula. Ves potolčen in s zlomljeno nogo obleži dva dni brez pomoči. Tretjega dné ga šele najdejo in nam v oskrbovanje izročé.

Ko ga položé v šatoru poljske bólnice, zberemo se okolu njega, da bi mu pomagali.

Ker je bil sluga gospé Hamiltonove, stregla sem mu zlasti skrbno. Mistress Daversova mu obveže zlomljeno nogo, jaz mu pa podam iz svoje zaloge stekleničico španjskega vina. Kmalu mu tako odleže, da sem ga mogla vprašati, je li res rodbina Hamiltonova poginila ali ne.

— «Ne, gospodičina!» odgovori mi. «Kapitan ni poginil, ker je pred jednim mesecem že odplul na američanski ladiji v San Francisco živino prodajat, ter se vrne šele v dveh mesecih.»

— «Kaj je pa z gospo Hamiltonovo in njenimi otroci?»

— «Bili so ravno v svojem stanišči, ko nastane potres; ko slišijo praskot zidovja, zbežé iz hiše in se rešijo na bližnji holm. Vsled strašnega lomoza prestrašen zbežim in ugledam zvunaj gospo Hamiltonovo bežati v gostem dimu in pepelu. Najmlajše dete nesla je v naročaji, starejše je nesla dekla. Za njimi je bežalo tudi nekoliko ljudij

iz tega sela. Hotel sem je doteči, toda v hipcu se odprè zemlja pred menoj, in čudo, da me niso iz razpokline puhteči sopari zadušili. V grozovitem strahu bežim dalje in sam ne vem, kje sem konečno obležal.»

— «Menite tedaj, da je gospa Hamiltonova ušla nevarnosti?»

— «Ne zdi se mi to nemožno, ... da sem jaz rešen, to vem gotovo.»

— «Zakaj pa o sebi ne sporoči nobene vèsti?»

Kravar se zamisli.

— «Morebiti tiči kje med ognjenimi toki lave; Péla je hudomušna» . . .

«Pustite Pélo in njene hudomušnosti!» sežem mu v besedo nestrpljivo. «Bože, je li res, kar pravite? potem trpí gospa Hamiltonova že ves dan neizrecne muke in umira gladù in žeje! Ali je daleč odtodi kraj, kjer mislite, da se nahaja vaša gospa s svojimi ljudmi?»

— «Uro hodà. Kedor bi se pa hotel tjà napotiti, naj se le poslovi s tem svetom.»

— «O, dobé se taki ljudje!» vskliknem. «Še misliti ne morem, da bi gospa Hamiltonova, tako blizu nas se nahajajoča, trpela toliko težav in muk! In če bi ji nihče ne hotel prispeti k pomoči, storila bodem to sama!»

Tako smo se razgovarjali v prisotnosti gospe Daversove in mojih součenk. Ko slednje čujejo moje odločne besede, so kar ostrmele.

— «Vi pač pozabljate, Emica,» dé mi ravnateljica strogo, «da ste dekle, ki se ne more lotiti tacih podjetij.»

— «Kaj še!» pravi trpkim glasom kravár, «gospica ima prav. Ko bi le mogel stati na nogah, bi kmalu našel dobro gospo in njeno družino.»

— «Čujete li, kaj pravi ta mož?» vskliknem iskreno, «on ne popusti nadeje ter hoče oteti mistress Hamiltonovo. Česar pa sam ni zmožen, to mogó drugi izvršiti!»

Odkrivši plahto, ki je zakrivala uhod v šator, šla sem v zraven stoječo kočo, kjer je bilo zbranih nekoliko ljudij. Odločno jim zakličem:

— «Mistress Hamiltonova je s svojo rodbino v dolini Vajohini v veliki nevarnosti... Sto pijastrov dam onemu, ki jo reši ali mi pa prinese o nji zanesljivih vestij!»

Prisotnih poslušalcev je bilo mnogo, ki so zgubili vse svoje imenje, otevši si samo siromašno obleko. Toda ime Vajohina jih je ostrašilo, kajti ta vas je stala sredi bruhajočih ognjenikov. Nihče se ne oglasi.

— «Torej dve sto pijastrov!» kličem še z močnejim glasom.

Na to se mi bliža nekoliko môž, toda vsi so nekako nezaupljivo zrli v mé; zdela sem se jim premlada, da bi mogla spolniti dano obljubo. Jeden izmed njih me pozorno pogleduje, potem pa dé:

— «Svojo obljubo lahko spolni, saj je to mlada načelnica.»

Na naših otokih so me povsodi tako imenovali, kajti ondi so dobro poznali ne samo moje stariše, temveč i obširna zemljišča, koja sem bila podedovala.

Moja velikodušnost vzbudila se je v meni i zaradi tega, ker sta tudi oče moj in mati poginila vsled potresa; zaradi tega sem se toplo potezala za nesrečne žrtve.

Da bi pa vso nezaupljivost zaplašila, vzela sem iz svoje torbice pest zlatníkov in jim je ponudila, rekoč:

— «Temu ali pa istemu vse to, ki gré iskat mistress Hamiltonovo v Vajohino!»

Na to me prosi pet ali šest močnih môž, utrjenih v težkem delu, naj jih najamem.

— «Podajte se vsi na pot,» dém; «kar je možno jednemu, posreči se gotovo nekoliko možem; nagrado si pa razdelite med seboj. Kedor izmed vas se vrhu tega skaže požrtvovalnega, tega še posebe obdarim!»

Ko se med seboj natihoma zmenijo, oznanijo mi, da hočejo spolniti mojo željo.

— «Pripravite se tedaj, za četrt ure se napotimo; niti minute ne smemo zgubiti!»

Izplačala sem vsakemu po dvajset pijastrov naprej, potem so pa šli po slovo k svojim rodbinam. Ravnateljica in součenke so odobravale mojo naredbo. Med štirimi očmi me objame mistress Daversova, rekoč:

— «Ema, vi imate dobro srcé. Te može lehko nagradite velikodušno, kajti pri odhodu mi je vaš varuh izročil pet sto pijastrov, koje poljubno lehko porabite. On neče, da bi se sama žrtvovala; imenje svoje pa morete vporabiti v plemenit namen.»

— «Hvala vam za to!» odgovorim jej; «ali ste pa tudi pomislila, mistress Daversova, da jej ti možje, najdejo li v istini gospo Hamiltonovo, slabosti ali bolezni vso onemoglo, ne bodo mogli s čem pomoči?»

— «Sklenila sem, dobro dete, vas vse spremiti, in bodem v ta namen preskrbela konje.»

— «Kaj, mistress Daversova . . .»

— «Zakaj pa ne? Tudi jaz spoštujem gospo Hamiltonovo, saj je bila meni dobrotnica; vsled njenega prizadevanja sem dobila častni urad, hočem jej torej poplačati dolžno hvaležnost.»

— «Nu, spremite jih torej; oskrbimo si pa prej dva konja, ker se bom peljala z vami.»

— «Ni mogoče,» vsklikne odločno ravnateljica. «Emica, vi ste bila izročena v moje varstvo, nikoli ne pripustim, da bi se udeležila tako predrznega in nevarnega podjetja.»

— «Se hočete li sama udeležiti te predrzne odprave?»

— «Učinim to prevdarjeno, toda vam, Emica, — pustite se vender poučiti, kaj tacega ne dovolim.»

Priznala sem torej na videz, da je boljše opustiti to namero, na tihem sem pa osnovala svoj načrt. Med tem so prišli najeti poslanci. Pred odhodom so kravarja še natančno vse izpraševali, zlasti gledé potov, po kojih jim je hoditi.

Za gospo Daversovo smo konje preskrbeli brez težav; vse smo namreč izurjene jahalice.

Konjiču smo pripeli na vrat zabojček tečnih jedil za vso Hamiltonovo rodbino, ko bi jo srečno našli. Posamezni posli so pa nesli dostatek jestvin in druzih potrebščin.

Ko so bili vsi pripravljeni, napoti se torej tolpica mož z gospo Daversovo, koja nam je še z daljave pošiljala svoj pozdrav na pot.

Moje tovarišice so se dokaj čudile, da sem se tako hladno poslovila z mojo ravnateljico. In ko tudi druge učenke iz ustava v Punahu solzeče priporočajo mistress Daversovi vsakeršne naredbe in opreznost, ostala sem nebrižna. Ko pa odidejo, se je kmalu pokazala moja navidezna hladnokrvnost.

Tisti havajiški občan, koji me je imenoval nasproti drugim kmetom malo načelnico, bil je svoje dni sluga v naši rodbini, koje se je hvaležno spominjal.

To njegovo naklonjenost premenila sem z nekoliko podarjenimi pijastri v udanost. Še pol ure ni minulo po odhodu odprave, ko mi stari sluga mojega očeta privede konje. On sam imel me je spremljati in varovati po svoji možnosti.

Vsak je uganil mojo misel. Ker gospa ravnateljica ni privolila, da bi se v njeni družbi udeležila odprave, sklenila sem, da jej bodem od daleč sledila in se jej šele takrat pridružila, ko bi ne bilo več moči vrniti se nazaj. Svojemu spremljevalcu sem dala potrebne napotke.

Drage čitateljice, ne morete si predstavljati, kako so postale žalostne moje tovarišice, večinoj starše od mene, ko zvedó moj namen.

Vreme je bilo prekrasno; zemlja se je rahleje tresla, in krog nas vladal je mir, koji je bil le semtertja prerušen. Nádejala sem se, da že v dveh urah dohitim mistress Daversovo; med tem časom se nisem bala nobenih nezgod.

Poslovivši se z vsemi znanimi, podam se torej na pot, spremljana od domorodcev do konca vasi.

Jedna mojih tovarišic me je še dalje spremljala ter mi vedno očitala moje postopanje; seveda se zato še zmenila nisem; bila je to Francika, najnežnejša izmed vseh ostalih. Ustavila se je z drugimi havajiškimi prebivalci na utrgani skali ter mi je od todi klicala: «Z Bogom!» in v slovó z robcem mahala, dokler jej nisem izginila izpred očij.

IV.

V peklu. — Srečanje. — Aloha Péla. — Ognjeni propad. — Znamenja obupnosti. — Santalov most. — Čaša vode. — Bil je skrajni čas.

Ko ostaviva vas, stalo je solnce, zakrito z oblakom dima in prahu, še visoko na nebu. Ceste niso bile po potresu tako opustošene, kakor se je čulo. Na nekaterih krajih je bila pot zaprta s kako veliko skalo ali pa je bila razrita v razpokline, iz kojih je

dušljiv in omamljiv dim švigal. Toda ni nam pretila nobena nevarnost. Pazila sva samo na to, da bi našla sled prve družbe, s kojo bi se mogla združiti. Dasi je že več nego pred jedno uro pred nama odšla, sva jo hitro zapazila z vrha bližnje gore. Torej sva pospešila najine korake.

Okolica, pred nedavnem še razkošna in jako rodovitna, je žalostno izgledala. Stanovanja človeška bila so podrta, rastljine poteptane, drevje opaleno in posušeni studenci in potoki. Razrita tla so bila pomešana s kamenji in na nekaterih krajih so nam nasproti zevali propadi, dva do tri metre široki.

Pri vsakem koraku našli smo mrtve ožgane vole, kozé, konje in druge živali, koje je uničil potres; gotovo so se med njimi nahajala tudi človeška trupla, toda moj spremljevalec je večkrat odvračal pozornost mojo od vseh gnjusnih prizorov. Korakala sva ob podnožji gore Mona Loa, koje vrh je bil pokrit z lesketajočim snegom, dasi so iz njegovega boka in iz njegovih brezštevilnih poklin valili se ognjeni toki. Lave sicer nisva videla, toda gorak žveplen vzduh in gost, bel dim, ki se je pred nama valil, oznanjeval je njegovo bližino.

Skrb za najino varnost činila nas je pozorne po nepristopnih potih, krajih, ki so jako

nevarni. Zeló se začudiva, ko ugledava družbo pred nami, koja se je ustavila na panogi gorà. Po vedenji sva torej menila, da so naleteli na velikansko oviro. Narazen smo bili kacih sto korakov. Solnce je zahajalo za goro Mona Loa, in kmalu nas je obdajala temna senca, kojo provzročujejo visoki hribi pri solnčnem zapadu. V pol ure na to nastala je popolnem noč, kajti znano je, da v tropičnih krajih ni večernega mraka.

Bati se mi pač ni bilo treba, da me ravnateljica pošlje domòv. Sklenem torej, da se jej predstavim. Vedela sem tudi vzrok, ki je zadrževal mistress Daversovo od daljšega potovanja.

Oblaki belega dima ob gorskih panogah so prav razločno naznanjali tekočo lavo.

Ko prijahava prav blizu prve družbe, jamejo nas le-ti ogledavati.

Mistress Daversova sestopivši raz konja, natanko ogleduje mojo postavo.

A tudi jaz skočim raz konjiča in stopim naprej, da bi se pokazala gospej ravnateljici. Ta se opoteče nekoliko korakov in spoznavši mene, pravi hladno:

— «Vaša neubogljivost, Ema, preseza vse meje... Ko se vrnemo v Punah, bodete ostró za to kaznovana.»

— «Rada sprejmem vašo kazen, mistress Daversova,» odgovorim jej veselo; «zatim pa dovolite, da vas objamem!»

In v hipcu sem jo objela, nego je mogla še spregovoriti.

— «Nepremišljena! Svojeglavka!» dé ona, in se mi hoče iztrgati iz rok; «vaša hiba se ne dá zagovarjati.»

Bila sem vsa srečna. Havajiški možje so me kar občudovali in govorili med seboj: «Živela dobrosrčna načelnica! Iz dobre rodovine pohaja!»

Potem se posvetujejo z mojim spremljevalcem o daljšem potovanji. Okoliščine so bile jako neugodne.

Pred nami se je valil silni tok žgoče lave, ki je širil okolu ostrupljajoči dim.

Tok bil je širok štirideset do petdeset korakov in spodej se je valil tekoči ogenj, na površji se je pa delala trda skorija iz kamenenih poklin. Ko bi se bili drznili prekoračiti ta prvi tok, približali bi se k glavnemu, pol milje širokemu veletoku, ki je segal s svojimi skazonosnimi valovi do morja.

Kaj je bilo početi v tem grozopolnem kraji, kjer je vsakemu živemu bitju pretila neizogibna poguba? Havajiški posli še upali niso premišljevati o tem položaji. Groze in vraže prestrašeni so zbirali medene prstane,

steklene krogljice in druge drobnosti. Jeden izmed njih je nesel ta darilca boginji ognjenikov celó na rob propasti ter ja vrgel v ognjeno žrelo.

— «Aloha Péla!» (Zdrava bodi, Péla!) klical je darilec na vso moč.

— «Aloha Péla!» oglasi se na to enoglasno iz grl ostalih. V tem trenotji ni imela ni mistress Daversova, ni jaz toliko poguma, da bi zabranili smešno navado ubozega ljudstva. Da to prav nič pomagalo ni, se je pokazalo, ker nismo mogli iti naprej.

— «Zdaj saj uvidite, zlata moja,» pravi meni ravnateljica, «da bi bilo mnogo pametneje, ko bi bila ostala doma pri svojih tovarišicah. Vsi, kar nas je tu in ti babjeverni ljudje, ničesar ne opravimo zoper prirodne sile ali pa proti silnim činom božje moči.»

— «Ne obupajmo še, mistress Daversova,» odgovorim jej. «Po izreku mojega spremljevalca smo blizu tistega kraja, kamor je ubežala nesrečna gospa Hamiltonova, njeno stanišče stalo je pred ono razpočeno skalo. Lehko bi bilo najti kraj, kamor je pribežala v največji nevarnosti. Iščite v to stran, menim, da je ondi tok lave ožji. Napotimo se torej v ta kraj poizvedavat!»

Mistress Daversova je odkimala z glavo. Za nekaj časa je pa naročila poslom, naj

izpolnijo željo mojo. Vrhu tega pa tudi nismo mogli dlje ostati na mestu, napolnjenem z dušljivimi sopari. V kratkem dospemo k mnogo ugodnejšemu kraju, kjer se je lava valila navzdol med razpokami, jedva tri metre široko. Tudi vročina je bila povsem neznosna, kajti vetrič od morja podil je sopare v drugo stran.

Morali smo se torej zadovoljiti s tem prostorčkom za nočni počitek, kajti bilo je že zeló pozno in gotovo bi bilo od nas nespametno, tavati po zemlji, ki je bila povsodi razpokana in razmetana. Ni koče, ni pristrešja nismo imeli, vender smo po soparnem dnevu željno hrepeneli po krepilnem hladu.

Bili smo vsi pretreseni in žalostni. Konje smo spustili na pašo; mistress Daversova, sedeča na skali, bila je zelo utrujena. Naši ljudje so se pogovarjali o prestanih nezgodah, jaz pa nisem mogla biti pri miru in sem hodila po okolici. Čem dlje je bilo po solnčnem zapadu, tem razločneje sta rudeči žar in valeči dim označevala kraj, koder je tekla lava. Oddaljim se torej enmalo od družbe in se poprimem za gosto grmovje, da bi mogla bolje gledati ta žalostni prizor. Pred seboj za ognjenim potokom ugledam visok otočič trdne, neporušene zemlje. Videla sem, da je dosti prostoren; sredi je poraščen

z drevjem, ob straneh pa s travo. Dasì mi je tema ovirala razgled, vender sem ondi dobro opazila velike domače živali, ki so leno begale semtertjà.

Ni bilo dvojbe, da je te živali zasačil izbruh ognjene gore in da so našle zavetišče; seveda so vsled nedostatka vode pešale. Gotovo jih je le večerni hlad spodbujal k živejemu gibanju.

Ko sem opazovala shujšane in žejne živali, zdelo se mi je, da stoji pod velikim drevesom kolibica, kakeršno si pastirji narejajo iz vej in listja.

Svojim očem nisem skoro verjela ter se približam na kraj ognjenega brezdna.

In glej! v svoje začudenje ugledam pred kočo človeške postave, med kojimi je jedna jako pomenljivo mahala z nekim drogom, na kojem je bila pripeta majhena zastavica. Nakrat je pa vse zginilo. Brez dvojbe, ondi so se nahajali ljudje. Na ves glas sem kričala, toda nihče se mi ne oglasi.

Mistress Daversova je takoj prihitela z nekaterimi posli ter me vpraša, zakaj neki kličem. Povem jim ob kratkem vspeh svojega opažanja.

— «Ono kolibo poznam,» spregovori jeden; «kravarja Smithova je, čegar goved se todi pase. Sam je pa zbežal v

Kapapolo, kjer je strahu zbolel in leži v postelji.»

— «Poskusimo jih opozoriti na nas s klicanjem!» pravim odločno.

Torej vskliknemo vsi naenkrat ter pazno poslušamo. Samo jék se nam je oglašal, toda takó slabo, kakor bi pohajal iz ogromne daljave. A prikazala se ni nobena človeška postava.

— «Naj velja, kar hoče!» vskliknem, «hitimo tem ljudem na pomoč. Kdo vé, ni li ondi gospa Hamiltonova!»

Nihče še črhnil ni.

— «Nespametna Ema, kako bodete neki hodili po teh ostrih grobljah?» vpraša ravnateljica.

— «Na nekaterih krajih bode zemeljska skorja znabiti takó trda, da človek more varno po nji hoditi.»

Nek havajišk sel gré torej na oni kraj, koji sem bila naznačila, v skorjo zasadi leseno palico, a v hipcu švigne ven plamen, vžgè palico, in celó sel se je komaj rešil.

Ta poskus je bil pomenljiv. Jeze in žalosti polijó me solzé.

— «Čemu se neki tù mudite, ali se nečete ničesar lotiti?» vprašam navzoče.

— «Prosim, načelnica; kar nam danes ni môči izvršiti, mogoče, da jutri izvršimo!»

— «Kaj pa, če ti nesrečni tvori poginejo?» očitam jim nepotrpežljivo.

Nihče mi ne odgovori.

Hodila sem vsa zmedena semtertjà. Zopet enmalo postojim, a tu je vetrič mojim ušesom donašal obupno zdihovanje iz tajne koče.

Bistro moje oko se zopet uprè v nov predmet. Na strmem bregu na naši strani štrlelo je kvišku veliko drevo. Kmalu me prešine misel, da bi to drevo posekali ter prevalili čez propad, na ta način si naredimo most. To je bilo jako dragoceno santalovo drevo, čegar dišeči les se izvaža; i njega so se bili dotaknili ognjenikovi plameni; otožno je klanjal k zemlji svoje osmojene veje. Takoj hitim in oznanim to havajiškim poslom:

— «Kedo ima seboj žago ali pa sekiro, da bi mogel posekati drevo?»

Vsi me začudeno pogledajo. Samo jeden je imel seboj sekirico, s kojo je sekal veje za ogenj. Veselo sem ploskala z rokama.

— «Idite torej z menoj!» pravim. «Še to noč nam bode môči prispeti nesrečnežem na pomoč.»

Zdaj jamejo premišljati daljše okoliščine.

— «Šmentaj! mlada načelnica ima dobro misel,» pritrdi stari sluga naše rodbine.

«Podsekajmo drevo takó, da se bode zvalilo čez razpoko.»

— «Hajdimo na delo!» zakličem, «požurite se vsi! Ne bodem stiskala pijastrov, in bogato obdarim onega, kedór se s celim srcem vdá delu.»

Besede moje so jih spodbudile. Delavci so se pridno vrstili, da bi se delo ne pretrgalo. Mistress Daversova, uvidevši težave daljšega potovanja, nasvetuje, naj se počaka do jutra.

Od tega časa, ko sem se pridružila družbi, poslušali in ubogali so havajiški prebivalci iz spoštovanja do mojih starišev bolj mene nego ravnateljico in so neprestano podsekavali santalove korenine. Delo je le počasi šlo od ròk, ker ni bilo pripravnega orodja pri rokah, a santalovo drevo je pa zeló trdo. Deblo ni bilo še na pol podsekano, ko nastane noč. Toda noči v vročih krajih niso tako temne, kakor pa v severnih, vrhu tega je pa silni tòk lave, jedva uro od nas, daleč in široko osvetljeval okolico s svojim močnim žarom. Moj zvesti spremljevalec je že počival. Vender ga vprašam, česa bi neznani ljudje v koči najbolj potrebovali.

— «To si kaj lehko mislimo, načelnica,» odgovori mi: «vode! Jesti so lehko dobili česa v gozdu, piti pa težko; kajti

mnogo milj na okolo ni studenčka pitne vode. Ako so tu osem ali deset dnij, imeli bodo grla vsa obolela.»

— «Torej bi jim najbolj ustregli . . .»

— «S sodčkom vode,» pristavi dobrosrčnež in odide zopet na delo.

Hitro si opašem posodo z vodo iz svoje zaloge.

V tem trenotji čujem praskot padajočih vej. Ko so se delavci najmenj še nadejali, podere se drevo — pravi velikan — čez ognjeni propad, ker so mu bile korenine na jedni strani podsekane.

Vsi kar najhitreje odskočijo, ko še jeden delavec podsekava deblo. Most čez razpoko je bil srečno dovršen. Radostni krik vseh oznanjeval nam je srečno dokončano delo. Vsi so skušali trdnost novega mostù. Ali nova nezgoda je pretila zopet njegovi varnosti. Suhe veje drevesove štrlele so na nekaterih krajih v propad, ter so se hitro vnele od žgoče lave, ki je pretila celemu deblu pogin. Delavec, ki je imel v roci sekirico, je hitro začel posekavati vnete veje, toda jaz ga nisem čakala. Urno smuknem nepozorovana na deblo, hoteč iti čez umeteljni most. Bila sem zeló neprevidna: dušljiva vročina in strupeni sopari bi me mogli omamiti, in strašna smrt bi me, ko bi mignil,

potegnila v propad. Kedó pa more časi zaprečiti voljo svojeglavega človeka? K temu drznemu činu vedla me je samozavest, kajti v zavodu v Punahu dobila sem v telovadbi prvo nagrado. Po tem gibljivem mostu dospeti na drugi breg, bila mi je igrača.

Mistress Daversova me je hitro pogrešala.

— «Ema!» jame me bojazljivo klicati. «Ema, kje ste? Oglasite se!»

Na prvi klic se nisem oglasila. Ko me pa ravnateljica jame vsa prestrašena glasneje klicati, prikažem se pred njo na nasprotnem bregu velike razpoklíne.

— «Tukaj sem! mistress Daversova, nikarte záme skrbeti!» jej odgovorim.

Ne poslušajoč dolgo njena očitanja, hitela sem v to stran, kjer sem včeraj zvečer ugledala kočo. Kmalu sem korakala po temni, neznani okolici. Veselega ukanja družbe naše že nisem več slišala. Tavala sem v temi, iskaje kakega sledú in steze. Ustavim se sredi visoke trave, kar čujem slabo stokanje. Ogledovala sem se po smeru, toda stokanje je bilo umolknilo. Ko korakam naprej, zapletejo se moje noge v belo rjuho. To je bila zastava, kojo sem videla pred jedno uro. Isti, ki je zastavo tu pustil, ne more biti daleč.

A v istini nekoliko korakov odtodi ugledam na tleh ležati človeka. Ko k njemu

pokleknem, da bi se o tem uverila, najdem tù kacih šest let starega dečka v razdrapani obleki. Po obrazu je bil ves plav, oči je imel zaprte; menila sem, da je mrtev. Ko ga pa nagovorim, vzdihne.

Gotovo je ta pobič tekel nam naproti, ko nas je od daleč ugledal. Toda moči so ga zapustile in je na poti ves seslaben obležal. Vlila sem malo vode v kokosovo lupino, dečka oprezno vzdignem ter mu kanem nekoliko požirkov vode v usta. V pojemajočo svetiljko nalito olje ne more imeti lepšega učinka. Fantek, jedva da čuti blagodejno vodo, požiral jo je kaj hlastno. Vso čašo je izpil, ter me pogleda, kot bi hotel še jedno. Znano mi je bilo, da ni dobro po dolgem stradanji mnogo piti. Sploh sem se pa pri tem spominjala, da se tù še drugi revčki nahajajo, koje je zadela nesreča, in le te mi je tudi okrepčati z vodo. Delala sem se, kot bi ne bila razumela njegove prošnje. Ko fantiček okreva, vprašam ga:

— «Kako ti je ime?»

— «Jurček.»

— «Ali si tu sam?»

— «Mama in Tonček so tu.»

Pokazal je z roko proti koči.

— «Ali se ne imenuje tvoja mama gospa Hamiltonova?»

— «Da.»

— «Dobri Bog! Pojdi z menoj, dete!»

Hotela sem mu pomoči, da bi vstal, toda revež še stati ni mogel na nogah. Vzela sem ga torej v naročaj in sem hitela žnjim proti koči.

Kmalu čujem veseli glas mlajšega fantička. Ta ni bil tako slab kot Jurček, gotovo se je zanj bolj skrbelo. Tekal je okolu pred kočo stoječe osebe a v enomer klical:

— «Mama!... Mama! Jurček je tù!»

Ko Jurčeka položim na travo, me je ljubko in hvaležno pogledoval.

Zdaj pa svojo pozornost obrnem materi, za kojo sem se še največ bala. Sklonim se k nji in spoznam — svojo drago gospo učiteljico.

Nekdaj tako krasna, močna in živahna gospa, podobna je bila zdaj kostnjači. Bleda je bila kot smrt in vže je pojemala; še čutila nisem, bíje li njena žila ali ne. Podala sem tudi materi zdravila, koje je sina tako vidno okrepčalo; pomóčim jej usta z vodo. V prenehljejih sem jej dajala požirek vode, da bi skoro okrevala.

Gospa Hamiltonova odprè na pol oči, toda slabosti jo premorejo in je zopet zaprè. Ko izpije še čašo vode, spregovori kot v spanji:

— «Otroci!... Dajte otrokom!»...

Dala sem torej mlajšemu dečku tudi vode.

— «Hvala vam, angeljček!» pravi slabim glasom, «sam Bog vas je le-sem poslal, da bi nas rešila. Kedó pa ste?»

«Draga mistress, mati moja, kaj me več ne poznate?»

— «Ema! ljuba Emica, ali si ti?»

Iskreno se objameve.

Uro pozneje dospela je le-sem vsa družba, razven jednega moža, ki je moral čuvati konje.

Mistress Dáversova je napela vse svoje moči ter se opotekala za manoj. Obema se posreči, še o pravem času priti rodbini na pomoč. Ko se dečki nasitijo, kmalu zaspé na tleh; njih mati nam je pa pripovedovala o mukah in trpljenjih, koje je morala pretrpeti poslednje dni. Ko silni potres naznani izbruh ognjene gore, je v naglici zapustila z otroci in nekaterimi slugi svojo hišo, koja se je koj na to razsula.

Služinčád bežala je na vse strani, kjer je bedno poginila. Samo dekla je bila rešena, ki je vêdla Jurčeka za roko. «Dalje nego do te koče, nismo mogli prodirati, ker ta vrh lik otok obdaja od vseh stranij ogenj. Na tem mestu torej že dlje nego teden pričakujemo zemèljskih preobrátov.»

Reveži živili so se z mesom pocepanih ali pa ožganih živalij; manjkalo jim je največ vode, ker so bili vsi studenci in vrelci posušeni. Velika pomoč bila jim je krava, ki je begala po tem otočiču. Prve dni je dajala ta krava vsej rodbini dosti mleka; ko pa toliko dnij ni našla pijače, pošlo je tudi nji mleko. K nesreči zgubili so še deklo. Šla je neko jutro iskat živeža za vsakdanjo potrebo in ni je bilo več nazaj. Gotovo jo je ubila kaka utrgana skala. Mistres Hamiltonova je tedaj ostala s svojima dečkoma popolnem zapuščena sredi gorečega pekla. Poslednjo kapljo mleka je hranila še za Tončka, zaradi tega ni bil tudi takó seslaben, kot njegov starejši brat. Zapazivši pa naš prihod, so vse moči napeli, da bi nas opozorili náse z mahanjem zastave; a opustila jih je moč, in mati in sinček se nezavedno zgrudita na travo.

Po tej ginljivi izpovedi vsa objokana zopet objamem mistress Hamiltonovo.

— «Ne obupajte,» dém, — «vašega trpljenja je konec. Soprog vaš se kmalu vrne, in če Bog dá, bodete v kratkem zopet okrevala. Hvalite Boga, da ste rešena teh muk in nadlog.»

— «Hvala Bogú in vam, požrtvovalna, dobrosrčna in človekoljubna Emica!» odgovori mistress Hamiltonova globoko ginjena.

— «Nehoté pa moram opomniti,» oglasi se mistress Daversova strogim glasom, «da se je Ema pri tem pokazala zeló svojeglavo!»

— «Blagovolite jej odpustiti, draga prijateljica,» odgovori jej bivša ravnateljica, «brez njene velikodušne pogumnosti bila bi poginila z vso svojo rodbino.»

Druzega dné se nam posreči, sicer ne ravno brez težav, dospeti na drugi breg razpokline k konjem, odkoder smo varno potovali proti vasi, kamor smo zvečer tudi srečno prišli.

Najeti možje in posli bili so popolnem zadovoljni z bogatim plačilom, katero sem jim izplačala za njihovo požrtvovalno pomoč.

Zdaj rodbina Hamiltonova znova živi v obilosti pozemske sreče. Mnogokrat jo obiščem in z dopadajenjem vidim, kako zeló velik razloček je med sedanjim njihovim blagobitjem in tedanjo nesrečno usodo.